

การศึกษาความเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นนิจิตอาสา
กรณีศึกษามูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง

A STUDY OF SINGLE MOTHERHOOD ADOLESCENT VOLUNTEER CASE STUDY
OF THE FOUNDATION FOR UNDERSTANDING WOMEN'S HEALTH

ปวีณสิริ คงอินทร์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2565

การศึกษาความเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นนิจิตอาสา
กรณีศึกษามูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทางสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

A STUDY OF SINGLE MOTHERHOOD ADOLESCENT VOLUNTEER CASE STUDY
OF THE FOUNDATION FOR UNDERSTANDING WOMEN'S HEALTH

PAWEENSIRI KONGIN

A Master's Project Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of MASTER OF ARTS
(M.A. (Social Management))

Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University

2022

Copyright of Srinakharinwirot University

สารนิพนธ์

เรื่อง

การศึกษาความเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา
กรณีศึกษามูลนิธิสร้างใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง

ของ

ปวีณสิริ คงอินทร์

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทางสังคม
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่าสารนิพนธ์

..... ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ชรรัตน์ ไสยสมบัติ)

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.หทัยรัตน์ มาประณีต)

ชื่อเรื่อง	การศึกษาความเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา กรณีศึกษามูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง
ผู้วิจัย	ปวีณสิริ คงอินทร์
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
ปีการศึกษา	2565
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เพ็ชรรัตน์ ไสยสมบัติ

การศึกษาความเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา กรณีศึกษามูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิงมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษากระบวนการของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา (2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นตัดสินใจเข้าสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา และ (3) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบ่งออกเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง จำนวน 17 คน โดยอยู่ในช่วงวัย 10 – 19 ปี ที่มีประสบการณ์เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 2 ปี และบุคลากร เจ้าหน้าที่มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง จำนวน 5 คน

ผลการวิจัย พบว่า (1) กระบวนการในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา การเปลี่ยนแปลงตนเองสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา เป็นผลมาจากการผลักดันให้ตนเองเกิดแนวความคิดในการพัฒนาและแก้ไขปรับเปลี่ยนตนเองให้เป็นจิตอาสาช่วยเหลือสังคม ในกลุ่มบุคคลที่ประสบปัญหาเช่นเดียวกับตนเอง เป็นการนำประสบการณ์ของตนเองมาพัฒนาและหาแนวทางในการแก้ไขส่งต่อแนวทางในการแก้ไขให้กับแม่เลี้ยงเดี่ยวรายอื่น ๆ (2) ปัจจัยในการส่งเสริมการตัดสินใจของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา การพบเจอกับปัญหาและอุปสรรคในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นทางด้านสังคม ด้านสภาพจิตใจ ด้านการดำเนินชีวิต การสร้างแรงจูงใจให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสามารถมองเห็นถึงการพัฒนาและโอกาสในการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น เป็นการเริ่มต้นมุมมองใหม่ ๆ ในชีวิต สร้างแนวความคิดในการสร้างคุณค่าในตนเองให้รู้สึกถึงการมีตัวตนและประโยชน์ทางสังคม (3) แนวทางในการส่งเสริมแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา ซึ่งเป็นแนวทางส่งเสริมในการแสดงถึงสิทธิ โอกาส การพัฒนาเปลี่ยนแปลงตนเอง ในด้านการช่วยเหลือสังคม และบุคคลที่ประสบปัญหาเช่นเดียวกับตนเอง การส่งเสริมในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาทำให้มองเห็นโอกาสในการพัฒนา การส่งเสริมตนเองในด้านอื่น ๆ ในการดำเนินชีวิตให้มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น โดยมุ่งเน้นการก้าวหน้าและการพัฒนาส่งเสริมให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาสามารถพึ่งพาตนเองและมีความเข้มแข็ง ความสมบูรณ์ ความพร้อม

คำสำคัญ : แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น, จิตอาสา, แรงจูงใจ, กระบวนการในการเข้าสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา

Title	A STUDY OF SINGLE MOTHERHOOD ADOLESCENT VOLUNTEER CASE STUDY OF THE FOUNDATION FOR UNDERSTANDING WOMEN'S HEALTH
Author	PAWEENSIRI KONGIN
Degree	MASTER OF ARTS
Academic Year	2022
Thesis Advisor	Assistant Professor Dr. Petcharat Saisombut

This study of volunteer-spirited single mothers in a case study for the Women's Health Advocacy Foundation, had the following objectives: (1) to study of the process of teenage single mothers becoming volunteer-spirited single mothers; (2) to study of factors that promote the decision-making of adolescent single mothers towards becoming a volunteer-spirited single mother and suggest guidelines to encourage teenage single mothers to become volunteer-spirited single mother by conducting a research methodology in the form of qualitative research and with the informants in this research. The researchers collected data with the research participants divided between 17 teenage single mothers in the Women's Health Advocacy Foundation, 10-19 years of age, with experience as a teenage single mother of at least 2 years and a volunteer and the five person staff of Women's Health Advocacy Foundation and a total of 22 people. The results can be summarized as follows: (1) the process of being a volunteer-spirited single mother, self-transformation to become a volunteer-spirited single mother are the result of pushing themselves to come up with the concept of development and change, such as becoming a volunteer to help society with a group of people who have the same problems they do. They will bring their experiences to develop and find solutions to solve and pass on solutions to other single mothers; (2) the factors promoting decision-making among volunteer-spirited single mothers, encountering social problems and the obstacles of being a teenage single mother in the social, mental, and lifestyle aspects. Motivating young single mothers can see improvements and opportunities for a better life. It is the beginning of a new perspective on life, creating a concept of self-worth to feel presence and social benefits; (3) being a volunteer-spirited single mother is a relationship building of a single mother, adolescents and the process of being a volunteer to help society by concepts, creating guidelines, and setting points in life. It creates opportunities and passes on the opportunity to help and strengthen guidelines for the development of people who have problems like themselves.

Keyword : Teenage single mom, Volunteer, Motivation, Volunteer-spirited teenager

กิตติกรรมประกาศ

ปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี ด้วยความกรุณาอย่างสูงและความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากที่อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาานิพนธ์ ผศ.ดร.เพ็ชรรัตน์ ไสยสมบัติ ซึ่งได้เสียสละเวลาอันมีค่าในการถ่ายทอดวิชาความรู้ ตรวจสอบ และแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ทุกขั้นตอนตั้งแต่เริ่มดำเนินการจนเสร็จสมบูรณ์ ทั้งยังปรารถนาดีต่อผู้วิจัยมาโดยตลอด ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม ประธานคณะกรรมการปริญญาานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.หทัยรัตน์ มาประณีต ที่ให้ความกรุณาเป็นคณะกรรมการสอบปริญญาานิพนธ์ รวมทั้งให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์เพื่อให้ปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ ขอบพระคุณคุณคณาจารย์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ทุกท่านที่ติดตามความก้าวหน้าและแนะนำแนวทางในการพัฒนางานวิจัยอย่างสม่ำเสมอ

ขอบคุณแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาและบุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้เข้าร่วมการวิจัยทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ดำเนินงานวิจัย ขอบคุณเพื่อนนิสิตปริญญาโทสาขาการจัดการทางสังคมทุกคนที่คอยให้กำลังใจ ให้คำแนะนำและช่วยเหลือผู้วิจัยอย่างเต็มที่

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบิดา มารดา และครอบครัว ตลอดจนครูบาอาจารย์ที่ได้สั่งสอนและอบรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้ผู้วิจัยสามารถเรียนและทำปริญญาานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วง หากปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้ ได้เป็นประโยชน์แก่บุคคลใดก็ตาม ผู้วิจัยขอมอบอานิสงส์นั้นแก่ผู้มีพระคุณทุกท่าน

ปวีณสิริ คงอินทร์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญรูปภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
1.3 ขอบเขตในการศึกษา	5
1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่.....	5
1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา	6
1.3.3 ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง.....	6
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
1.5 กรอบแนวคิดในงานวิจัย.....	7
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	9
2.1.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ	9
2.1.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว.....	19
2.1.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสา	23
2.1.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสตรีนิยมของผู้หญิงในสังคม	27

2.1.5 แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว	39
2.2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง	45
2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	46
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	44
3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย.....	44
3.2 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย	54
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	55
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	58
3.5 การวิเคราะห์และการตรวจสอบข้อมูล	60
3.6 จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์	60
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	62
4.1 กระบวนการของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา	62
4.2 ปัจจัยที่ส่งเสริมให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นตัดสินใจเข้าสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา ..	64
4.3 แนวทางในการส่งเสริมแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา	68
บทที่ 5 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	77
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	78
5.2 อภิปรายผลการศึกษา	80
5.3 ข้อเสนอแนะ	83
ภาคผนวก.....	84
ภาคผนวก ก	85
ภาคผนวก ข	89
ภาคผนวก ค	93
บรรณานุกรม	95

ประวัติผู้เขียน..... 101

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพประกอบ 1.1 ตารางแสดงสถิติอัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 10-14 ปี และอัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี.....	2
---	---

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การตั้งครรภ์ที่ไม่มีความพร้อมของเยาวชนวัยรุ่นเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทยที่มีอัตราการเพิ่มขึ้นอยู่และลดลงอยู่เสมอ ซึ่งการตั้งครรภ์ในช่วงเยาวชนวัยรุ่นตามนิยามขององค์การอนามัยโลก หมายถึง การที่สตรีตั้งครรภ์มีอายุอยู่ในช่วงวัย 10 – 19 ปี ซึ่งการตั้งครรภ์ก่อนช่วงวัยที่ไม่มีความพร้อมและเหมาะสมในการเป็นมารดา คือ การตั้งครรภ์ที่ไม่ได้เกิดขึ้นด้วยความตั้งใจหรือการเตรียมวางแผนความพร้อมสำหรับการตั้งครรภ์ไว้ล่วงหน้า สืบเนื่องจากขาดข้อมูล ความคิด การรับรู้ในเรื่องของการวิธีการป้องกันของการคุมกำเนิดที่ถูกต้อง ซึ่งการตั้งครรภ์ที่ไม่มีความพร้อมของเยาวชนวัยรุ่นอาจทำให้บุตรที่คลอดออกมามีข้อบกพร่องหรือมีสุขภาพร่างกายไม่ครบถ้วน (ปวีภัทร นิธิตันวัฒน์, 2560)

ปัจจัยที่มีความสอดคล้องในการเร่งรัดให้เกิดการตั้งครรภ์ที่ไม่มีความพร้อมของเยาวชนวัยรุ่นซึ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น ความแตกต่างของวัฒนธรรม สังคม การเมือง สภาวะเศรษฐกิจ การขาดโอกาสด้านการศึกษา ความยากจน การมีเพศสัมพันธ์ที่ขาดการป้องกัน ร่างกายที่ได้รับผลจากสิ่งมีนเมา การไม่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ถูกต้อง การขาดการพิจารณาในความเข้าใจเรื่องการคุมกำเนิด การใช้แบบแผนการคุมกำเนิดที่ผิดวิธี การล่วงละเมิดทางเพศ รวมถึงการข่มขืน และปัญหาภายในครอบครัว โดยปัจจัยเหล่านี้มีอิทธิพลทำให้วัยรุ่นเผชิญกับปัญหาการตั้งครรภ์ที่ไม่มีความพร้อม ซึ่งการตั้งครรภ์ที่ไม่มีความพร้อมของเยาวชนวัยรุ่นส่งผลต่อชีวิตของวัยรุ่น เนื่องจากเยาวชนวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์เป็นเหตุให้เสียโอกาสทางการศึกษา การเติบโตและความก้าวหน้าในด้านอื่น ๆ ของตนเองที่ให้มีคุณภาพ

ปัจจุบันปัญหาการตั้งครรภ์ที่ไม่มีความพร้อมของเยาวชนวัยรุ่น เป็นอีกหนึ่งปัญหาที่มีการพบในทุก ๆ สังคมและวัฒนธรรม ในปัจจุบันสถานการณ์การคลอดบุตรในสตรีวัยรุ่นของประเทศไทยมีแนวโน้มที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงมีกลุ่มเยาวชนวัยรุ่นอีกมากมายที่ต้องยุติแนวทางการศึกษาต่อ หรือการเสียโอกาสทางการศึกษาไปตลอดชีวิต เนื่องมาจากการตั้งครรภ์ที่ไม่มีความพร้อม

สังคมไทยในปัจจุบันคำว่า “ครอบครัว” ไม่ได้มีการระบุหรือถูกจำกัดอยู่แค่การลักษณะการอยู่ด้วยกันแบบพ่อแม่และลูกเพียงเท่านั้น เพราะในเวลานี้สังคมไทยมี “ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว” ซึ่งเป็นครอบครัวของคนในสังคมที่มีขนาดเล็กกลางจนกลายเป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยแม่เลี้ยงเดี่ยวหรือพ่อเลี้ยงเดี่ยวและลูกอาศัยอยู่ด้วยกันทำให้บทบาทและหน้าที่ภายในครอบครัว

บางอย่างได้ขาดหายไป ซึ่งด้วยเหตุผลประกอบของการเกิดครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมีหลากหลาย กล่าวคือ การยุติความสัมพันธ์ การหย่าขาด การแยกกันอยู่ หรือคู่สมรสสิ้นชีวิต ซึ่งสาเหตุเหล่านี้ กลายเป็นผลกระทบทำให้มีครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน และการเกิดปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดจากการกลายเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและมีแนวโน้มที่สูงขึ้นในประเทศไทย

การคลอดลูกของแม่วัยรุ่นในช่วงวัยอายุตั้งแต่ 10 - 19 ปี โดยการรายงานผลจาก สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ซึ่งได้ทำการนำข้อมูลการคลอดลูกในช่วงวัยรุ่นอ้างอิงตามสถิติการ คลอดบุตร จากกองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ได้ทำการ รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยสำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวง สาธารณสุข ที่ได้ประกาศเป็นสถิติอย่างเป็นทางการ นำมาวิเคราะห์และจัดทำเป็นอัตราการคลอด ซึ่งช่วงระยะเวลาในปี พ.ศ. 2554 - 2564 โดยอัตราการคลอดบุตรในช่วงวัยรุ่นอายุระหว่าง 10 - 19 ปี โดยอัตราการคลอดบุตรสูงสุดในปีพ.ศ.2554 และ ปีพ.ศ.2555 และมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องในปี พ.ศ.2564 เฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 24.4 ดังตาราง (กรมอนามัย สำนักอนามัยการเจริญ พันธุ์, 2564)

ปี พ.ศ.	จำนวนหญิง คลอด อายุ 10-14 ปี	จำนวน ประชากรหญิง อายุ 10-14 ปี ทั้งหมด	อัตรา : 1,000 (อายุ 10-14 ปี)	จำนวนหญิง คลอด อายุ 15-19 ปี	จำนวน ประชากรหญิง อายุ 15-19 ปี ทั้งหมด	อัตรา : 1,000 (อายุ 15-19 ปี)
2554	3,417	2,196,350	1.6	128,763	2,413,063	53.4
2555	3,710	2,096,028	1.8	128,493	2,404,152	53.4
2556	3,415	2,026,493	1.7	121,960	2,386,492	51.1
2557	3,213	1,991,041	1.6	112,278	2,342,738	47.9
2558	2,988	1,963,728	1.5	101,301	2,262,832	44.8
2559	2,746	1,941,436	1.4	91,838	2,162,983	42.5
2560	2,559	1,942,522	1.3	82,019	2,072,138	39.6
2561	2,385	1,943,238	1.2	70,181	2,003,012	35.0
2562	2,180	1,933,318	1.1	61,651	1,971,371	31.3
2563	1,783	1,912,480	0.9	56,074	1,955,525	28.7
2564	1,640	1,897,954	0.9	47,378	1,943,850	24.4

ภาพประกอบ 1.1 ตารางแสดงสถิติอัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 10-14 ปี และอัตราการ คลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี

ที่มา : สถิติการคลอดของแม่วัยรุ่นประเทศไทย ปี พ.ศ. 2564 จาก กรมอนามัย สำนัก อนามัยการเจริญพันธุ์ (2564)

แม้กระนั้นเมื่อต้องกลายเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจำเป็นต้องเกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบความเป็นอยู่ของตนและลูกให้มีความพร้อมอยู่เสมอในด้านอื่น ๆ เพื่อครอบครัวที่สมบูรณ์แบบ จากการศึกษาแนวคิดและหลักการรูปแบบในการสร้างความเหมาะสมของครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ส่วนใหญ่แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นมีการปรับมุมมองความคิดเพื่อสร้างสภาพทางด้านจิตใจ การเข้าใจและรับรู้หน้าที่ของบทบาทพ่อและแม่ การปรับเปลี่ยนสภาพด้านเศรษฐกิจ และการปรับเปลี่ยนในรูปแบบอื่น ๆ ทั้งนี้ในด้านสภาพภายในจิตใจของแม่เลี้ยงเดี่ยวต้องมีการสร้างความแข็งแกร่งภายในจิตใจแก่ตนเอง มีความอดทนต่อสิ่งต่าง ๆ กล้าที่จะเผชิญกับอุปสรรค การพึงธรรมชาติในการปรับสภาพจิตใจการเข้าสังคมมากขึ้น อีกทั้งยังต้องดูแลสุขภาพให้แข็งแรงอยู่เสมอ ด้านการปรับบทบาท แม่เลี้ยงเดี่ยวจะต้องรับภารกิจที่จะต้องทำด้วยความรับผิดชอบด้วยศักยภาพของการเป็นแม่ ในการเป็นภาวะผู้นำให้กับครอบครัวและด้านเศรษฐกิจของครอบครัวเป็นประเด็นที่สำคัญในการดำรงชีวิตของสมาชิกภายในครอบครัว การวางแผนจัดการเรื่องการเงินของตนเองและลูกจำเป็นต้องแสวงหาข้อมูล หรือองค์ประกอบอื่นเพิ่มเติมอยู่เสมอ เพื่อเพิ่มแนวทางของการเริ่มต้นความก้าวหน้าตนเองให้เหมาะสมกับการทำงานใหม่ ๆ เกี่ยวโยงกับการมีเวลาพักผ่อนของตนเอง มีการดูแลตนเองและบุตรให้เติบโตในสังคมที่ดี

มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.) ถือกำเนิดขึ้นเพื่อทำการสนับสนุนสิทธิในสุขภาพะเรื่องเพศและเรื่องสุขภาพของผู้หญิงอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งมีปรัชญาในการทำงานว่าที่มุ่งศึกษาถึงจุดสำคัญในเรื่องของสุขภาพะผู้หญิง อีกทั้งสิทธิเรื่องสุขภาพะ เป็นสิ่งที่มนุษย์ควรมีสติที่ได้รับอำนาจอันชอบธรรมตามสิทธิ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความตระหนักรู้ที่ถูกต้องเรื่องสุขภาพะและสุขภาพของผู้หญิง โดยดำเนินการให้ความรู้เรื่องสุขภาพะที่ผู้หญิงทุกคนเข้าถึงการรับรู้ของสิทธิในการให้บริการเรื่องสุขภาพะที่มีอย่างเที่ยงธรรม อีกประการหนึ่งคือ การศึกษาวิจัยและเผยแพร่องค์ประกอบด้านความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพะและสุขภาพะผ่านกระบวนการดำเนินการแบบสาธารณะหรือเข้ามามีส่วนร่วมกับองค์กรการกุศลอื่น ๆ เป็นการแสดงถึงคุณประโยชน์ที่เป็นสาธารณชน และประเด็นสำคัญคือทางมูลนิธิไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองแต่ประการใด โดยมีกรอบแนวคิดหลัก 3 ประการในการดำเนินงานของ สคส. คือ แนวคิดเพศภาวะ เพศวิถี และสิทธิ (genders, sexualities, and rights based approach) กล่าวคือ สคส. มองว่าการขับเคลื่อนรูปแบบของสังคมไทยนำมาซึ่งการเป็นสังคมที่มีความพร้อมขององค์ความรู้ ซึ่งเป็นเรื่องในชีวิตของเราทุกคนจะต้องมีมาตรฐานคุณภาพเหมือนกัน รูปแบบการขับเคลื่อนของคนในสังคมมีวิถีความเข้าใจในเรื่องเพศที่หลากหลายแตกต่างกัน และด้วยผู้คนในสังคมได้รับอิทธิพลจากความเชื่อค่านิยมที่แตกต่างกันตามบริบท การแปรเปลี่ยนตามช่วงเวลา รวมทั้งต้องมีความตระหนักถึง

ความรู้เรื่องสุขภาวะที่เกิดกับทางเพศเพื่อลดการเกิดการละเมิดสิทธิของความเป็นมนุษย์ (ภาวิณี เทพคำราม, 2556)

จากการศึกษาการปฏิบัติงานของมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.) หน่วยงานที่มองเห็นถึงเรื่องสำคัญเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพของผู้หญิงและเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดการจัดตั้งโครงการที่เสริมแนวทางการส่งเสริมเลี้ยงดูบุตรเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการที่สมวัย แนวทางในการผลักดันแม่วัยรุ่นในการกลับสู่สังคมอย่างมีสมรรถนะที่พร้อม และเป็นการพิจารณาแก้ไขปัญหาครอบครัวที่เปราะบาง เนื่องจากปัญหาการตั้งครรภ์ที่ไม่มีความพร้อมในขณะที่อยู่ในช่วงวัยของการศึกษา ไม่เพียงเป็นการสร้างปัญหาสังคมแต่กำลังจะกลายเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว และมีอิทธิพลต่อเนื่องของชีวิตส่วนบุคคล ปัจจัยที่กล่าวมานั้นเป็นประเด็นที่ทางสังคมควรตระหนักและประสานร่วมมือกันแก้ไขปัญหา ตามที่เหตุนี้ สคส. จึงมีการประชุมเพื่อให้หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องทางสังคมมีประเด็นข้อตกลงว่าควรที่จะมีความร่วมมือร่วมใจซึ่งกันและกันในการศึกษาแบบเจาะลึกในกรณีการบริการช่วยเหลือการตั้งครรภ์ที่ไม่มีความพร้อมของเยาวชนวัยรุ่นอย่างตรงเป้าหมาย และเป็นการสร้างครอบครัวอย่างมีคุณภาพเป็นรูปแบบแกนนำวัยรุ่นได้เป็นอย่างดี จึงเกิดโครงการ “การพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น” เป็นการชี้แจงถึงรายละเอียดของการส่งเสริมพัฒนาการของพ่อและแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ซึ่งทางโครงการจะมีรูปแบบในลักษณะของการปฏิบัติงานจิตอาสา โดยมีการคัดเลือกตัวแทนในแต่ละชุมชนและท้องถิ่น โดยแนะนำชี้แจงให้เข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติภารกิจ การเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิงดำเนินการขึ้น เพื่อเป็นการประเมินผลงานในทักษะที่ได้รับฟังข้อชี้แจง จากความสามารถที่แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นปฏิบัติ โดยเป้าประสงค์ที่ทางโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่นพึงต้องการคือ การสร้างความมั่นใจในตนเองเพิ่มขึ้น และของศักยภาพในการเลี้ยงดูลูกของตนเอง การมุ่งหวังในการเสริมกำลังช่วยเหลือแม่เลี้ยงเดี่ยวท่านอื่น ๆ ในการให้แนวความคิดในเรื่องของพัฒนาการของลูก และการดำเนินชีวิตอย่างมีสุขภาวะ (เจาะลึกระบบสุขภาพ, 2563)

แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นส่วนใหญ่จะมีพฤติกรรมกลัวการเข้าสังคม ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ทั้งในการปฏิบัติงานและการเลี้ยงดูลูก ทางโครงการนี้จะเป็นการเพิ่มและเสริมให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นมีความเชื่อมั่นในตนเอง ความกล้าแสดงออกได้อย่างเปิดเผยเพิ่มมากขึ้น ซึ่งลักษณะของการปฏิบัติงานจะเป็นทักษะฝึกฝนที่ดีให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นได้เห็นในมุมมองสะท้อนถึงชีวิตของตนเองและก่อให้เกิดการประสงคที่จะแก้ไขปัญหาที่ตนเองพบเจอเพื่อนำไปบอกกล่าวครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นท่านอื่น ๆ ได้ การปฏิบัติงานจะเป็นการกระทำตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายสัมพันธ์กับ

คณะกรรมการในท้องถิ่นและชาวบ้าน ซึ่งจะมีการแบ่งแยกหน้าที่ที่ชัดเจนตามความเหมาะสม จะเห็นได้ว่าทุกภาคส่วนของท้องถิ่นและแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นมีเจตนารมณ์ และมุ่งหวังถึงการพัฒนาปรับปรุงปัญหาทางสังคมนี้ให้มีศักยภาพมากขึ้น สิ่งนี้ย่อมสร้างความมั่นใจและทำให้แกนนำแม่วัยรุ่นสามารถเลี้ยงดูลูกของตนเองได้อย่างดี สามารถก้าวข้ามปัญหา มีเป้าหมายในการดำเนินชีวิต ซึ่งสิ่งสำคัญคือผู้ใหญ่เห็นความสำคัญของปัญหา สนับสนุน ให้โอกาส มีกลไกชุมชนที่พร้อมในการทำงาน

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา และพบว่าแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาที่ผ่านประสบการณ์การตั้งครรภ์ที่ไม่มีความพร้อม และขาดจุดมุ่งหมายในการดำเนินชีวิตที่มีศักยภาพ โดยแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในปัจจุบันมีความเข้มแข็งในการแก้ไขปัญหาของตนเอง จึงนำไปสู่การอุทิศตนเองในการเป็นจิตอาสาเพื่อช่วยเหลือแม่เลี้ยงเดี่ยวที่กำลังประสบปัญหาในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวรายอื่น ๆ จากการศึกษาปัญหาการตั้งครรภ์ที่ไม่มีความพร้อม ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับความเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา ปัจจัยในการส่งเสริมให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาที่ทำให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสามารถเข้มแข็งขึ้นอีกครั้ง

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นตัดสินใจเข้าสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา

1.3 ขอบเขตในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตการศึกษา ดังนี้

1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นตัดสินใจเข้าสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา กรณีศึกษาแม่เลี้ยงเดี่ยวในมูลนิธิสร้างความสำเร็จ เรื่องสุขภาพผู้หญิง ซึ่งผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ที่จะทำการศึกษาและเก็บข้อมูลที่มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง จังหวัดนนทบุรี และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการจังหวัด

ฉะเชิงเทรา จังหวัดชัยนาท จังหวัดนครนายกและจังหวัดเชียงใหม่ โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยกำหนดได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกผ่านสื่อกลางของโทรศัพท์

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยในการส่งเสริมให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นตัดสินใจเข้าสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา กรณีศึกษาแม่เลี้ยงเดี่ยวในมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยเริ่มจากการทบทวนเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีในด้านต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยในการเสริมพลังให้แม่เลี้ยงเดี่ยวสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวจิตอาสา โดยเริ่มศึกษาตั้งแต่ประสบการณ์ที่ต้องมาเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว รูปแบบการดำเนินชีวิต และปัจจัยในการตัดสินใจเป็นจิตอาสาของมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง เพื่อทราบถึงแนวทางในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา

1.3.3 ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นที่เป็นจิตอาสาในมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง จำนวน 17 คน และเจ้าหน้าที่มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง จังหวัดนนทบุรี 1 คน และบุคลากร เจ้าหน้าที่จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชัยนาท จังหวัดนครนายกและจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 22 คน โดยมีวิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลตามคุณสมบัติที่กำหนด คือ แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นที่เป็นจิตอาสาในมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง และเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นที่มีประสบการณ์เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 2 ปี และประสบการณ์การทำงานในการเป็นจิตอาสาในมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง ระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 6 เดือน

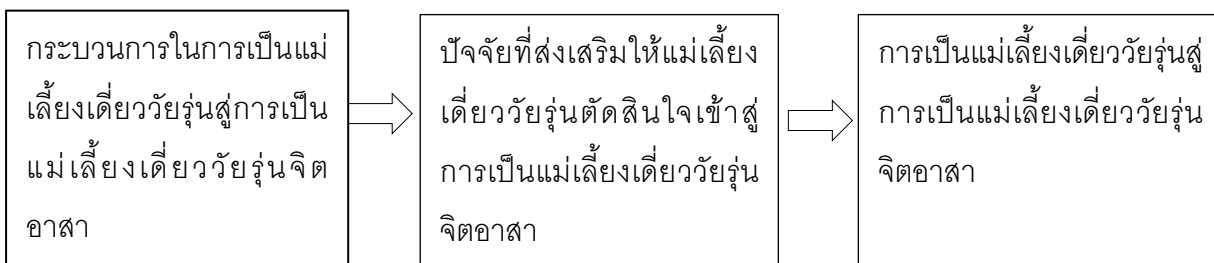
บุคลากรและเจ้าหน้าที่มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง ประกอบด้วยผู้จัดโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น เจ้าหน้าที่ติดตามหนุนเสริมพื้นที่ปฏิบัติเจ้าหน้าที่ติดตามหนุนเสริมและประเมินผล

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการนำประสบการณ์ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา

1.5 กรอบแนวคิดในงานวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนแนวคิดต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย ซึ่งได้กำหนดตัวแปรที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ประเด็นการวิจัย

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น หมายถึง ผู้หญิงที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นอายุตั้งแต่ 10 - 19 ปี ที่ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรและประสงค์เลี้ยงดูลูกเพียงคนเดียว

จิตอาสา หมายถึง ผู้ที่มีจิตใจมีความเป็นผู้เสียสละ เช่น การให้เงิน สิ่งของ ความช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือในด้านร่างกายหรือการใช้สมองหรือเวลา ถือว่าเป็นการเสียสละการให้สิ่งที่มีเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเพื่อสาธารณประโยชน์ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน แต่ได้รับความสุขมาตอบแทน ความสุขที่ได้ช่วยเหลือคนอื่น และเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในตนเองสำหรับการช่วยเหลือผู้อื่น

แรงจูงใจ หมายถึง สิ่งที่ตัวบุคคลรับรู้ถึงแรงกระตุ้นภายในให้ตัวบุคคลมีการกระทำและสามารถกำหนดเป้าหมายของพฤติกรรมนั้น ซึ่งหากตัวบุคคลมีแรงจูงใจสูงจะเกิดการผลักดันความพยายามของการกระทำไปสู่เป้าหมายที่ตนเองต้องการ

กระบวนการในการเข้าสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา หมายถึง การรับทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น จึงเกิดการสร้างพลังภายในจิตใจให้ตัวบุคคลมีแนวความคิดในการผลักดันให้ตนเองมีแรงจูงใจและมีความต้องการในการกระทำต่าง ๆ ด้วยความปรารถนาในการพัฒนาตนเอง

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา กรณีศึกษามูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง” ต้องการศึกษาวิจัยที่ส่งเสริมให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นตัดสินใจเข้าสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวจิตอาสา ซึ่งเป็นการส่งเสริมพลังด้านบวกภายในตัวบุคคลที่จะทำให้แม่เลี้ยงเดี่ยวมีพลังในการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาในด้านครอบครัว โดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากเอกสารและงานวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างความเข้าใจและครอบคลุมเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ

- ความหมายของแรงจูงใจ
- องค์ประกอบของแรงจูงใจ
- กระบวนการจูงใจ
- การเกิดของกระบวนการจูงใจ
- ทฤษฎีแรงจูงใจ

2.1.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว

- ความหมายของครอบครัว
- ประเภทของครอบครัว
- แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว
- แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างและหน้าที่

2.1.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสา

- ความหมายของจิตอาสา
- ความสำคัญของแนวคิดจิตอาสา

2.1.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับสตรีนิยมของผู้หญิงในสังคม

- ความหมายเกี่ยวกับสตรีนิยมของผู้หญิงในสังคม
- ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับสตรีนิยม
- แนวคิดสตรีนิยมกับบทบาทความเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

2.1.5 แนวคิดเกี่ยวข้องกับการปรับตัว

- ความหมายของการปรับตัว

- องค์ประกอบหลักของการปรับตัว
- กลไกในการปรับตัว
- การปรับตัวและการเผชิญปัญหาของครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว

2.2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง

- ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง
- โครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น

2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ

2.1.1.1 ความหมายของแรงจูงใจ (Motivation)

แรงจูงใจเปรียบเสมือนพลังในการผลักดันให้ตัวบุคคลมีการแสดงถึงการกระทำหรือความคิด และความรู้สึกเพื่อตอบสนองเร็ว และยังสามารถมุ่งเน้นทิศทางของเป้าหมายในการแสดงพฤติกรรมนั้น ซึ่งหากตัวบุคคลเกิดแรงจูงใจสูงส่งผลให้เกิดความมุ่งมั่นในการกระทำที่นำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ แต่บุคคลคนที่ขาดแรงจูงใจ ขาดการตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน ส่งผลให้ไม่แสดงออกถึงพฤติกรรมที่บ่งบอกได้ถึงความพยายาม ความคิดที่อยากจะทำให้สำเร็จ อีกทั้งเกิดการล้มเลิกการกระทำก่อนบรรลุเป้าหมาย แรงจูงใจจึงเป็นสิ่งสำคัญที่นำพาให้คนเราสามารถกระทำตามหน้าที่หรือกระทำในสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเองกำหนดการไว้ แรงจูงใจในการทำงานเกิดจากการมีแรงผลักดันหรือแรงกระตุ้นจาก 2 ทาง คือ แรงกระตุ้นภายใน เกิดจากการตั้งเป้าหมายในการทำงานอย่างสำคัญ ความมั่นใจในตัวเอง พร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และนำมาปรับใช้ในการดำรงชีพ อีกทั้งแรงกระตุ้นภายนอก เกิดจากสภาพสิ่งแวดล้อมรอบตัว สภาพทางสังคม รูปแบบลักษณะการทำงาน กฎระเบียบต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาที่ตัวบุคคลพบเจอก็สามารถเป็นแรงกระตุ้นแรงจูงใจให้ตัวบุคคลแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเองไปยังเป้าหมายที่ประสบความสำเร็จ

ชาญศิลป์ วาสนานุญมา (2546) อธิบายว่า แรงจูงใจในการทำงาน คือ แรงจูงใจที่เกิดจากการพยายามในการขับเคลื่อนตนเองให้ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน โดยมีการขับเคลื่อนด้วยความตั้งใจซึ่งแรงจูงใจในการทำงานอาจจะเป็นความตั้งใจ ความพยายามที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในเป้าหมายที่ตนเองตั้งเป้าไว้

ขวัญใจ พรหมประทาน (2548) อธิบายว่า แรงจูงใจในการทำงาน คือ เป็นแรงขับเคลื่อนให้ตัวบุคคลประพฤติถึงความตั้งใจ ความแน่วแน่ในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายเพื่อเป็นการสร้างลักษณะการทำงานให้มีประสิทธิภาพต่อองค์กร

ศุภลักษณ์ ศรีสุวรรณ (2548) อธิบายว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน คือ แรงผลักดันที่ทำให้ตัวบุคคลแสดงออกจากภายนอกและภายใน ซึ่งช่วยเสริมความสำเร็จให้บุคคลกระทำสิ่งอื่นใด ให้ประสบผลสำเร็จและตรงกับที่ตั้งเป้าหมายไว้ด้วยความเต็มใจ

ตระกูลมณี อรรถมานะ (2550) อธิบายว่า ความสำคัญในการตอบสนองความต้องการ หรือการที่ตัวบุคคลให้สร้างความสำคัญให้กับสิ่งที่ตนเองพึงประสงค์ สร้างความต้องการให้กับสิ่งนั้น และส่งผลให้เกิดความต้องการในการจูงใจของตนเอง

ชาญเดช วีระกุล (2553) อธิบายว่า แรงจูงใจที่มีการสร้างขึ้นจากสิ่งเร้าในการจูงใจให้ตัวบุคคลเกิดความคิดในการตอบรับกับความต้องการให้กับตนเอง

Mowen (2560) กล่าวว่า การจูงใจ เกิดจากสภาวะภายในตัวบุคคลจะกระตุ้นความรู้สึกให้บุคคลแสดงออกทางพฤติกรรมซึ่งมีการกำหนดจุดมุ่งหมายที่ตัวบุคคลพึงปรารถนาในสิ่งอื่นใด

Pinder (2554) กล่าวว่า แรงจูงใจ คือ ความรู้สึกในบางกรณีของพลังที่อยู่ในข้างในจิตใจของตัวบุคคล เป็นสิ่งที่มีผลทำให้ตัวบุคคลเกิดความรู้สึกถึงการปลุกเร้าให้เกิดการแสดงพฤติกรรม รูปแบบ ลักษณะต่าง ๆ ของการเกิดแรงจูงใจ

Robbins (2552) แรงจูงใจ หมายถึง แรงกระตุ้นหรือแรงของความพยายาม และการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ตัวบุคคลกระทำโดยแรงจูงใจเป็นกระบวนการเสริมพลังภายในจิตใจ และเกิดกระบวนการของการกระทำบางอย่างด้วยการสมัครใจ และเต็มใจ เพื่อจุดมุ่งหมายตามที่ต้องการ โดยเป็นความพึงพอใจที่จะทำ และเพื่อให้ตนเองบรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการได้

Vroom (1964) กล่าวว่า แรงจูงใจมีความสำคัญต่อการทำงานของคุณ เพราะการกระทำที่แสดงถึงความสามารถในหลากหลายรูปแบบจะประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ประการ คือ ความสามารถหรือทักษะในการทำงานของคุณ และการสร้างแรงจูงใจเพื่อกระตุ้นบุคคลให้นำสมรรถนะที่ตนเองมีมาประยุกต์ใช้ เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างมากต่อตนเองและองค์กร

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ตัวบุคคลซึ่งภายในร่างกายหรือจิตใจเป็นสิ่งที่ได้รับการกระตุ้นจากความคิด ความต้องการ ความอยากได้ที่เป็นการขับเคลื่อนให้ตัวบุคคลกระทำในสิ่งที่ตอบสนองความต้องการผ่านความตั้งใจที่มีการกำหนดเป้าหมายอย่างชัดเจน ซึ่งได้มีการนำปัจจัยในด้านต่าง ๆ มาเป็นส่วนส่งเสริมในการกระตุ้น เพื่อให้ตัวบุคคลบรรลุประสบผลสำเร็จตามที่ตนเองต้องการ

2.1.1.2 องค์ประกอบของแรงจูงใจ

สัมมา ทัศนีย (2553) องค์ประกอบที่ส่งผลให้เกิดเป็นแรงจูงใจ มีดังนี้

2.1.1.2.1 องค์ประกอบภายใน ซึ่งองค์ประกอบภายในประกอบด้วย

1. ความรู้สึก (Needs) การที่ต้องการจะทำบางอย่างให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งผ่านแนวความคิดภายในจิตใจของตัวบุคคล

2. เจตคติ (Attitudes) ยังมีผลต่อความรู้สึกและแรงจูงใจกับสิ่งที่อยู่รอบตัวบุคคล โดยจะเป็นการแสดงการรับรู้เจตคติเชิงบวกหรือเชิงลบ หากเป็นการแสดงการรับรู้ในทางดีบวกก็จะส่งผลให้เกิดแรงจูงใจ แรงผลักดันในการทำตามกำหนดของเป้าหมายที่ชัดเจน หากเจตคติไม่ดีก็ย่อมปฏิบัติงานที่บรรลุผลสำเร็จได้ยาก

2.1.1.2.2 องค์ประกอบภายนอก กล่าวคือ สิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) ซึ่งประกอบด้วย บรรทัดฐานกลุ่ม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม เป็นการกำหนดรูปแบบพฤติกรรมควรกระทำโดยผ่านกระบวนการการเรียนรู้และการตระหนักคิด ก่อนที่จะนำหลักการต่าง ๆ มาใช้เพื่อเลือกหาพฤติกรรมที่แสดงออกมาอย่างเหมาะสม และคำนึงถึงช่วงเวลาในการแสดงออกของรูปแบบพฤติกรรม

2.1.1.3 กระบวนการจูงใจ

บุคคลในสังคมล้วนมีความปรารถนา ความอยากได้ไม่มีที่สิ้นสุดและเมื่อตัวบุคคลประสงค์ต้องการในสิ่งที่ตนเองพึงประสงค์ ตัวบุคคลจะหาวิธีการหรือวิถีทางในการตอบสนองความต้องการของตนเองโดยทันที ซึ่งถ้าหากตัวบุคคลไม่สามารถได้รับความต้องการนั้น ตัวบุคคลจะแสดงออกถึง ความรู้สึกเครียด กัดดัน และความอยากได้อยู่ตลอดเวลา ซึ่งความรู้สึกเช่นนี้เป็นประเด็นที่ส่งผลให้สร้างการขับเคลื่อนทางความรู้สึกเพื่อหาแนวทางที่จะนำไปสู่การกระตุ้นความต้องการของเป้าหมายที่ทำให้ตนเองได้ในสิ่งที่ตนเองพึงประสงค์ หากความรู้สึกที่ได้รับตามประสงค์แล้ว ความรู้สึกเครียด กัดดัน ความรู้สึกอยากได้ก็จะลดลงและจะรู้สึกดี

2.1.1.4 การเกิดของกระบวนการจูงใจ

ความต้องการเป็นเหตุอันเป็นทางให้เกิดผลต่อความรู้สึกข้างในจิตใจของตัวบุคคลในการที่จะทำให้เกิดแรงขับจากภายในของตัวบุคคลจะเห็นว่า การผลักดันของตัวบุคคล มีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวพันกับความปรารถนาของตัวบุคคล อาทิเช่น เมื่อใดที่บุคคลเกิดความ ต้องการและความต้องการนั้นยังไม่มีคำตอบสนองความต้องการตัวบุคคลจะเกิดความตึงเครียด หากความตึงเครียดของตัวบุคคลจะส่งผลให้เกิดแรงขับที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อลดความตึงเครียดของตน โดยการคิดที่มุ่งไปสู่เป้าหมาย เพื่อให้ความวิตกกังวลลดลง กระบวนการที่กระตุ้นให้เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลโดยเป็นการนำแนวทางการคิดและการกระทำโดยมีเป้าหมายที่ชัดเจน

หากตัวบุคคลไม่สามารถสร้างแรงจูงใจจากการกระทำทำได้ ช่วงระยะของการเกิดการจูงใจจะก่อตัวได้ยาก เพราะการเกิดการจูงใจจำเป็นต้องอาศัยความปรารถนาต่อการอยากได้ในสิ่งนั้น ๆ แต่เมื่อไหร่ก็ตามที่ความต้องการนั้นยังคงมีอยู่ภายในจิตใจ จึงจะเกิดกระบวนการของการจูงใจเพื่อตอบสนองในสิ่งที่ตัวบุคคลต้องการ ซึ่งสรุปลักษณะกระบวนการของแรงจูงใจได้ดังนี้

1. แรงจูงใจจะมีความแปรผันในแต่ละบุคคลและช่วงเวลาที่เปลี่ยนไป
2. แรงจูงใจขับเคลื่อนการกำหนดพฤติกรรมของตัวบุคคลในการแสดงออกมา
3. แรงจูงใจเกิดจากความพึงประสงค์ในความอยากได้ที่ไม่ได้รับการตอบรับ

ในความต้องการ

4. แรงจูงใจจะเป็นการสร้างสมดุลให้กับความคิด
5. แรงจูงใจเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการกระทำหรือแสดงการประพฤติกรรมของ

บุคคล

2.1.1.5 ทฤษฎีแรงจูงใจ

ทฤษฎีแรงจูงใจ (Motivation Theories) ซึ่ง (สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ, 2545) กล่าวคือ ทฤษฎีแรงจูงใจมีการขับเคลื่อนความรู้สึกจากการที่ตัวบุคคลถูกกระตุ้นหรือเกิดความรู้สึกต้องการในบางอย่างภายในจิตใจ บุคคลจะแสดงถึงการรับรู้สิ่งที่อยู่ข้างในจิตใจ ซึ่งเป็นแนวความคิดที่จะตอบสนองความต้องการหรือสิ่งที่ตนเองประสงค์อยากที่จะได้ เรียกว่าแรงจูงใจภายใน ด้วยเหตุนี้แรงจูงใจไม่เพียงเป็นการสนองความต้องการด้านสิ่งของเพียงนั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่ส่งผลให้ตัวบุคคลกระทำถึงพฤติกรรมที่หวังจะได้ในสิ่งที่ตนเองอยากได้ อาทิเช่น การแสดงออกถึงพฤติกรรมของตัวบุคคลในลักษณะการปฏิบัติงานที่ดี เพื่อหวังจะรางวัลสิ่งตอบแทนพิเศษจากองค์กร การตั้งใจเรียนเพื่อคาดหวังให้ผู้ปกครองรู้สึกภาคภูมิใจในตัวลูก การสร้างแรงจูงใจเป็นการสร้างแนวคิดที่สามารถพัฒนาแนวคิด การแสดงพฤติกรรมของตัวบุคคล แต่หากความประสงค์ของตัวบุคคลนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถประสบผลได้ ตัวบุคคลพึงมีความรู้สึกที่ขัดแย้งกับตนเองและอาจจะเกิดความรู้สึกผิดหวังได้ ซึ่งแรงจูงใจในตัวบุคคลเป็นผลมาจากกระบวนการทางความคิดและภายในจิตใจของตนเองที่เป็นส่วนหนึ่งให้เกิดความปรารถนา ความต้องการ ความคาดหวังและความตั้งใจ จึงเกิดเป็นการขับเคลื่อนแรงจูงใจให้เกิดกระบวนการผลัดกันทางความคิดและจิตใจเพื่อทำให้บุคคลนั้นประสบผลตามที่ตนเองต้องการ

2.1.1.5.1 ทฤษฎีการจูงใจของมาสโลว์ Maslow (1970) ได้กำหนดสมมติฐานในการสร้างแรงจูงใจว่า แรงจูงใจเป็นการขับเคลื่อนความต้องการของบุคคลทุกคนในสังคม ตัวบุคคลแม้จะได้รับในสิ่งที่ตนเองพึงหวังประสงค์แล้ว แต่ความพึงพอใจได้ของบุคคลสามารถ

สร้างเพิ่มขึ้นได้ตลอดเวลา ซึ่งหากยังไม่ได้มาซึ่งการสนองความต้องการ ตัวบุคคลจะทำการหาวิธีการหรือแนวทางในการตอบสนองความต้องการนั้นโดยมีแรงจูงใจเป็นการขับเคลื่อนความรู้สึกซึ่งมาจลโรวี ให้มุมมองความคิดที่สอดคล้องกับแนวคิดความต้องการ ดังนี้

(1) ความต้องการด้านปัจจัยภายนอก (Need for External Factors)

เป็นความรู้สึกขั้นแรกที่ตัวบุคคลรู้สึกถึงความต้องการปัจจัยในการดำรงชีวิต ปัจจัย 4 ที่เป็นหลักเบื้องต้นของการดำรงชีวิต โดยการที่ตัวบุคคลไม่ได้รับปัจจัยภายนอกที่มีความจำเป็น เป็นเหตุให้ตัวบุคคลมีแนวคิดสำหรับการดำรงชีวิตที่มีความเครียด เนื่องจากขาดอาหาร สิ่งของหรือการสัมผัสกับเรื่องราวที่ตีรอบตัว ส่งผลกระทบถึงตัวบุคคลโดยแสดงถึงแรงจูงใจในการสร้างความต้องการด้านปัจจัยภายนอก เพื่อให้ตนเองได้รับการตอบสนองความต้องการในการดำเนินชีวิตให้สมบูรณ์แบบ

(2) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) บุคคลทุกคน

พึงหวังในสิ่งที่ตนเองจะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยในการดำรงชีพทุกช่วงระยะเวลาของชีวิต ตั้งแต่วัยเด็ก วัยรุ่นและวัยสูงอายุ ความต้องการความปลอดภัยเป็นสิ่งที่เราพึงหวังถึงการรักษาชีวิตของตนเองในหลากหลายสถานการณ์ทั้งตอนที่เรายู่ภายในบ้านและนอกบ้าน รวมทั้งความปลอดภัยในสภาวะที่จิตใจของตนเองรู้สึกปวดร้าวต้องการพื้นที่ปลอดภัยและมีความไว้วางใจได้จากบุคคลอื่น เช่น ต้องการความมั่นคงในการใช้ชีวิต ความปลอดภัยจากสิ่งกระทบกระทั่งทั้งในร่างกายและจิตใจ และความปลอดภัยในด้านของสุขภาพะทางเพศ อีกหนึ่งมูลเหตุที่เป็นประเด็นสำคัญที่เป็นเหตุให้เกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัย คือ อิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจของสังคมที่มีผลต่อรายได้ของตัวบุคคล ซึ่งหากตัวบุคคลรู้สึกไม่ปลอดภัยจะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผลที่ตามมาต่อหน้าที่การงาน ความกล้าที่พบเจอกับความเป็นจริง ความรู้สึกผิดหวัง ความท้อแท้จะเป็นสิ่งที่ปิดกั้นตัวบุคคลให้อยู่ในกรอบพื้นที่ที่ถูกจำกัด ทำให้ไม่กล้าเข้าสังคมและเผชิญความเป็นจริง ถ้าหากระบบสังคมสร้างความเชื่อหรือความมั่นคงในส่วนของการปลอดภัยให้บุคคลของสังคม การดำเนินชีวิตของผู้คนก็จะมีความสุขเมื่ออยู่ร่วมกันแบบปลอดภัย

(3) ความต้องการเป็นที่ยอมรับทางระดับสังคม (Social or Belonging needs)

เมื่อชีวิตของผู้คนในสังคมเกิดความปลอดภัยและมั่นคงในการทำกิจกรรมหรือการดำเนินชีวิตแล้ว ผู้คนในสังคมยังต้องการอยากได้สิ่งใดสิ่งหนึ่งตามความมุ่งหมายที่มี คือ การได้รับความสนใจและความสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นการรับรู้ที่ตัวบุคคลแสดงถึงสิ่งที่ตนเองคาดหวังและต้องการให้ผู้คนในสังคมยอมรับและยกย่อง ชื่นชม ซึ่งการที่บุคคลอื่นหรือสังคมเห็นด้วยในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

และเกิดการเชิดชูยกย่องระดับขึ้น ตัวบุคคลเองพึงต้องมีศักยภาพหรือมีความปรารถนาดีแก่สังคม
แก่ประเทศ

(4) ความต้องการการได้รับการยกย่องนับถือในตนเอง (Esteem Needs)
โดยปกติมนุษย์จะใคร่ชีวิตที่ดีประสบผลสำเร็จ อยากสร้างสถานภาพของตัวเองให้มากขึ้น
มีประสิทธิภาพสูงขึ้น และเป็นสิ่งที่ดูน่าภูมิใจและสร้างการให้เกียรติแก่ตัวเอง แสดงความพอใจใน
ความสำเร็จของการทำงานที่ตนเองทำ ความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเองและมีความน่าเคารพนับถือ
ความประสงค์เช่นนี้ คือ ฐานะ แต่งตั้งยศ ค่าตอบแทนที่สูงขึ้น ได้รับการชื่นชมและเห็นด้วยจาก
ผู้คนในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และมีความเกี่ยวเนื่องสำหรับการเลือกโอกาสที่ดีของตนเอง และช่องทาง
แห่งความสำเร็จที่เติบโตในงานอาชีพ

(5) ความต้องการพัฒนาศักยภาพของตน (Self-actualization)
เป็นความต้องการสูงสุดของตัวบุคคล ความต้องการในด้านนี้เป็นสิ่งที่ตัวบุคคลอยากอยู่ในจุดที่
ตนเองประสบความสำเร็จในขั้นที่สูงจากความต้องการแบบเดิม กล่าวได้ว่า ตัวบุคคลพึงต้องการ
ศักยภาพของตนเป็นความต้องการที่มนุษย์ต้องการจะพัฒนาตนเองไปยังความรู้สึกขั้นสูง
โดยจะประกอบด้วยความพยายาม ความตั้งใจและมั่นใจ การสร้างแรงจูงใจสำหรับพัฒนาตนเอง
ให้เกิดทักษะสมรรถภาพในการเรียนรู้ การตอบสนองความคาดหวังจากความต้องการนี้ได้เป็นผล
ของความสำเร็จในเป้าหมายชีวิตของตนเอง และต้องการความสมบูรณ์ของชีวิต

กล่าวโดยสรุปแรงจูงใจตามหลักทฤษฎีของ Maslow เกิดจากความต้องการจากปัจจัย
ภายในโดยความต้องการในตัวบุคคลจะมีหลากหลายระดับในการเกิดแรงจูงใจที่จะผลักดันให้ตัว
บุคคลกระทำความต้องการให้บังเกิดขึ้นและเมื่อตนเองมีความประสงค์ถึงสิ่งที่มุ่งหมายอยากได้ใน
สิ่งใดสิ่งหนึ่ง จึงเกิดกระบวนการจูงใจเพื่อให้ตนเองรู้สึกด้วยการรับรู้จากภายในจากการรับมา
ซึ่งความปรารถนาตามจุดมุ่งหวังของตัวบุคคลได้ ความต้องการ อยากได้อะไรเป็นเรื่องปกติของ
มนุษย์ไม่มีวันสิ้นสุด โดยหากมีการตั้งจุดกำหนดของความ ต้องการเพิ่มมากขึ้น การถูกล่อหลอม
ด้วยแรงจูงใจภายในจิตใจก็จะสูงขึ้นและสร้างแรงผลักดันมากขึ้นให้ตัวบุคคลหาแนวทางในการ
ตอบสนองความต้องการด้วยวิธีหลายอย่างต่าง ๆ กัน เพื่อให้ตนเองได้รับในสิ่งที่พึงอยากได้
ซึ่งองค์ประกอบของแรงจูงใจจากภายในและภายนอกเป็นระบบการสิ่งเร้าที่มีความเชื่อมโยงกัน
และแสดงให้เกิดการจูงใจและความปรารถนาที่มีต่อสิ่งที่พึงประสงค์ของตัวบุคคลอีกทั้งยังเป็นการ
ขับเคลื่อนให้ตัวบุคคลสำเร็จตามที่กำหนดไว้

2.1.1.5.2 ทฤษฎีแรงจูงใจของ McClelland (1985) ได้ให้ความหมาย
แรงจูงใจ คือ แรงจูงใจที่เป็นแรงขับให้บุคคลพยายามที่จะประกอบเพื่อตอบสนองสิ่งเร้าที่จะประสบ

สัมฤทธิ์ผลตามมาตรฐานความเป็นเลิศ (Standard of Excellence) ที่ตัวบุคคลกำหนดไว้ ตัวบุคคลที่มีการคิดมุ่งหรือคิดหวังสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะมีหวังเพียงของตอบแทน แต่จะกระทำเพื่อประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

McClelland (1985) ได้เสนอทฤษฎีที่ว่าพนักงานจะถูกจูงใจด้วยความต้องการ 3 อย่าง โดยให้เหตุผลว่า “แรงจูงใจของคนและประสิทธิภาพในงานต้องกระตุ้นด้วยความต้องการ 1 ใน 3 อย่างนี้ คือ ความต้องการความสำเร็จ (Needs for Achievement) คนประเภทนี้จะแสวงหาความสำเร็จ ความต้องการที่จะทำเป้าหมายที่ท้าทายให้เป็นจริง มีความสำนึกในความสำเร็จของงานและหวังความก้าวหน้าจากการวิจัยของ McClelland พบว่า บุคคลที่ต้องการความสำเร็จสูง (n-Ach) จะมีลักษณะชอบต่อสู้เพื่อบางสิ่ง ชอบงานที่มีความท้าทายและใช้ความสามารถสูง มีเป้าหมายชัดเจนในการทำงาน โดยมีการกำหนดการเกิดขึ้นได้ที่จะสัมฤทธิ์ผลและพยายามดำเนินงานเพื่อประสบความสำเร็จ และประสงค์การได้รับข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) โดยเกี่ยวข้องกับผลจากการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นการวิพากษ์ เพื่อวินิจฉัยผลงานของตนเอง ซึ่งมีลักษณะเชิงปฏิบัติการวางแผน มีหน้าที่ความรับผิดชอบ มีความพร้อมเผชิญกับความล้มเหลว และแก้ไขพัฒนาให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

ความต้องการอำนาจ (Needs for Power) เป็นความปรารถนาอำนาจเพื่อกำกับสิ่งแวดล้อมและมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น ตัวบุคคลที่มีความต้องการอำนาจสูงจะพยายามหาวิถีทางเพื่อทำให้ตนมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น ต้องการให้ผู้อื่นเห็นด้วยในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือยกย่อง และประสงค์ในความเป็นผู้นำต้องการทำงานให้เหนือกว่าบุคคลอื่น และวิตกเกี่ยวกับเรื่องอำนาจมากกว่าการปฏิบัติงานให้มีสมรรถนะ คนประเภทนี้จะมีปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จูงใจหรือมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น ซึ่งสามารถทำให้เกิดรูปแบบของการแสวงหาอำนาจส่วนตัวโดยการเอาเปรียบผู้อื่น

ความต้องการความผูกพัน (Needs for Affiliation) คนประเภทนี้ต้องรักษามิตรภาพและประสงค์เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ต้องการสัมพันธ์ไมตรีกับผู้คนในสังคม และต้องการการยอมรับจากผู้อื่น บุคคลที่ต้องการความผูกพันจะชอบการประสานร่วมมือกันมากกว่าการชิงชัย โดยจะกระทำการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกัน มีความต้องการให้ผู้อื่นเห็นด้วยกับตนเองและอาจเป็นไปได้ที่จะยอมตามความปรารถนาหรือบรรทัดฐานของผู้อื่น รวมทั้งตรึงตรึงถึงความรู้สึกของผู้อื่นเป็นสำคัญ

จากทฤษฎีแรงจูงใจของ McClelland (1961) ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความต้องการภายในจิตใจของแต่ละบุคคลมีความต้องการและความปรารถนาที่แตกต่างกันและหลากหลาย ซึ่งการเกิด

แรงจูงใจนั้นตัวบุคคลจะต้องเข้าใจถึงความต้องการของตนเองก่อนจะเกิดแรงจูงใจในการแสดงออกหรือการปฏิบัติ โดยตัวบุคคลนำความต้องการในที่จะประสบความสำเร็จ ความต้องการอิทธิพล และความต้องการความผูกพัน นำมาปรับใช้ให้เกิดความคิดเห็นที่สอดคล้องและเหมาะสมกับการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการทำงาน

2.1.1.5.3 ทฤษฎีการจูงใจของ Herzberg (1959) (Herzberg's motivation theory)

Herzberg (1959) ได้ศึกษาต้นเหตุในการสร้างแรงจูงใจในการทำงานและได้สร้างทฤษฎีที่เรียกว่า ทฤษฎีสององค์ประกอบ (Two factors theory) และมีชื่ออย่างอื่นได้อีกหลาย เช่น ทฤษฎีความพอใจ - ไม่พอใจ (Satisfiers dissatisfies) หรือทฤษฎีปัจจัยกระตุ้น ปัจจัยค้ำจุน (Motivation hygiene's theory) หรือทฤษฎีองค์ประกอบภายใน - ภายนอกของงาน (Intrinsic extrinsic factors) ซึ่งแนวคิดหลักของทฤษฎีนี้มองว่าผู้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความพึงพอใจ ซึ่งความพึงพอใจจะเป็นตัวผลักดันให้ผู้กระทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมีความสนใจและตั้งใจในการทำงานมากขึ้น โดยความพึงพอใจในการทำงานมี 2 องค์ประกอบ คือ

1. ปัจจัยกระตุ้น (Motivation factors) เป็นการสร้างความพึงพอใจในตนเอง (Satisfiers) เป็นตัวเกื้อหนุนให้ประสบความสำเร็จในการทำงานมี 5 ประการ คือ

1.1 ความสำเร็จของงาน (Achievement) หมายถึง การพึงตั้งใจในการทำกิจการของตัวบุคคลในการปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จและมีการแก้ไขให้เรียบร้อยยิ่งขึ้น

1.2 การได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition) หมายถึง ตัวบุคคลได้รับการยินยอมจากบุคคลอื่นที่ให้การยอมรับ ซึ่งการได้รับมีลักษณะเป็นคำพูด การแสดงกิริยาท่าทางหรือการมอบสิ่งของ

1.3 ลักษณะของงาน (Work Itself) หมายถึง การกระทำตามภารกิจหน้าที่โดยมีการแบ่งแยกตามลักษณะของงาน

1.4 ความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึง การแสดงถึงการเอาใจใส่สำหรับการปฏิบัติภารกิจที่ได้รับและพร้อมสำหรับการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน (Advancement) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสถานที่หรือตำแหน่งของบุคคลในองค์การในทางสูงขึ้นไปกว่าเดิม

2. ปัจจัยค้ำจุน (Hygiene factors) มีลักษณะเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งรอบตัวในการทำงาน ประกอบด้วย 11 ประการ คือ

2.1 โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต (Possibility of Growth) หมายถึงตัวบุคคลได้รับสิ่งใหม่ ๆ ในการก้าวหน้าเพื่อการเติบโตในการอนาคต

2.2 ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา (Relationship with Subordinates) หมายถึง การจัดการสื่อสารทั้งทางการแสดงออกทางพฤติกรรมและการแสดงออกทางถ้อยคำที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องที่ดีระหว่างกัน

2.3 สถานะของอาชีพ (Status) หมายถึง การได้รับสิทธิ หน้าที่ หรือ ปัจจัยในรูปแบบต่าง ๆ ที่แสดงถึงตัวบุคคลทางด้านความรู้สึกต่อการปฏิบัติงาน เช่น การมีรถประจำตำแหน่ง การมีเลขานุการ การมีอภิสิทธิ์ต่าง ๆ

2.4 ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา (Relationship with Superior) หมายถึง การปฏิบัติงานหรือการมีสัมพันธ์ไมตรีระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา มีลักษณะการสร้างความสัมพันธ์ที่ให้ความเคารพและประพฤติตามอำนาจที่ได้รับมอบหมาย

2.5 ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน (Relationship with Peers) หมายถึง ความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลกับเพื่อนร่วมงานในองค์การรวมทั้งในระดับเดียวกันและระดับที่สูงกว่า

2.6 นโยบายและการบริหารงานบริษัท (Company Policy and Administration) หมายถึง การผนวกบทบาท อำนาจหน้าที่และข้อบังคับนโยบายสำคัญ เพื่อให้ตัวบุคคลในองค์การดำเนินงานได้ถูกต้อง

2.7 สภาพการทำงาน (Working Conditions) หมายถึง ลักษณะการปฏิบัติงานในสถานที่ปฏิบัติงานได้แก่ สภาพสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

2.8 ความเป็นอยู่ส่วนตัว (Factors in Personal Life) หมายถึง สถานการณ์หรือเหตุการณ์อันมีผลบังคับหรือเป็นผลลัพธ์ที่ทำให้กระเทือนไปถึงผู้อื่น เช่น การย้ายที่ทำงานใหม่ ทำให้เกิดสภาวะการเปลี่ยนแปลงภายในครอบครัว การดูแลครอบครัวที่ลำบากมากขึ้น

2.9 ความมั่นคงในงาน (Job Security) หมายถึง ความรู้สึกภายในจิตใจ การแสดงออกถึงความเชื่อมั่นที่มีต่อความมั่นคงขององค์การ

2.10 วิธีการปกครองบังคับบัญชา (Supervision Techniques) หมายถึง ความรู้สึกของผู้บังคับบัญชาในการบริหารงานความยุติธรรมในการบริหารงานด้วยความเต็มใจต่อผู้ใต้บังคับบัญชา

2.11 เงินเดือน (Salary) หมายถึง ความพึงพอใจสำหรับค่าตอบแทนการทำงานที่กำหนดให้เป็นรายเดือนประจำ เช่น เงินเดือน เงินค่าครองชีพ ตลอดจนอำนาจอันชอบธรรม

กล่าวโดยสรุปทฤษฎีสององค์ประกอบ (Two Factors Theory) ของเฮอริชเบอร์กดังนี้ คือ 1) ปัจจัยกระตุ้น (Motivation Factors) เป็นการสร้างความพึงพอใจในตนเอง (Satisfiers) เป็นตัวเกื้อหนุนให้ประสบความสำเร็จในการทำงาน 2) ปัจจัยค้ำจุน (Hygiene Factors) มีลักษณะเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งรอบตัวในการทำงาน ซึ่งทั้ง 2 ปัจจัยเป็นแรงกระตุ้นให้องค์กรและการเกิดแรงจูงใจที่ดีสำหรับบุคคลได้อย่างมีคุณภาพ

2.1.1.5.4 ทฤษฎีแรงจูงใจของ Clayton (1976) ได้เสนอทฤษฎีว่าด้วยความต้องการของมนุษย์ขึ้นมาเรียกว่า ทฤษฎีอีอาร์จี (ERG Theory) ซึ่งเกี่ยวข้องกับแนวคิดของมาสโลว์ แต่แอลเดอร์เฟอร์ ได้แบ่งความต้องการของมนุษย์ได้ 3 ประเภท คือ

(1) ความต้องการเพื่อดำรงชีพ (Existence Needs: E) เป็นความต้องการที่จำเป็นในการอยู่รอดของชีวิต ได้แก่ ความต้องการของโภชนาภัณฑ์ อาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม สิ่งแวดล้อมในการทำงานที่ดี ค่าแรงงานและสิทธิพิเศษเกื้อกูลต่าง ๆ ความต้องการเพื่อดำรงชีพนี้เทียบได้กับความต้องการทางด้านร่างกายและความต้องการทางด้านความปลอดภัยของมาสโลว์

(2) ความต้องการด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (Relatedness Needs: R) ในสังคมมีผู้คนมากมายอาศัยอยู่ร่วมกัน และเกิดความประสงค์ในความสัมพันธ์สอดคล้องกับสังคมที่หลากหลายรูปแบบ เช่น เพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา การได้รับการยอมรับยกย่องจากผู้อื่น ความต้องการทางสังคม มีความเกี่ยวข้องกับความต้องการตามหลักแนวคิดของมาสโลว์ที่ได้กล่าวไว้

(3) ความต้องการความเจริญก้าวหน้า (Growth Needs: G) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดของตัวบุคคลพึงประสงค์ในการผลักดันตนเองเพื่อการก้าวหน้า โดยอาศัยการนำทักษะ ศักยภาพที่ตนเองมีอยู่มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งเป็นลักษณะของการสอดคล้องกับหลักแนวคิดของมาสโลว์ในแนวคิดความสำเร็จสมหวังในชีวิต

ทฤษฎี ERG นี้จะมีข้อสมมติฐาน 3 ประการ เป็นกลไกสำคัญประกอบด้วย

1. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนอง หากความต้องการที่ได้ตอบรับจากสิ่งเร้าจะเกิดความต้องการที่เพิ่มมากขึ้น

2. ขนาดของความต้องการ ถ้าหากความต้องการประเภทที่อยู่ต่ำกว่า ตัวอย่างเช่น ความต้องการเพื่อดำรงชีพมีการตอบรับที่ได้รับมากพอแล้ว ก็ยังจะทำให้ความต้องการประเภทที่อยู่ระดับสูงกว่ามีมากยิ่งขึ้น

3. ความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนอง หากเป็นความต้องการที่อยู่เหนือความสามารถของตนเองและมีปฏิภริยาน้อย ทำให้ความต้องการประเภทนี้มีความสำคัญเพิ่มขึ้น ตัวอย่างเช่น ถ้าหัวหน้ากลุ่มงานไม่มีโอกาสได้เปลี่ยนไปทำงานใหม่ที่ท้าทายหรือรับตำแหน่งใหม่ (ความเจริญก้าวหน้า) เมื่อเป็นเช่นนั้นหัวหน้ากลุ่มงานจะให้ความสนใจและต้องการที่จะได้รับความอบอุ่นสัมพันธ์ประชิดกับเพื่อนร่วมงานและลูกน้อง (ความสัมพันธ์ทางสังคม)

จะเห็นได้ว่าทฤษฎีลำดับความต้องการของมาสโลว์ และทฤษฎี ERG มีสอดคล้องกับลักษณะการดำรงชีวิต คุณภาพชีวิตของการทำงาน โดยมีหลักแนวคิดวิธีการเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลทางด้านการแสดงออกถึงพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านสังคม รวมไปถึงการส่งต่อโอกาสในการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นตามลำดับในลักษณะการทำงาน ความสามารถหรือคุณลักษณะที่มีแฝงอยู่ในสิ่งต่าง ๆ มีการแสดงหรือปรากฏเป็นที่ประจักษ์ได้ ซึ่งเป้าหมายแนวความคิดร่วมกันของทั้งสองทฤษฎี คือ การเสริมแรงกระตุ้นให้บุคคลรู้สึกถึงความภูมิใจ ฟังพอใจ ซึ่งจะเป็นการสร้าง ความเชื่อมั่นและมีศรัทธาแรงกล้าพร้อมที่จะเผชิญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มสมรรถนะ ส่งผลให้เกิดการมองเห็นถึงความสำคัญในลักษณะของการดำรงชีวิตในการปฏิบัติงานของบุคคลากรนี้เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่องค์กรควรตระหนัก หากบุคลากรมีการครองชีพที่ดีมีคุณภาพ สิ่งที่เป็นผลตามมามากมายหลัง คือความรัก และผูกพันที่เกิดจากการทำงานร่วมกัน

2.1.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว

2.1.2.1 ความหมายของครอบครัว

ครอบครัว หมายถึง สถาบันพื้นฐานของสังคมที่ประกอบด้วยสามี ภรรยาและรวมถึงลูกด้วย โดยคำว่าครอบครัว (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2560) ให้ความหมายว่าเป็นกลุ่มชนที่ใช้ชีวิตร่วมกันและมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันทางโลหิต ทางจิตใจ ทางสังคม และรวมถึงทางกฎระเบียบของสังคม การที่กลุ่มบุคคลดำรงชีวิตอาศัยด้วยกันในครัวเรือน การสร้างบทบาทและหน้าที่ในการที่จะดำรงตนอยู่ได้ด้วยกัน ซึ่งบทบาทและหน้าที่ที่มีความหลากหลายในแต่ละบุคคลตามความเหมาะสม ซึ่งภายในครัวเรือนไม่ได้มีการกล่าวที่แน่ชัดถึงบุคคลภายในครอบครัวที่มีความจำเป็นจะต้องเป็น พ่อ แม่ และลูก หากแต่จะเป็นครอบครัวใหญ่ที่มีพ่อ แม่ ลูก ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติ ๆ อยู่รวมกันหรือผู้คนที่เกี่ยวข้องและต่อเนื่องกัน

โดยครอบครัวเปรียบเสมือนบ้านหลังแรกของชีวิต และเป็นสถาบันแรกของตัวบุคคลที่จะได้รับการหล่อหลอมอบรมบ่มนิสัยก่อนเข้าสู่สังคมเพื่อให้พัฒนาการปรับตัวบุคลิกภาพ เรียนรู้สังคมและวัฒนธรรม และประพฤติตนตามแบบแผนตามความต้องการของสังคม และทำให้คงอยู่ภายในสังคมได้อย่างมีความสันติและสงบสุข

จากแนวคิดและให้ทฤษฎีเกี่ยวกับความหมายของครอบครัว ครอบครัว หมายถึง กลุ่มทางสังคมของผู้คนที่เกี่ยวข้องกันโดยความสัมพันธ์ทางสายเลือดหรือกฎหมาย ซึ่งมีการอยู่ร่วมกันในครอบครัวจำนวน 2 คนขึ้นไปและกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนภายในครอบครัว โดยครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่สร้างรูปแบบการดำเนินชีวิต ครอบครัวเป็นผู้มอบความมั่นคง โครงสร้าง และความปลอดภัยให้แก่กลุ่มคนในครอบครัว ปลูกฝังความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยมทางสังคมและขัดเกลาให้สมาชิกภายในครอบครัวของตนเป็นคนดีภายในสังคม และเติบโตมีส่วนร่วมในสังคม

2.1.2.2 ประเภทของครอบครัว

สถาบันครอบครัว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำนโยบายและสร้างแผนยุทธศาสตร์ ในการพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2560– 2564 (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2560) ซึ่งกำหนดรูปแบบครอบครัว ดังต่อไปนี้

ครอบครัวเดี่ยว คือ ครอบครัวซึ่งประกอบด้วยสามี ภรรยาและลูก ดำรงชีวิตในกฎระเบียบการปกครองของครอบครัวเดียวกัน

ครอบครัวเฉพาะ คือ ครอบครัวที่บ่งบอกถึงความมีเอกลักษณ์เฉพาะต่างออกไปจากครอบครัวอื่น โดยจะเป็นครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์แบบด้านสมาชิกภายในครอบครัว ซึ่งอาจจะบกพร่องในการขาดพ่อหรือแม่ จึงเป็นครอบครัวที่ต้องการความช่วยเหลือทางด้านสังคมและสิทธิความเท่าเทียมกัน

และครอบครัวขยาย คือ ครอบครัวที่ประกอบไปด้วยสมาชิกจำนวนมากที่มีอายุต่างกัน แบ่งเป็นรุ่นต่าง ๆ ดำรงชีวิตร่วมกันเป็นขนาดใหญ่ หรือจะเป็นการประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยวหลายครอบครัวมารวมกันจนมีจำนวนประมาณสมาชิกที่เพิ่มขึ้น

ในขณะที่ พรณเพ็ญ ศิริวรรณ (2551) อธิบายว่า ครอบครัวสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ 1 ครอบครัวพื้นฐาน ประกอบด้วย 2 ช่วงวัย หมายถึง พ่อ แม่ และลูก ซึ่งบางครอบครัวจะมีการอาศัยอยู่รวมกันหลายคน ซึ่งจะเป็นญาติพี่น้องหรือบุคคลที่สมาชิกภายในครอบครัวต้องดูแล ต่อมาคือ ครอบครัวขยาย เป็นครอบครัวที่มีลักษณะการอยู่ร่วมกันของกลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกันที่ซึ่งต่างกันของวัยช่วงอายุ ซึ่งภายในครอบครัวจะมีการ

บริหารทรัพยากรสิ้นส่วนครอบครัวในลักษณะ “กงสี” และส่วนครอบครัวประเภทที่ 2 คือ ครอบครัวเดี่ยว ได้แก่ ครอบครัวขนาดเล็กประกอบด้วยกลุ่มบุคคล 2 คนที่เป็นพ่อหรือแม่กับลูกเพียงเท่านั้น ครอบครัวของไทยส่วนใหญ่ในปัจจุบันจะมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวโดยเฉพาะครอบครัวของคนในสังคมเมืองหลวงมีขนาดเล็กลงเนื่องจากสภาพในสังคมที่เปลี่ยนไป ประเภทที่ 3 คือ รูปแบบของครอบครัวแบบกลุ่ม เป็นลักษณะการอยู่อาศัยรวมกันจำนวนมาก อาจจะเป็นความสัมพันธ์แบบเครือญาติหรือตระกูลของญาติฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่มาอาศัยอยู่รวมกันมากกว่า 1 ครอบครัว

สามารถสรุปได้ว่า ภายในสังคมไทยในปัจจุบันครอบครัวไทยมีการแบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ได้แก่ ครอบครัวพื้นฐานที่สมบูรณ์ คือ ครอบครัวที่มีการอยู่อาศัยร่วมกัน ประกอบด้วยสามี ภรรยาและลูกเป็นต้น ครอบครัวขยายจะเป็นครอบครัวที่อาศัยอยู่รวมกันจำนวนมากโดยมีสมาชิกครอบครัวมากกว่า 3 คนขึ้นไป และมีสมาชิกในครอบครัวหลากหลายของช่วงอายุ และครอบครัวกลุ่ม จะเป็นการอาศัยอยู่รวมกันของครอบครัวมากกว่า 1 ครอบครัวภายในครัวเรือน

2.1.2.3 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว

McMaster (1982) อธิบายว่า แนวคิดการทำหน้าที่ของครอบครัวเป็นแนวคิดที่ไม่ได้มีระบบที่แน่ชัดว่า ครอบครัวไหนเป็นครอบครัวปกติ หรือครอบครัวไหนผิดปกติ แต่จะมองว่าครอบครัวเช่นนั้นมีความสามารถที่ทำให้เกิดผลในการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวได้มีประสิทธิภาพ หรือมีข้อผิดพลาดบกพร่อง ซึ่งสามารถวัดได้จากคุณภาพชีวิตของบุคคลภายในครอบครัว ซึ่ง McMaster ได้กล่าวถึงการปฏิบัติหน้าที่ด้านต่าง ๆ ของครอบครัว ดังนี้

1. การแก้ปัญหา (Problem Solving) หมายถึง เมื่อเกิดปัญหาต่าง ๆ สมาชิกภายในครอบครัวร่วมมือกันในการจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมทำให้ครอบครัวดำเนินไปได้ดีและสร้างความร่วมมือร่วมกัน

2. ลักษณะการสื่อสาร (Communication) หมายถึง การรับสื่อซึ่งกันและกัน เป็นการรับสื่อที่มีตัวกลางในการสื่อสารทั้งรูปแบบที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษรที่สอดคล้องกับหลักแนวคิดของแมคมาสเตอร์ซึ่งจะเป็นรูปแบบเน้นการสื่อสาร เนื้อหาในการสื่อสาร และจุดประสงค์ในการสื่อสาร ซึ่งการสื่อสารที่มีการรับสื่อที่ดีจะมีความชัดเจนในข้อมูลที่สามารถสื่อสารได้ตรงกับจุดประสงค์ในการสื่อสาร ภายในครอบครัวเพื่อให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพที่ชัดเจน

3. บทบาท (Role) หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมที่สมาชิกกระทำต่อเนื่องเป็นประจำ ซึ่งบทบาทในแต่ละบุคคลจะมีความแตกต่างกันตามบริบท หน้าที่ของครอบครัวแต่ละบทบาทที่สมาชิกภายในครอบครัวได้รับมอบหมายความรับผิดชอบ พฤติกรรมการกระทำในบทบาทต่าง ๆ ส่งผลให้ครอบครัวดำรงอยู่ได้อย่างปกติสุข และเป็นแนวทางที่สามารถดูแลสมาชิกภายในครอบครัวให้ตระหนักถึงความรับผิดชอบ

4. การตอบสนองทางอารมณ์ (Affective Responsiveness) หมายถึง การที่จะแสดงลักษณะการตอบสนองการใช้อารมณ์ซึ่งกันและกันอย่างเหมาะสม ซึ่งการที่จะได้ตอบกันทางอารมณ์พึงคำนึงถึงความเหมาะสมให้ถูกกาลเทศะ

5. ความผูกพันทางพฤติกรรม (Behavioral Attachment) หมายถึง ความรู้สึกภายในจิตใจของผู้เป็นผู้ปกครองของลูกที่สามารถสื่อสารกันได้ทางจิตใจและส่งออกความรู้สึกการกระทำผ่านพฤติกรรม ซึ่งความรู้สึกที่ผูกพันกันทางอารมณ์สามารถตอบสนองได้ดีในบุคคลที่ได้ถูกเลี้ยงดูด้วยความรัก ความเอาใจใส่ของพ่อแม่ จึงทำให้ลูกได้รับความรู้สึกที่ผูกพันกันทางจิตใจ รู้สึกปลอดภัยเมื่อผู้ดูแลเราอยู่ใกล้ ๆ

6. การจำกัดพฤติกรรม (Behavior Restriction) หมายถึง วิธีการในการจัดการหรือควบคุมพฤติกรรมของบุคคลภายในครอบครัว เพื่อลดการเกิดปัญหาภายในครอบครัวและก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมได้ ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวมีความประพฤติตนอยู่ในขอบเขตที่สมควรและอันเหมาะสมเพื่อไม่ให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น

แนวคิดของ Milton Friedman (อุทัยกาญจน์ ธีระเพทย์, 2552) อธิบายว่า หน้าที่ของครอบครัวที่สร้างความสัมพันธ์ของครอบครัวในอยู่ในลักษณะที่ดีและเหมาะสมมี 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการได้ความรัก การอบรมเลี้ยงดู ด้านพฤติกรรมทางอารมณ์ของสมาชิกด้านความของครอบครัว ครอบครัวต้องทำหน้าที่ในการพัฒนาครอบครัวของตนเองให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุขและลดการนำไปสู่ปัญหาทางสังคมต่อไป

2.1.2.4 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างและหน้าที่ของครอบครัว

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2531) ได้อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ไว้อย่างน่าสนใจมากทั้งแนวคิดโครงสร้างทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการที่นำแนวความคิดทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ (Structural-functionalism) มาทำการศึกษาและนำแนวคิดนั้นไปศึกษา โดยมีกลุ่มนักวิชาการที่สนใจในด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาได้ทำการศึกษาถึงประสบการณ์และปัญหาทางสังคมเรื่องโครงสร้างและหน้าที่ นักทฤษฎีที่สำคัญคือ Emile Durkheim , Robert K. Merton และ Talcott Parsons ซึ่งแนวคิดและทฤษฎีนี้เป็นแนวความคิดทางสังคมวิทยา โดยมีหลัก

แนวความคิดทฤษฎีได้คำรับรองและนำทฤษฎีมาปรับใช้อย่างแพร่หลายสำหรับการค้นคว้าวิจัยทั่วโลก กล่าวคือ การใช้แนวคิดทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่เพื่อสร้างความเข้าใจรับรู้ในข้อสำคัญของเรื่องทางสังคมที่เห็นได้ชัด ซึ่งแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่คือ สังคมที่เป็นส่วนย่อยต่าง ๆ ซึ่งระบบนั้นจะทำการครอบคลุมถึงส่วนต่าง ๆ ที่มีความสอดคล้องต่อกัน เป็นระบบที่มีขอบเขตชัดเจน อีกทั้งเป็นการขยายรูปแบบระเบียบการสำหรับการรักษาของอาณาเขตนั้น โดยระบบที่เกิดขึ้นจะดำรงอยู่โดยมีจุดมุ่งหมายของระบบ เพื่อที่จะรักษาความเป็นสังคมการคงอยู่ด้วยกันแบบมีระเบียบภายในระบบเดียวกันของทางสังคม โดยระบบย่อยของทางสังคมจะหน้าที่เพื่อให้สังคมดำรงอยู่ด้วยกันโดยการประดับประดาการครองชีพของบุคคลในสังคมให้ราบรื่นและมีการกำหนดการควบคุมพฤติกรรม ความต้องการของตัวบุคคลให้อยู่กฎเกณฑ์ของระบบสังคม ซึ่งการที่ตัวบุคคลสามารถดำรงชีวิตภายใต้สังคมเดียวกันนั้น ตัวบุคคลจะต้องเข้าใจความหมายของสิ่งใดสิ่งหนึ่งของประสบการณ์ทางสังคมโดยมีครอบครัวดูแล อบรม ชัดเกล้าจึงจะดำเนินชีวิตอยู่ด้วยกันภายใต้กฎระเบียบระบบทางสังคมเดียวกันได้อย่างปกติสุข

ระบบของครอบครัวที่สอดคล้องกับแนวความคิดทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่คือ ระบบภายในที่ครอบครัวจะมีสื่อสารการระหว่างกันของข้อมูลข่าวสารและพูดคุยเกี่ยวกับระบบสังคมภายนอกเสมอ โดยระบบภายในของครอบครัวจะได้รับอิทธิพลจากระบบภายนอกของครอบครัว จากโรงเรียน จากการทำงาน จากระบบเศรษฐกิจของประเทศเป็นต้น ครอบครัวมีการปรับเปลี่ยนบริบทหน้าที่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการขยายหรือก้าวหน้าของสังคมเรื่อยไป อีกทั้งครอบครัวสร้างกฎระเบียบที่สมาชิกภายในครอบครัวทุกคนยอมรับและดำเนินตามกฎเกณฑ์ในการควบคุมการกระทำทั้งทางแนวคิดและการกระทำให้อยู่ในความเหมาะสมสัมพันธ์กัน ถ้าหากระบบปัจเจกภายในของทางครอบครัวไม่แน่ชัดก็จะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพ

จากแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ของครอบครัวแสดงให้เห็นว่า ด้านมุมมองของครอบครัวจุดสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ของครอบครัว กล่าวโดยสรุปแต่ละครอบครัวจะมีการจัดวางระบบในการดำรงอยู่ของครอบครัว โดยจะมีการสร้างโครงสร้างของระบบครอบครัวที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งระบบภายในครอบครัวมีความจำเป็นในการส่งเสริมการพัฒนาสมาชิกภายในครอบครัวสู่การเป็นสมาชิกภายในสังคมที่มีโครงสร้างและหน้าที่ในระบบย่อยต่าง ๆ ทางสังคม

2.1.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับจิตอาสา

2.1.3.1 ความหมายของจิตอาสา

วิชัย วงศ์ใหญ่ (2564) ให้นิยามความหมายจิตอาสา คือ จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม ความนึกคิดของบุคคลที่มีต่อส่วนรวม ต่อประโยชน์สาธารณะ เพื่อลดปัญหาและเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางสังคม สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้อื่นในการพัฒนาสังคม

พีไลวรรณ บุญล้ำ (2564) กล่าวว่า จิตอาสา คือ การมีจิตใจที่เป็นสาธารณะเกิดจากการกระบวนกรคิดเกี่ยวข้องถึงด้านการอยากช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่อาศัยอยู่ร่วมกันทางสังคมที่กำลังประสบปัญหาหรือกำลังเผชิญกับผลกระทบจากด้านอื่นของสังคม และต้องการเข้าไปแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นภายในสังคม โดยรับรู้เรื่องสิทธิ การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้

ปราพจน์ เทพพิสุทธิ (2564) ให้ความหมายของจิตอาสา คือ ผู้กระทำให้ตนเป็นตัวแทนของผู้ให้ โดยการให้วัตถุ เงินสนับสนุน การเยียวบาบรรเทาด้านพฤติกรรมและสภาพจิตใจ ซึ่งถือเป็นการเสียสละสิ่งของตนเองมี

ยินดี พาณิชย์ (2553) กล่าวว่า จิตอาสา เป็นผู้มีจิตใจมุ่งมั่นในการช่วยเหลือใคร่เห็นบุคคลอื่นมีความสุข มีรอยยิ้ม จากการบรรเทาทุกข์อุปสรรคต่าง ๆ ซึ่งการช่วยเหลือบุคคลอื่น ๆ ที่ประสบกับปัญหาต่าง ๆ เป็นการเสียสละความสุขส่วนตัวของผู้มีจิตอาสา การเป็นจิตอาสาเป็นการกระทำที่ไม่หวังสิ่งอื่นใดตอบแทนนอกจากการได้กระทำการลงไปแล้วได้ความสุข รอยยิ้มกลับมา และปัจจัยที่ส่งเสริมให้บุคคลทั่วไปมีจิตอาสา มีดังนี้

1. ความรู้สึกเห็นใจ เมตตา อยากช่วยเหลือ เมื่อพบเห็นผู้ได้รับความเป็นทุกข์ ความลำบากจากผลของสังคมมากกว่าตนเองและอยากบรรเทาทุกข์ในแบบของจิตอาสาตามสิทธิและความเห็นชอบของสังคม

2. ความรู้สึกหลักที่ตามมาจากการสนับสนุน และมีส่วนร่วมในการทำให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ด้วยตัวเองทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีทางจิตใจและอยากจะเป็นส่วนหนึ่งในการเสริมกำลัง

2.1.3.2 ความสำคัญของแนวคิดจิตอาสา

1. จิตอาสาทำให้บุคคลมีความคิดในการยกระดับจิตใจของตนเองให้มีความคิดในการอนุเคราะห์ผู้อื่นในสังคมที่กำลังประสบกับปัญหาในด้านต่าง ๆ โดยการสร้างจิตใจที่มุ่งเน้นการให้ได้โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน เป็นการกระทำที่ด้วยใจ ซึ่งเกิดการแบ่งปันผลประโยชน์ให้กับคนอื่น

2. บุคคลพึงปฏิบัติเป็นคนดี ช่วยเหลือผู้อื่น บุคคลนั้นย่อมเป็นที่บุคคลที่สังคมยอมรับและอยากจะสนับสนุนการทำความดีต่อสังคม เนื่องจากการมีจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่นทำให้เกิดความประทับใจร่วมกันทั้งสองฝ่าย เกิดการความเกี่ยวเนื่อง ความผูกพัน ความเป็นมิตรภาพอันดีต่อกัน

3. จิตอาสาทำให้สังคมมีการแบ่งปัน รู้จักการเป็นผู้ให้ด้วยการไม่หวังสิ่งอื่นใด การร่วมมือในการดูแลรักษาสิ่งของ สาธารณะเพื่อเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

4. เป็นการทำให้สังคมมีการพัฒนาและก้าวหน้าส่งผลให้สังคมสามารถเพิ่มโอกาสให้กับกลุ่มบุคคลที่บกพร่องทางสังคมได้ ซึ่งเป็นแรงผลักดันในการส่งเสริมสิทธิและหน้าที่การรู้จักถึงการพึ่งพาอาศัยและเป็นบุคคลแบบอย่างให้กับเยาวชนรุ่นใหม่

ความสำคัญและประโยชน์ต่อแนวคิดจิตอาสาตามที่ พระไพศาล วิสาโล (2550) ได้กล่าวถึง การที่บุคคลมีจิตอาสา รู้จักการแบ่งปัน เอื้อเพื่อประโยชน์ถึงการคิดช่วยเหลือในบริบททางสังคม การรับบทบาทเป็นทั้งผู้มอบสิ่งดี ๆ และผู้รับสิ่งดี ๆ กลับคืนเช่นกัน สิ่งที่เราได้รับอิทธิพลจากการกระทำ คือ ความสุขความสบายใจจากการให้ ซึ่งเป็นการได้รับสุขที่ได้รับจากการลงมือทำ สัมผัสประสบการณ์ของเรานับตั้งแต่ที่เราได้ทำการช่วยเหลือผู้ที่ประสบกับปัญหา อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดแรงผลักดันให้ชีวิตดำเนินและสร้างประโยชน์ให้กับสังคมอีกด้วย

ดังนั้นสิ่งที่กล่าวข้างต้น จิตอาสา คือ การกระทำที่มีผลประโยชน์ต่อผู้คนทุก ๆ คนในสังคม เป็นทั้งผู้รับและผู้ให้ตามหน้าที่และบทบาททางสังคม ซึ่งการเป็นจิตอาสาเกิดขึ้นได้ตลอด การเป็นจิตอาสาไม่เพียงแต่เป็นการแบ่งปันสิ่งของเท่านั้น แต่จะเป็นทำให้สอดคล้องกันกับด้านอื่น ๆ เช่น การช่วยเหลือทางด้านรายได้ ด้านสิทธิความเสมอภาคของสิทธิ ด้านการรวมกระบวนการแก้ไขปัญหาทางสังคม ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเหลื่อมล้ำในทุก ๆ ด้าน ตามกำลังของตนเองโดยไม่หวังสิ่งอื่นใดตอบแทน และการเป็นจิตอาสาที่มีในรูปแบบของมูลนิธิ ในการเป็นสื่อกลางของการร่วมคิด ร่วมมือในการสนับสนุนบุคคลในสังคมที่กำลังเผชิญและเพื่อช่วยลดการเกิดเหตุการณ์ที่เป็นผลพวงมาจากกลุ่มเปราะบางของสังคมที่มีอัตราสูงในปัจจุบัน การปฏิบัติการช่วยเหลือดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีการร่วมมือกันในการส่งเสริมและผลักดันถึงจะสามารถบรรลุผลสำเร็จด้วยการช่วยเหลือซึ่งกัน

แนวคิดเกี่ยวกับ “จิตอาสา” เป็นการกระทำของตัวบุคคลที่เกิดขึ้นตั้งแต่ครั้งก่อนสุโขทัย เมื่อระยะเวลาดำเนินมาถึงช่วงสมัยพุทธศาสนา การให้ในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการให้ความช่วยเหลือ สิ่งของ เครื่องใช้ หรือเงิน สภาพสังคมในยุคสมัยนั้น เรียกว่า การให้ทาน โดยการให้ทานในทางพุทธศาสนา หมายถึง การให้ทรัพย์สินส่วนบุคคล ข้าวของ และการให้หลักธรรมคำสอนซึ่งเป็นการให้ชั้นสูงสุด เพราะการให้วิชาความรู้ การนึกคิด การก่อให้เกิดสติ เป็น การให้ทานที่เป็นประโยชน์ต่อตัวบุคคลในการดำรงชีวิต ในอดีตเมื่อโบราณกาลการให้ทานเป็นการกระทำของตัวบุคคลในสังคมที่แสดงออกถึงพฤติกรรมที่อยากให้อีกฝ่ายช่วยเหลือ การให้ถือเป็นการเห็นถึงความมีน้ำใจ ความรู้สึกพอใจผูกพัน การโอบเอื้อ ไม่เห็นแก่ตัวซึ่งกันและกัน ในอดีตกาล

การให้มีความเกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรมของกลุ่มคนในสมัยก่อน ในสมัยก่อนรูปแบบการเกษตร คือ เพาะปลูกพืช ปลูกข้าว ทำสวนเป็นส่วนมาก ทำให้เกิดลักษณะการแลกเปลี่ยนการใช้แรงงาน เพื่อช่วยเหลือกัน โดยไม่มีค่าจ้างเป็นการตอบแทน มีเพียงการเลี้ยงอาหารเป็นค่าจ้าง ให้พืชผลทางเกษตรกรรมไว้ทานเองจำนวนหนึ่งและอีกส่วนจะนำไปแลกเปลี่ยนพืชผลทางเกษตรต่อกัน เป็นการแบ่งให้บางส่วนในสิ่งของที่ตนเองมีและได้รับในสิ่งของตนเองไม่มี จะเห็นได้ว่าประเทศไทย มีรูปแบบลักษณะการให้อย่างสัมพันธ์กันมาแต่สมัยโบราณ และเป็นการเริ่มต้นของการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และพัฒนาเรื่อยมาในรูปแบบอื่นที่หลากหลายตามยุคสมัยซึ่งมีการหล่อหลอม และปรับเปลี่ยนมายังยุคสมัยปัจจุบันที่มีความก้าวหน้า ซึ่งลักษณะการให้จะอยู่ในลักษณะของบุคคลที่เป็นจิตอาสา ช่วยเหลือสังคมเพื่อให้ลดปัญหาทางสังคม

พระไพศาล วิสาโล (2550) ได้กล่าวแนวคิดเกี่ยวข้องกับจิตอาสาว่า “ เมื่อดอกไม้บาน สะพรั่งทั้งแผ่นดิน” ถึงความรู้สึกนึกคิดถึงการมีจิตอาสา จิตสาธารณะ มีอยู่ในทุกคนเพราะทุกคนพึงกระทำการด้วยความอยากสร้างความคิด แต่ด้วยความรู้สึกภายในจิตใจของตัวบุคคล ไม่แสดงออกถึงความกล้าในการที่จะกระทำการจิตอาสาในการช่วยเหลือคนอื่น เช่น ถ้าหากทำแบบนี้กลัวว่าบุคคลอื่นจะหัวเราะและสร้างความอับอายให้แก่เรา กลัวว่าถ้าเราทำแบบนี้แล้วคนอื่นจะมองเราด้วยสายตาที่แปลก ๆ ถึงการกระทำที่เราทำ แต่ถ้าเราไม่แสดงออกถึงความกล้า ความตั้งใจในการช่วยเหลือบุคคลอื่น เราก็จะไม่สามารถก้าวผ่านความกลัวและไม่สามารถช่วยเหลือบุคคลอื่นได้ตามความตั้งใจของตัวเอง

จากความหมายและแนวคิดที่เกี่ยวกับจิตอาสาทราบถึง ความเมตตา ความสงสาร ความต้องการให้ผู้อื่นเป็นอิสระจากความลำบาก ส่งผลถึงการแสดงความมีน้ำใจ การเสียสละ นำพาไปสู่การเป็นจิตอาสาในสังคม เพื่อสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้แก่ส่วนกลางและเป็นตัวอย่างที่ดีในสังคม โดยรูปแบบการเป็นจิตอาสา คือ การไม่หวังสิ่งตอบแทน เช่นเดียวกับแม่เลี้ยงเดี่ยวจิตอาสา สร้างแรงบันดาลใจที่ดีในการช่วยเหลือบุคคลอื่น โดยอยากเห็นบุคคลอื่นที่พบเจอกับความยุ่งยากของอุปสรรคอย่างเดียวกัน สามารถยุติความยุ่งยากและฟื้นฟูสภาพจิตใจให้เข้มแข็ง ต่อเนื่อง การอุทิศตนเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นเป็นการกระทำที่สร้างมุมมองใหม่ ๆ ให้กับสังคมว่าด้วยคนในสังคมพึงกระทำความดี มีการช่วยเหลือบุคคลอื่น รับผิดชอบต่อและนึกคิดถึงความเหมาะสมที่จะเกิดขึ้นกับสาธารณะ การเข้าใจตระหนักในเรื่องของอุปสรรค ความยุ่งยากในการควบคุมเพื่อที่จะสามารถลดปัญหาที่เกิดขึ้นทางสังคมได้ และมองว่าประชาชนทุกคนในสังคม คือ เพื่อนมนุษย์มีคุณค่า มีอำนาจโดยชอบธรรมเท่าเทียมกันในทุก ๆ คน

2.1.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสตรีนิยมของผู้หญิงในสังคม

2.1.4.1 ความหมายของแนวคิดสตรีนิยม

แนวคิดเกี่ยวกับสตรีนิยม (Feminism) หรือแนวคิดที่ผู้หญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันกับผู้ชาย โดยมีผู้ให้ความหมายที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดสตรีนิยม ดังนี้

ดวงหทัย บุรณเจริญกิจ (2560) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสตรีนิยมในสังคม เป็นการพิจารณาสิทธิความเท่าเทียมของผู้หญิงในสังคม ซึ่งแนวคิดสตรีนิยมเป็นการสร้างการเลือกสรรผ่านการช่วยเหลือกันไหวทางสังคมถึงสิทธิที่ผู้หญิงควรได้รับโดยมุ่งหวังจะปลดปล่อยช่วยเหลือผู้หญิงทุกคนบนโลกนี้ ให้หลุดพ้นจากการกดขี่และการไม่เป็นธรรมในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้เองนักสตรีนิยมจึงจำเป็นต้องรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ของผู้หญิง และสถานการณ์ในสังคม สภาพของสิ่งแวดล้อมรอบตัวภายในชีวิตของผู้หญิงมีมูลเหตุมาจากการเอาเปรียบมากขึ้นทางสังคมและจะต้องไม่ใช้ ความรู้แบบผิวเผินในการจัดการ แต่จะต้องรู้ให้ซึ่งถึงนัยสำคัญต่าง ๆ ในหลากหลายด้านของโครงสร้างทางสังคมที่แตกต่างซับซ้อนและแนวทางการเคลื่อนไหวของการกดขี่และการทำให้ผู้หญิงเป็นชายขอบของอำนาจ

วิไลวรรณ คำสร้อยทอง (2545) กล่าวว่า การขับเคลื่อนแนวความคิดสตรีนิยมของผู้หญิงในสังคมของตะวันตกตั้งแต่การเริ่มต้นแนวคิดสตรีนิยมจนถึงปัจจุบัน มีการพัฒนาแนวคิดเป็น 3 ช่วง ตามการเปลี่ยนของสังคมโลก กล่าวคือ

สตรีนิยมยุคที่ 1 เริ่มต้นที่สหรัฐอเมริกา ในปี 1845 เกี่ยวข้องกับการแสดงความต้องการของการเลือกสรรบุคคลให้เป็นผู้แทนของผู้หญิง เพื่อต้องการความเท่าเทียมกันของผู้ชายและผู้หญิง รวมทั้งความเป็นอิสระในทุก ๆ ด้าน โดยมีการปลุกใจให้กลุ่มผู้หญิงในสังคมชั้นสูงมีโอกาสในการไปสู่สังคมอย่างเป็นสาธารณะ ซึ่งสตรีนิยมในยุคสมัยนั้นรับบทบาทหน้าที่เพียงการเป็นผู้หญิงที่ทำงานภายในบ้านและเลี้ยงดูดูแลลูกเพียงเท่านั้น ทำให้ผู้หญิงในยุคสมัยนั้นขาดโอกาสทางสังคม ขาดการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในสังคม ซึ่งเป็นการปิดกั้นโอกาส อิสระ เสรีภาพของสตรี ส่งผลให้เกิดกลุ่มบุคคลที่รวมกันเพื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งที่สำคัญต่อผู้หญิงในสมัยยุคนั้น ในการเรียกร้องสิทธิสำหรับการออกเสียงของผู้หญิง จนกระทั่งปรากฏความสำเร็จในช่วงศตวรรษที่ 20 และกลายเป็นกระแสที่สำคัญในการกระตุ้นผลักดันให้มีสตรีนิยมยุคที่ 2

สตรีนิยมยุคที่ 2 กำเนิดแนวคิดในปี 1960 โดยการนำแนวคิดที่จากสตรีนิยมคลื่นลูกที่ 1 มาพัฒนาแนวคิดต่อในมุมมองของบทบาทผู้หญิงในสังคม ซึ่งเกิดแนวคิดที่หลากหลาย เช่น แนวคิดเสรีนิยม แนวคิดตามหลักการของมาร์กซิสต์ แนวคิดตามหลักของสังคม แนวคิดจิตวิเคราะห์ โดยมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนคือ เรื่องการเรียกร้องสิทธิในความเท่าเทียมกันของ

ผู้ชายและผู้หญิง การให้โอกาสทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างอิสระ และเนื่องจากในคลื่นลูกที่ 2 ทำให้เห็นสิ่งที่มีลักษณะต่างไปของสภาพสังคม กระตุ้นให้เกิดประสิทธิภาพของความคิดไตร่ตรอง หรือมุมมองของผู้หญิงที่มีการนำเอาเจตคติใหม่ ๆ นำมาปรับแก้ไขปัญหาชีวิตและเกิดการเปลี่ยนความคิดที่ชัดเจนขึ้น

สตรีนิยมคลื่นลูกที่ 3 ในปี 1980 จนถึงปัจจุบัน ในช่วงยุคสมัยนั้น เริ่มมีนักคิดที่เสนอแนวทางให้กับสตรีในสมัยใหม่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้แนวคิดสตรีในยุคก่อน ๆ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากสตรีนิยมยุคที่ 3 จะเป็นกลุ่มผู้หญิงยุคใหม่ ยอมรับความแตกต่าง ต้องการความเท่าเทียมทางเพศสภาพ ทางสังคม ทางวัฒนธรรมทางชั้นชน โดยให้ความสำคัญและสร้างอัตลักษณ์ใหม่ ๆ ทางสังคมเรื่องความเท่าเทียมกันของเพศที่แตกต่างกันแสดงถึงประสิทธิภาพทางการพัฒนาของโลกในปัจจุบันที่มีการยอมรับความหลากหลาย ความตรงข้ามกัน

แนวคิดสตรีนิยมสรุปได้ดังนี้ การแปรเปลี่ยนสถานะที่เกิดขึ้นเป็นต้นเหตุของสิทธิที่ผู้หญิงซึ่งถูกปิดกั้นในการรับความชอบด้วยเหตุผลในหลายอย่างที่ภายในสังคมปิดกั้นขาดโอกาสในการดำรงชีวิต ซึ่งเมื่อระยะเวลาผ่านไปการที่บุคคลไม่ได้รับสิทธิความเท่าเทียมกัน ส่งผลให้นักวิชาการผลักดันและกระตุ้นทางสังคมเกิดแนวทางและขั้นตอนในกระบวนการความคิดที่สื่อถึงความยุติธรรมสำหรับผู้หญิง และหยุดการคิดเรื่องผู้หญิงคือเพศที่อ่อนแอ ผู้หญิงไม่สามารถดำรงตนได้เพียงลำพัง กาลเวลาเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ความคิดของตัวบุคคลก็เช่นกัน ในปัจจุบันมีการเปิดกว้างของโลกทัศน์ที่ทำให้ผู้หญิงเกิดแรงบันดาลใจและอยากพัฒนาตนเอง

2.1.4.2 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับสตรีนิยม

รุ่งทิวา แสงหิรัญ (2564) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสตรีนิยม โดยแบ่งออกได้ดังนี้

1. แนวคิดเสรีนิยม (Liberal Feminism) การส่งเสริมเรื่องของเพศให้มีสิทธิเสมอภาคกันในบุรุษและสตรี โดยสะท้อนถึงมุมมองสมัยก่อนที่ว่า ผู้หญิงไม่มีโอกาสในการเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นการปิดกั้นโอกาสต่าง ๆ ที่มีในระบบของสังคม เนื่องจากสังคมคิดว่าผู้หญิงพฤติกรรมความอ่อนแอ มีบทบาทสำคัญน้อยกว่าผู้ชาย จึงปิดกั้นโอกาสต่าง ๆ ทางสังคมและทำหน้าที่เพียงบุคคลธรรมดาที่อาศัยอยู่แต่ภายในบ้าน ขาดโอกาสและการพัฒนาตนเองสู่ผู้หญิงที่แข็งแกร่ง โดยนักสตรีนิยมทราบถึงมุมมองและมีการผลักดันกระตุ้นความเสมอภาคกันของเพศ การยินยอมให้ผู้หญิงครอบครองสิทธิในการดำรงชีวิตโดยอิสระ

2. แนวคิดตามหลักการของมาร์กซิสต์ (Marxist Feminism) การมองว่าสตรีทุกคนเป็นทรัพย์สินที่เป็นของส่วนบุคคล โดยจะถูกจำกัดให้เป็นของสามี เป็นมุมมองของผู้ชายที่มีต่อผู้หญิง ซึ่งผู้ชายจะมีความคิดที่ว่าผู้หญิงเหมาะสมกับการทำงานอาศัยเพียงแค่อุทิศตนในบ้านเท่านั้น

ซึ่งเป็นการตัดกรรมสิทธิ์ที่ผู้หญิงสมควรได้รับ นอกจากนี้หากผู้หญิงออกไปทำงานนอกบ้าน การถูกเอาเปรียบเปรียบก็มีส่วนทำให้ผู้หญิงเกิดความไม่สมดุลของค่าจ้างทั้งที่ผู้หญิงและผู้ชายใช้แรงงานเช่นกัน จะเห็นได้ว่าไม่เพียงแค่ระบบทางสังคมที่มองว่าผู้หญิงมีไม่เสมอภาคแต่คลุมคลุมทางด้านสถานะเศรษฐกิจที่ให้ความไม่เป็นธรรมต่อผู้หญิงเช่นกัน มาร์กซิสต์ให้แนวคิดมุมมองว่าหากต้องการให้ผู้หญิงมีสิทธิของเสมอภาค ยุติธรรมกันทางสังคมและทำให้ปัญหาความไม่เสมอภาคลดน้อยลง จึงควรที่จะสนับสนุนระบบสังคมนิยม เพื่อให้ผู้หญิงช่วยเหลือตนเองได้โดยไม่มีคามจำเป็นต้องพึ่งผู้ชายเพียงฝ่ายเดียว

3. สตรีนิยมแนวก้าวหน้า เป็นแนวคิดมุมมองว่า ด้วยการกดขี่สตรีที่เกิดขึ้นมาจาก เพศวิถี (Sexuality) สืบเนื่องจากการอยู่ภายใต้ระบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ทำให้ผู้หญิงไม่สามารถตัดสินใจหรือกระทำการใดได้อย่างอิสระ ซึ่งการตัดสินใจส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย ดังเช่น

ระบบภายในครอบครัวโดยมีพ่อเป็นหัวหน้าครอบครัวและเป็นผู้ตัดสินใจในการกระทำการต่าง ๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้หญิงมักอยู่ใต้การควบคุมบังคับการตามผู้ชายสั่งการตามบริบทต่าง ๆ นักสตรีนิยมจึงเกิดแนวคิดในการนำข้อมูลและปัญหามาทำการวิเคราะห์และหาแนวทางในการแก้ไขและส่งเสริมความเสมอภาคให้แก่สตรีเพศหญิง ซึ่งหากยังมีระบบนี้อยู่ต่อไปหากยังมีหญิงอยู่ในระบบถืออำนาจของผู้ชาย ฉะนั้นการที่จะยับยั้งในการต่อสู้จึงเป็นหนทางในการต่อสู้ถึงสิทธิของตนเอง

2.1.4.3 แนวคิดสตรีนิยมกับบทบาทความเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

2.1.4.3.1 ความหมายของบทบาท

บทบาท (Roles) หมายถึง การที่ตัวบุคคลทราบถึงหน้าที่และสิทธิต่าง ๆ ของตนเองทางสังคมเป็นการแสดงบทบาทที่แตกต่างกันตามบริบทที่สังคมกำหนด ซึ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทคือ สถานภาพที่เป็นตัวบ่งบอกว่าบุคคลในสังคมมีบทบาทและหน้าที่อย่างไร ซึ่งในการอยู่อาศัยของบุคคลทุกสังคมมักมีการขัดแย้งเนื่องจากการที่บุคคลหนึ่งมีบทบาทหลายอย่างในช่วงเวลาเดียวกันจึงเกิดการขัดแย้งกันเอง เป็นสาเหตุให้ตัวบุคคลไม่สามารถจัดสรรภาระหน้าที่ตามบริบทหรือบทบาทใดบทบาทหนึ่งได้ แต่หากบุคคลแสดงบทบาทได้มีความเหมาะสมกับสถานภาพ จะส่งผลที่ดีแก่ตนเองและสภาพแวดล้อมทางสังคม

จอร์นัท์ พิมสธาวร (2556) กล่าวว่า บทบาทและสถานภาพมีความสัมพันธ์ทางสังคมของตัวบุคคล ซึ่งมีปัจเจกบุคคลในการส่งเสริมให้เกิดแสดงบทบาทและสถานภาพที่มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสังคม ทำให้รู้จักหน้าที่และมีแนวโน้มในการยอมรับผลที่ดีและไม่ดีในการที่ตัวเองได้ทำลง ให้สังคมมีวินัย ระเบียบและลดการขัดแย้งและการเกิดปัญหา

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ (2562) กล่าวว่า การคาดหวังหรือการแสดงความต้องการจากตัวบุคคลอื่น เนื่องจากความคาดหวังอยู่กับตัวบุคคลตลอดเวลา เป็นการคาดหวังให้ตนเองกระทำตามประสงค์ของการปรารถนา โดยคาดหวังให้บุคคลอื่นกระทำตามที่ตนเองต้องการโดยยึดหลักว่าตัวบุคคลอื่นจะต้องประกอบภารกิจที่ตนกำหนด เป็นการแสดงบทบาทในการกำหนดความต้องการของตนเอง ซึ่งมีบรรทัดฐานทางสังคมเป็นสิ่งที่กำหนดแนวทางในการปฏิบัติ

พิทยา สายหยุด (2544) อธิบายว่า ตัวบุคคลมีการกำหนดสถานภาพทางสังคม โดยสถานภาพทางสังคมมีบทบาทและหน้าที่ที่สอดคล้องกัน โดยแบ่งหน้าที่ตามบทบาทที่ได้รับทางสังคม และตัวบุคคลจะต้องมีการรับบทบาทหน้าที่ทางสังคมทุกคน เนื่องจากมีการอาศัยอยู่ร่วมในสังคมเดียวกันจึงกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนในการดำเนินชีวิต

Simon (1976) กล่าวว่า บทบาทเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากความคาดหวังของตัวบุคคลที่เกิดโดยการศึกษาหรือชำนาญบทบาทหน้าที่ที่เป็นเชิงถูกต้องตามแบบแผนและเชิงอิสระเสรี สามารถเข้าใจรับรู้บทบาทได้จากความคาดหวังที่มีการสื่อสารไปยังตัวบุคคลทางสังคมได้

กล่าวโดยสรุป การแสดงบทบาทหน้าที่ทางสังคม สามารถเกิดอุปสรรคและการขัดกันได้เสมอ มูลเหตุของการนำมาซึ่งปัญหาและการขัดกัน มาจากการบุคคลผู้แสดงบทบาทหน้าที่ที่ขาดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่ต้องการและที่สังคมกำหนด จึงเกิดข้อโต้แย้งที่ไม่เห็นพ้องต้องกันและก่อตัวเป็นอุปสรรคที่ยุ่งยากในการแก้ไขอุปสรรคคอบอย่างร่วมกัน

2.1.4.3.2 ประเภทของบทบาท

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ (2562) แบ่งประเภทของบทบาทออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) กล่าวคือ บทบาทที่กำหนดเป็นกฎหมายหรือตามความคาดหวังที่ตัวบุคคลในสังคมต้องการในการแสดงพฤติกรรมทางสังคมได้อย่างอิสระ

2. บทบาทตามที่บุคคลรับรู้ (Role According To The Person) บทบาทที่ตัวบุคคลรับรู้ในสิ่งที่ตนเองต้องการพึงประสงค์อยากได้ สอดคล้องระหว่างความเกี่ยวพันกับหลักแนวคิด ค่านิยม บรรทัดฐานของทางสังคมเป็นตัวชี้แนะ

3. บทบาทในการแสดงออก (Role in Expression) เป็นการกระทำที่บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาสู่โลกสังคม ซึ่งเกี่ยวกับสถานการณ์เฉพาะหน้าในช่วงเวลาขณะนั้น ด้วยการโอบล้อมจากแรงกดดันและอิทธิพลรอบข้าง ทำให้ผู้คนแสดงพฤติกรรมทางด้านบทบาทที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งการกระทำหรืออาการที่แสดงออกมามีแนวโน้มไม่สอดคล้องกับบทบาทที่

เหมาะสม ดังนั้นบทบาทที่เกิดจากแรงกดดันหรือการขับเคลื่อนผ่านกระบวนการแนวความคิดที่ไม่เป็นทางการ ทำให้ตัวบุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาในรูปแบบที่แตกต่างจากบทบาทที่ควรจะได้รับ

Robbins (2552) กล่าวว่าบทบาทต่าง ๆ ที่ตัวบุคคลในกลุ่มสังคมพบเจอ สามารถแบ่งได้เป็นบทบาทดังนี้

1. บทบาทที่เฉพาะเจาะจง (Rose Identity) เป็นบทบาทหน้าที่ที่มีความแน่ชัดในการบ่งบอกถึงสังคมพฤติกรรมตัวบุคคล โดยทั่วไปบทบาทและหน้าที่ที่สามารถผันแปรตามสถานภาพทางสังคมได้อยู่เสมอตามการหมุนเวียนของโลกมนุษย์ การเปลี่ยนสถานะตัวเองตามบทบาทให้เข้ากับสถานการณ์ของสังคมเกิดการปรับให้มีความเหมาะสมหรือดีขึ้นของตัวเอง และเรียนรู้รูปแบบของบทบาทหน้าที่ใหม่ ๆ ที่ตั้งบุคคลต้องเผชิญ

2. บทบาทในการรับรู้ (Role in Perception) แสดงถึงการรับรู้และเข้าใจต่อสถานการณ์ของบทบาทหน้าที่นั้น ๆ โดยการคิดวิเคราะห์ตามความเข้าใจของตัวบุคคลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกทางสังคม

3. บทบาทในการสร้างความคาดหวัง (Role In Building Expectations) แนวความคิดที่มองว่าบุคคลนั้นสามารถรับรู้ถึงบทบาทหน้าที่ตามสถานภาพนั้นได้อย่างเหมาะสม โดยเป็นการคาดหวังในสิ่งที่ตัวบุคคลอื่นพึงกระทำ โดยมองว่า การคาดหวังจะเป็นแรงผลักดันให้ตัวบุคคลอื่นแสดงออกทางบทบาทหน้าที่ได้ผลสำเร็จและเกิดความชำนาญที่คล่องแคล่ว

4. บทบาทที่สร้างความขัดแย้ง (Role in Creating Conflict) เป็นบทบาทที่ผู้อื่นได้มาซึ่งบทบาทหน้าที่จากการคาดหวังของบุคคลอื่น ทำให้การแสดงออกทางบทบาทเกิดความขัดแย้งกับอีกบทบาทหนึ่ง การจัดการบทบาทและหน้าที่ตามสถานภาพทางสังคมเป็นสิ่งที่จำเป็นและช่วยในการลดความขัดแย้ง

2.1.4.3.3 บทบาทความเป็นแม่

ความเป็นแม่เกิดขึ้นเมื่อรู้ว่าตนเองตั้งครรภ์และเกิดการสร้างตามองค์ประกอบของความเป็นครอบครัว การที่แม่แสดงบทบาทหน้าที่ตามบริบทของครอบครัว ส่วนหนึ่งเกิดจากการสร้างรูปแบบบทบาท หน้าที่ตามสถานภาพทางสังคม โดยบทบาทความเป็นแม่ คือ บุคคลที่พร้อมทำหน้าที่ตามสัญชาตญาณของความเป็นแม่ในการเลี้ยงดูแล รักษา ให้ความรัก ปกป้องลูกเท่าชีวิต

จිරนนท์ พิมสถาวร (2556) กล่าวว่า การรับบทบาทการเป็นแม่ เป็นการบ่งบอกถึงพฤติกรรมที่ส่งผ่านการสื่อสารทางอารมณ์ และการกระทำที่แสดงออกถึงจุดมุ่งหมายที่มีการบ่งชี้ถึงเรื่องลูกที่เป็นประเด็นถึงจุดสำคัญ เป็นการมอบความรักใคร่ ความเป็นห่วงของแม่และลูกผ่านการแสดงออกถึงพฤติกรรมที่แม่กระทำต่อลูก

ณัฐภรณ์ แก้วขาว (2544) กล่าวว่า บทบาทการเป็นแม่ มีความสอดคล้องกับความสัมพันธ์ในหน้าที่ภายในครอบครัว และบุคคลภายในครอบครัว ดังนี้

1. การรู้จักหน้าที่ที่ต้องดูแลบ้าน ดูแลลูกและสามี เป็นส่วนบทบาทของผู้เป็นแม่ในบริหารเรื่องงานบ้านภายในครอบครัว แม้ผู้เป็นแม่จะมีการทำงานนอกบ้าน ต้องมีการจัดระบบหน้าที่ที่ชัดเจนของบทบาทตามบริบทในแต่ละสถานการณ์

2. การเลี้ยงดูดูแลลูกให้เป็นบุคคลที่ปฏิบัติตัวให้เหมาะสมต่อสังคม เป็นการปลูกฝังความรักความสนใจ ความสนใจของแม่ที่มีต่อลูกตั้งแต่แรกเกิด

3. การขัดเขลาพฤติกรรมของลูก พฤติกรรมที่แสดงออกในทางสังคมส่วนหนึ่ง มาจากการขัดเกลามาจากครอบครัวที่มีการอบรมและสร้างกฎเกณฑ์ให้กับลูกในปฏิบัติตัวทางสังคมภายนอกสำหรับปัจจัยภายนอกที่เป็นผลต่อการขัดเกลาพฤติกรรมคือ สภาพแวดล้อมทางสังคม หากลูกอยู่สภาพสังคมที่ใคร่ดีก็จะมีพฤติกรรมที่ดี หากว่าอยู่ในสภาพสังคมไม่ใคร่ดี พฤติกรรมของลูกจะเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นการขัดเกลาพฤติกรรมของลูกครอบครัวจึงรับบทบาทหน้าที่ที่สำคัญ

ปวีณนุช ธงไชย (2554) กล่าวว่า บทบาทการเป็นแม่ไม่ได้มีบทบาทแค่เพียงให้กำเนิดแค่ออย่างเดียว แต่เป็นการเริ่มต้นวิถีชีวิตในรูปแบบใหม่ ๆ ที่มีการเพิ่มบทบาทหน้าที่ในการรับผิดชอบลูกที่ให้กำเนิด ซึ่งแม่มีส่วนในการขับเคลื่อนให้ครอบครัวสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้แม่จะมีหลากหลายบทบาทหน้าที่แต่แม่ก็ต้องทำบทบาทหน้าที่ความเป็นแม่เพื่อสร้างความสมบูรณ์ให้กับครอบครัว การสร้างรูปแบบของครอบครัวที่มีความสุข มีดังนี้

(1) การสร้างมิติสัมพันธ์การมีส่วนร่วมภายในครอบครัว ครอบครัวจะเกิดความสุขเมื่อสมาชิกภายในครอบครัวมีการความรักใคร่กัน เป็นการสร้างความตระหนักใจอย่างร่วมกันเป็นอย่างดี มีการจัดระบบกฎเกณฑ์ที่ดีภายในครอบครัวมีผลต่อการลดปัญหาภายในครอบครัว ซึ่งหากสมาชิกภายในครอบครัวไม่เคารพกฎระเบียบภายในครอบครัว หรือภายในครอบครัวไม่มีการกระจายบทบาทหน้าที่ตามความเหมาะสมของสมาชิกภายในครอบครัวก็จะเกิดการขัดกัน ไม่เห็นพ้องต้องกันและส่งผลลัพธ์ที่ทำให้กระเทือนต่อสังคมภายนอกครอบครัว

(2) การเสริมสร้างกิจกรรมที่สร้างบรรยากาศที่ดีภายในครอบครัว ความสันนนาการ การพักผ่อน งานอดิเรกด้วยกันกับสมาชิกภายในครอบครัว สำหรับบรรเทาและผ่อนคลายปัญหา ความตึงเครียดของสมาชิกภายในครอบครัวที่เป็นต้นเหตุของความไม่เห็นพ้องต้องกัน การคัดค้านของสมาชิกภายในครอบครัว การที่ครอบครัวมีเวลาในการอยู่ด้วยกันเป็นการ

สร้างความสนิท ความรักให้แก่สมาชิกภายในครอบครัวได้และทำให้สมาชิกภายในครอบครัวเห็นถึงความสำคัญของครอบครัวเป็นหลัก

2.1.4.3.4 บทบาทความแม่ในครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว

ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวยังเป็นประเด็นทางสังคมที่ยังได้รับความสนใจ ซึ่งครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มีแม่เพียงลำพังในการเลี้ยงดูลูก การเป็นครอบครัวเลี้ยงแม่เดี่ยว แม่ต้องมีการแสดงบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างตามบริบททางสังคม เพื่อให้ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเป็นครอบครัวที่มีความสมบูรณ์ไม่ด้อยค่าไปกว่าครอบครัวที่มีพร้อมของสมาชิกภายในครอบครัว ซึ่งแม่เลี้ยงเดี่ยวจะต้องรับบทบาทของบุคคลภายนอกที่ต้องทำงานหารายได้ในการเลี้ยงดูตนเองและลูก และบุคคลภายในที่ต้องให้ความรัก ความใส่ใจ ความพร้อมในการเลี้ยงดูแลลูกให้เติบโตเป็นบุคคลที่ดีทางสังคมต่อไปถึงแม่ครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวจะขาดบทบาทหน้าที่ความเป็นพ่อแม่แต่แม่พร้อมที่จะรับบทบาทหน้าที่ความเป็นพ่อแม่เพื่อให้ครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวสมบูรณ์แบบที่สุด

สายสวรรค์ วรกิจโกศา (2552) กล่าวถึง บทบาทหน้าที่ที่มีความจำเป็นสำหรับแม่เลี้ยงเดี่ยว มีดังนี้

1. การเป็นบุคคลตัวอย่างที่ดีให้กับลูก
2. แม่เลี้ยงเดี่ยวพร้อมที่จะทำความเข้าใจและปรับพฤติกรรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อเกิดความเท่าทันกับช่วงวัยของลูก ทำให้แม่เลี้ยงเดี่ยวสามารถเข้าใจพฤติกรรมของลูกเพิ่มขึ้น
3. เปิดใจและยอมรับความคิดเห็นของลูก เนื่องจากปัจจุบันสังคมและวัฒนธรรมได้มีการหมุนเวียนตลอดเวลา ทำให้ลูกตอบรับกับแนวทางปฏิบัติที่ตนเองอยากสัมผัสและอยากลอง ซึ่งเป็นเหตุที่ขัดกับวิถีแบบเดิมของแม่ เป็นสาเหตุของพฤติกรรมความก้าวร้าวและต่อสู้นั้นผู้ซึ่งเป็นแม่ต้องเปิดใจยอมรับการพัฒนาการตามช่วงอายุของลูก และไม่ควรปิดกั้นความคิดที่แปลกใหม่ เพราะนั่นคือจุดกำเนิดการเรียนรู้ตัวตนของลูก
4. แม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีการเปิดกว้างเรื่องความก้าวหน้าของพัฒนาการของลูก การที่แม่เลี้ยงเดี่ยวเปิดกว้างทางความคิดมิได้หมายถึงการปล่อยปละละเลยลูก เพราะฉะนั้นจึงสร้างกฎระเบียบวินัยการประพฤติตนของลูก ให้ลูกลึกซึ้งและปฏิบัติตาม
5. การยอมรับและเข้าใจความรู้ทางด้านอารมณ์ของแม่เลี้ยงเดี่ยว เป็นแนวทางที่ช่วยให้แม่เลี้ยงเดี่ยวมีการระลึกถึงผลลัพธ์ที่เป็นด้านบวกมากขึ้น สามารถเรียนรู้วิธีการจัดการกับความรู้สึก และช่วยลดปัญหาความขัดแย้งกับลูกได้

6. แม่เลี้ยงเดี่ยวจำเป็นที่จะต้องสร้างความอดทน แข็งแกร่งทั้งภายในและภายนอกเพื่อความตระเตรียมในการเลี้ยงดูดูแลลูกและความหนักแน่นให้แก่ตนเองได้ การฝ่าฟันอุปสรรคและวิเคราะห์การแก้ไขให้กับตนเองแม้จะเจอปัญหาอุปสรรคบ้างแต่เป็นการสร้างความมั่นคงให้แก่ตนเองและครอบครัวได้

จิตติ ชาญวารินทร์ (2548) อธิบายถึง บทบาทของครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวที่สมบูรณ์แบบ มีความมั่นคงให้กับครอบครัว มีดังนี้

1. การยอมรับและการเห็นสมควรในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว
2. ด้านเศรษฐกิจภายในครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวจะต้องบริหารและจัดการกับรายได้และรายจ่ายภายในครอบครัว
3. การสร้างกฎระเบียบวินัยเป็นการสร้างพฤติกรรมที่ดีให้แก่ลูก
4. การเป็นครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวการหาช่วงเวลาในการพูดคุยสื่อสารที่เข้าใจ ทั้งสองฝ่ายเป็นการยากเนื่องจาก แม่เลี้ยงเดี่ยวจะต้องทำงานภายนอกบ้าน ฉะนั้นจุดสำคัญของการเป็นครอบครัวคือการรับฟังสิ่งที่สื่อสารด้วยความเข้าใจร่วมกันเป็นเรื่องที่ควรตระหนัก
5. แม่เลี้ยงเดี่ยวไม่เพียงตระหนักถึงความสำคัญเฉพาะเรื่องลูก แต่ควรตระหนักในเรื่องการดูแลตนเองเตรียมพร้อมและแข็งแรงอยู่เสมอ
6. การวางแผนกฎระเบียบวินัยภายในครอบครัวควรมีความเหมาะสม
7. การจัดการระบบภายในของครอบครัวให้มีระเบียบที่แน่ชัดและเหมาะสมกับตัวบุคคลภายในครอบครัวเป็นเรื่องที่สำคัญ และเป็นการผลักดันให้สมาชิกภายในครอบครัวเกิดแรงผลักดันให้ครอบครัวมีการก้าวหน้าและเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ในทุก ๆ ด้าน
8. การหาเวลาว่างสำหรับงานอดิเรก นั้นหนากการเพื่อสมาชิกภายในครอบครัวเข้าร่วมและอยากอยู่ร่วมกันแบบครอบครัวเพื่อสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในครอบครัว

กล่าวได้ว่า ครอบครัวซึ่งเป็นฐานหลักของชีวิตที่ประกอบด้วยบทบาทหน้าที่ที่หลากหลายตามบริบทของสังคม ซึ่งเมื่อการกลายเป็นครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวสิ่งที่ต้องมีการเพิ่มขึ้น คือความรัก ความสนใจ และการตระเตรียมการเพิ่มหน้าที่ บทบาทตามสภาพทางสังคมเป็นการเปิดใจยอมรับถึงสถานการณ์และสิ่งรอบข้างที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งบทบาทที่มีจุดสำคัญคือ ภาวะผู้นำสภาพหรือสถานะที่เป็นหัวหน้าของครอบครัวที่มีหน้าที่การทำงานหรือภารกิจที่จำเป็นต้องรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง สังคมในปัจจุบันรอบข้าง ซึ่งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในบางอย่างและปรับเปลี่ยนบทบาทจะทำให้ครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวเกิดความสมบูรณ์และการเป็นครอบครัวที่มีความดีดีเดียวกล้าหาญเผชิญกับอุปสรรคในทุกด้าน

2.1.4.3.5 ความหมายของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

วฤชสพร ญัฐรุจิโรจน์ (2560) ให้ความหมายว่า ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวแสดงถึงการเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์แบบได้ แม้ภายในครอบครัวของตนเองจะมีเพียงตนเองและลูกที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเป็นผลมาจากการหย่าขาดกับคู่สมรส การถึงแก่กรรมของคู่สมรส การแยกย้ายกันอยู่ในสถานะสามีภรรยา ซึ่งในปัจจุบันการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมีแนวโน้มสูงขึ้นในประเทศไทย ทำให้หลายฝ่ายเกิดความกังวลว่า ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจะกลายเป็นปัญหาทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อผู้ปกครองและลูก ซึ่งการที่จะเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวต้องมีความเตรียมพร้อมเกี่ยวกับเลี้ยงดูสนับสนุนลูก พร้อมเกี่ยวกับเศรษฐกิจของครอบครัว พร้อมเกี่ยวกับของภาระให้เวลาสำหรับลูก

จิรนนท์ พิมสถาวร (2556) อธิบายว่า แม่เลี้ยงเดี่ยว คือ แม่ที่ทำหน้าที่หลักของครอบครัวทั้งการทำหน้าที่แม่บ้าน และทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูลูก ซึ่งผู้ที่เป็นแม่จำเป็นต้องทำหน้าที่ต่าง ๆ ให้ครอบครัวมีความสมดุล โดยสาเหตุในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวอาจเกิดจากการสิ้นชีวิตของสามีภรรยา หรือการเลิกร้างแยกย้ายในการมีครอบครัวใหม่ของพ่อ

กล่าวโดยสรุป ครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว จะเป็นการอยู่ร่วมกันของแม่และลูกเพียงลำพัง เนื่องมาจากการเกิดปัจจัยหลาย ๆ เป็นสาเหตุต่อความเป็นครอบครัว อาทิ การหย่าร้าง การมีครอบครัวใหม่ หรือการถึงแก่กรรมของคู่สมรส และในครอบครัวมีเพียงแม่เป็นผู้ดูแลลูกเพียงลำพังเท่านั้น ลักษณะการอาศัยของแม่เลี้ยงเดี่ยวคือ การแยกอาศัยร่วมกับสามีหรือพ่อของลูก ซึ่งจะเป็นเพียงการอาศัยอยู่ตามบทบาทของสามีและภรรยา

2.1.4.3.6 กระบวนการเป็นครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว

นักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศกล่าวถึงเป็นครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว ดังนี้

Satir (1991) อธิบายว่า การกลายเป็นครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. การทราบถึงความแตกร้างหลังจากการแต่งงาน (Recognizing Marital Breakdown) เป็นสภาวะหลังจากที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรับรู้ถึงความรู้สึกที่เปลี่ยนไปของตนเอง ซึ่งสาเหตุบางครั้งอาจจะเป็นผลจากความเครียดจากการทำงาน หรือปัญหาจากพฤติกรรมของคู่สมรสที่มีความสัมพันธ์จากเริ่มเล็ก ๆ ก่อให้เกิดความยุ่งยากในการปรับแก้ส่งผลพิพธ์ต่อชีวิตคู่ หลังจากการแต่งงานและกลายเป็นจุดที่ส่งผลต่อทัศนคติทางความคิดเห็นขัดแย้งกัน ความพึงพอใจร่วมกันทั้งสองฝ่ายลดลงจนกลายเป็นปัญหาความแตกร้างภายในครอบครัว

2. สถานะการตัดสินใจในการแยกกันอยู่ของคู่สมรส (Spouse's Separation Decision Conditions) เมื่อหลังจากการแต่งงานสามีและภรรยารับรู้ถึงการแสดงให้เห็นความแตกต่างในครอบครัว จึงเกิดความคิดการตัดสินใจในการที่จะเลือกแนวทางการดำเนินชีวิตในแบบที่แยกกันอยู่หรือการหย่าร้าง เพื่อยุติปัญหาที่เกิดขึ้นและเพื่อความสบายใจให้กับการดำเนินชีวิตต่อไป ซึ่งการตัดสินใจถึงการหย่าร้างเป็นขั้นตอนที่สำคัญในชีวิตเพราะเมื่อเกิดการหย่าร้างขึ้นตัวบุคคลนั้นจะต้องมีการวางแผนรูปแบบการดำเนินชีวิตในแบบตัวเองให้ได้

3. การเตรียมตัวหรือวางแผนการในการรับมือ (Preparing and Planning Outcome) หลังจากคู่สมรสที่มีการตัดสินใจในการหย่าร้างจะต้องคำนึงถึงแนวทางในการดำเนินชีวิตในรูปแบบใหม่ ซึ่งการออกแบบจัดเตรียมทางเลือกซึ่งการดำเนินชีวิตจะต้องเตรียมพร้อมทั้งในด้านความรู้สึก ความกล้า ด้านรายได้ ด้านระดับการศึกษาของลูกและในด้านที่สอดคล้องทั้งแม่และลูก อีกทั้งจะต้องคำนึงถึงต่อไปในอนาคต

4. การแยกกันอยู่ (Separate) ขั้นตอนนี้มีการโยกย้ายสถานที่อยู่อาศัยของสามีและภรรยา ซึ่งการย้ายสถานที่อยู่อาศัยนี้จะเป็นสามีหรือภรรยาที่ย้ายออกไปใช้ชีวิตตามลำพังกับลูก โดยอีกฝ่ายสามารถพบเจอกับลูกได้แต่เป็นแค่เพียงบทบาทของผู้ปกครองเท่านั้นไม่ได้มีบทบาททางกฎหมายที่ถูกต้องเป็นเพียงการมาพบเจอชั่วคราว ซึ่งปรับให้มีความเหมาะสมในการใช้ชีวิตกับลูกเพียงลำพังอาจจะต้องใช้เวลาในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ พบเจอกับปัญหาอุปสรรคใหม่ ๆ ในการเลี้ยงดูลูกตามลำพัง เป็นการแสดงให้เห็นถึงกระบวนการที่ปรากฏขึ้นและเป็นขั้นตอนที่สร้างความลำบากใจให้กับแม่เลี้ยงเดี่ยวสำหรับการแยกกันอยู่

5. กระบวนการทางกฎหมาย (The Legal Process) เมื่อยุติการเป็นสามีภรรยาตามสภาพตนลำดับถัดไปคือการสิ้นสุดการสถานะทางกฎหมาย ซึ่งจะมีการเกี่ยวข้องกับวิธีการทางกฎหมาย เช่น การแบ่งสินสมรสถ้าหากมีการฟ้องหย่าเกิดขึ้น สิทธิในการเลี้ยงดูลูก ซึ่งลูกเป็นบุคคลที่สำคัญจะต้องมีกฎหมายเข้ามาดูแลสิทธิในเรื่องนี้ เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาเรื่องการเลี้ยงดูแลลูก

6. สภาพครอบครัวหลังจากการหย่าร้าง (The Post-Divorce Family) การกลายเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจะเกิดสิ่งต่าง ๆ ตามมาหลากหลายประเด็น เช่น การจัดสรรช่วงเวลาในการเลี้ยงดูลูก การจัดสรรเรื่องรายได้ภายในครอบครัว การพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและลูก การฟื้นฟูสภาพจิตใจให้กลับมาสสมบูรณ์ของตนเองและลูก โดยพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวจะต้องให้ความสำคัญกับลูกเป็นพิเศษ เพื่อให้ลูกสัมผัสถึงความอบอุ่นทางจิตใจและมองว่าแม่เป็น

ที่พึงทางจิตใจของตนได้ ทั้งนี้เพื่อสร้างความมั่นใจและมั่นคงให้กับการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวใน การพัฒนาตนเองและดำเนินชีวิตในรูปแบบมุมมองใหม่ ๆ

วัชรพล บุญญวิทยา (2551) อธิบายว่า ขั้นตอนกระบวนการตัดสินใจหย่าร้าง และการฟื้นตัวมีขั้นตอนดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงสภาพของความรู้สึก การดำรงตนที่ไม่สามารถมีความเป็นสามี และภรรยาจึงเป็นเหตุให้ปัญหาการต่อต้าน การขัดกันและทำให้มีการทะเลาะ การพุดจาเพื่อให้อีก ฝ่ายรู้สึกเจ็บแค้น และการแสดงการปฏิบัติตัวที่ไม่เหมาะสมใส่กันจึงเกิดแนวคิดที่จะแยกกันอยู่ อย่างอิสระ

2. การแยกกันอยู่เมื่อทั้ง 2 ฝ่ายการตกลงทางความคิดที่เป็นแนวเดียวกันจึง นำไปสู่การแยกกันอยู่อย่างเปิดเผย เป็นการสร้างอิสระทางร่วมกันทั้ง 2 ฝ่าย และเพื่อต้องการยุติ ปัญหาทางครอบครัว

3. การหย่าร้างเป็นการคิดวิเคราะห์ในการเลือกหนทางที่จะใช้ชีวิตคนเดียว และเป็น การยุติความสัมพันธ์รูปแบบสามีและภรรยา ยุติปัญหาภายในครอบครัวและปัญหา ส่วนตัว

4. การฟื้นตัวและค้นพบตนเองในมิติใหม่ ทำให้เกิดแนวความคิดในการใช้ชีวิต การกระทำในเชิงทางบวกทางสังคม อีกทั้งยังค้นพบวิถีของตนเอง

มานะ จิราพัฒนานนท์ (2547) กล่าวว่า ขั้นตอนกระบวนการการกลายเป็น ครอบครัวแม่คนเดียวซึ่งได้แบ่งออกเป็น 3 ระยะเวลา ดังนี้

1. ช่วงระยะเวลาก่อนที่บทบาทความเป็นครอบครัวจะถึงจุดเปลี่ยน ผู้หญิงที่มี บทบาทเป็นแม่ต้องมีการเตรียมพร้อมสำหรับสถานการณ์ที่ตนเองต้องกลายเป็นครอบครัวแม่เลี้ยง เดี่ยวโดยมีการวางแผนเรื่องลูกและยอมรับกับการเปลี่ยนลักษณะและการสร้างครอบครัวรูปแบบ ใหม่ที่จะเกิดขึ้นในไม่ช้า

2. ช่วงเวลาหลังจากที่ครอบครัวถึงจุดสิ้นสุดลงแล้ว ในตอนนั้นจะพบว่า สาเหตุเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวเป็นผลเนื่องจากการดำรงชีวิต การมีทัศนคติที่ไม่ตรงกัน เกิดปัญหาภายในครอบครัว ความต้องการที่จะมีครอบครัวใหม่ โดยลักษณะรูปแบบเป็นครอบครัว เลี้ยงแม่เดี่ยว แม่เลี้ยงเดี่ยวจะต้องรับบทบาทและหน้าที่เพิ่มขึ้น อาจจะเป็นเหตุให้แม่เลี้ยงเดี่ยว รู้สึกถึงในการปรับตัวที่ไม่สมดุลมากนัก และต้องคำนึงถึงลูกเป็นสิ่งสำคัญ โดยการสร้างความ อบอุ่น ปลอดภัย ความเอาใจและเติมเต็มทำให้สมบูรณ์ใหม่ในชีวิตของลูก ถือว่าช่วงเวลา หลังจากที่ถูกกลายเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเป็นจุดแรกเริ่มของการนำไปสู่ครอบครัวที่แข็งแรงต่อไป

3. ช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงของแม่เลี้ยงเดี่ยวผู้ครอบครัวยุติธรรมคนเดียว ซึ่งถือได้ว่าเป็นช่วงเวลาแม่เลี้ยงเดี่ยวจะต้องปรับเปลี่ยนตนเองในหลายด้าน ทั้งด้านสภาพจิตใจ ด้านรายได้ ด้านคุณภาพชีวิตลูกเพื่อสร้างวิถีแห่งชีวิตของการเป็นครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวที่สมบูรณ์แบบ สำหรับกระบวนการปรับตัวภายหลังการหย่าร้าง มี 2 ขั้นตอนที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

(1) ขั้นตอนการเปลี่ยนผ่านและปรับวิถีชีวิตแบบใหม่ โดยทั่วไปคู่สมรสที่แยกทางจะเข้าสู่ขั้นตอนการเปลี่ยนผ่านและปรับวิถีชีวิตแบบใหม่ โดยอาศัยระยะเวลา การเตรียมใจตั้งแต่ตัดสินใจที่จะแยกทางกัน โดยขั้นตอนนี้จะเป็นช่วงเวลาของปฏิกริยาสะท้อน และการดำเนินชีวิตของทั้งสองฝ่ายอาจจะไม่ได้จบอย่างง่ายดาย ซึ่งผู้หย่าร้างส่วนมากจะรู้สึก สับสน มีช่องว่างระหว่างความเสียใจและความสุข อาจรู้สึกอ้างว้าง เศร้าโศก แต่ยังคงเชื่อมั่นในตนเองว่า การหย่าร้างแยกกันอยู่เป็นวิธีแก้ปัญหาคือดีที่สุด ช่วงระยะเวลาหลังจากการตกลงในการเลือกรูปแบบชีวิตแบบนี้จะเป็นช่วงที่ตัวเองได้ลองทำหรือค้นหาสิ่งใหม่ ๆ ที่พวกเขาต้องการ ปรารถนา โดยพยายามหากิจกรรมใหม่ ๆ จุดมุ่งหมายในเรื่องที่ตัวเองให้ความสนใจเพื่อลดความตึงเครียด

(2) ขั้นตอนการกลับสู่สภาพเดิมปกติและการฟื้นฟูทำให้มีชีวิตชีวาอีกครั้ง เป็นขั้นตอนที่ผู้ผ่านประสบการณ์ที่กระทบต่อจิตใจ ความเสียใจ จะสามารถปลุกใจให้กลับมามีความปกติทางสุขภาพจิตใจ เป็นช่วงระยะที่เน้นความพยายามการเยียวยาสุขภาพจิตใจและเป็นระยะสร้างพื้นที่ในการเข้าถึงตนเอง ค้นคว้าตัวตนของตัวเองว่าตัวเองกระทำสิ่งใดแล้วมีความสุขหรือความผ่อนคลายจึงเป็นการสร้างตัวตนให้เป็นลักษณะเฉพาะเอกลักษณ์รูปแบบใหม่ ซึ่งบุคคลที่ให้โอกาสในการบรรลุผลในขั้นตอนนี้ได้ผ่านการเรียนรู้และเข้าใจที่ยินยอมถึงการสิ้นสุดของการเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์และเปิดรับบทบาทใหม่ที่ตัวเองจะดำเนินต่อไป

2.1.4.3.7 การเป็นสตรีนิยมกับบทบาทความเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

บทบาทของการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ครอบครัวแบบแม่เลี้ยงเดี่ยวไม่ใช่ปรากฏการณ์ใหม่ในสังคมไทย ผู้หญิงที่มีลูกและเป็นผู้นำของครอบครัว ล้วนมีอยู่ทุกช่วงระยะของสังคมโลก สิ่งก็ตามมาคือ ผลกระทบของการเป็นครอบครัวแม่เดี่ยวโดยครอบครัวแม่เดี่ยวที่มาจากต้นเหตุที่ต่างกันย่อมได้รับการยอมรับการเห็นด้วยในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่แตกต่างกัน

Luce (1985) นักปรัชญาฝรั่งเศสมาประยุกต์ใช้ในการศึกษา ความเป็นแม่และความสัมพันธ์ในชีวิตของผู้หญิง ทั้งระหว่างผู้หญิงด้วยกันเองและคนอื่น ๆ ในสังคม ซึ่งมีลักษณะเฉพาะของความใกล้ชิดและทำหน้าที่เป็นเสาหลักของการค้าทุนสมาชิกในสังคมอย่างมีนัยยะสำคัญ แต่กลับกลายเป็นสิ่งที่ขาดหายไปจากประวัติศาสตร์แห่งมนุษยชาติ พร้อมด้วยวิธีวิทยาการศึกษาในแนวอัตชีวประวัติชาติพันธุ์วรรณนา (Auto-Ethnography) จะทำให้เห็นว่า

การศึกษาชีวิตผู้หญิงผูกพันอย่างแนบแน่นกับความชัดเจนที่เกิดขึ้นจากการกระทำหรือได้พบเห็น มา ความรู้สึกนึกคิด ซึ่งจุดยืนทางญาณวิทยาสตรีนิยมที่แตกต่าง (Epistemology)

การดำเนินชีวิตและเหตุการณ์ในชีวิตที่แตกต่างกันไป เนื่องจากฐานคิดค่านิยมทางสังคม วัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับสังคมที่ต่างกัน ครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีสาเหตุจากสังคมมองเห็นถึงข้อบกพร่องและการเป็นสังคมที่มีความแตกต่าง ซึ่งจะมองในแง่มุมมองของความไม่ปกติหรือเบี่ยงเบน (Deviant) และเกี่ยวข้องกับการซึมซับ การเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของการแสดงออกทางปฏิกริยาภายนอกที่ตนเองกระทำ (Self-Image) มากไปกว่านั้นยังส่งผลต่อสภาพร่างกายจิตใจ อารมณ์พฤติกรรมที่สื่อ ซึ่งเป็นส่วนประกอบในการที่ครอบครัวแม่เดี่ยวเหล่านั้นจะสามารถปรับสภาพครอบครัวให้ดำเนินชีวิตไปตามปกติสุขในสังคมต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีสตรีนิยมสามารถสรุปแนวคิดได้ดังนี้ เพื่อสร้างความเสมอและความทัดเทียมกันทางเพศสภาพ ทางวิถีชีวิตวัฒนธรรม ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องขึ้นอยู่กับการเสนอแนวทางการปรับเปลี่ยนมุมมอง ทศนคติ และประสบการณ์ การปรับเปลี่ยนแนวคิดตามยุคสมัยของวิวัฒนาการสังคมมีผลต่อบุคคลรุ่นใหม่เกิดหลักการในการสร้างความเท่าเทียมกันของเพศ สังคม เศรษฐกิจ เนื่องจากปัจจุบันการยอมรับความแตกต่าง การให้สิทธิที่เท่าเทียมกันเป็นการสร้างความคิดใหม่ในการก้าวหน้าของประเทศ

2.1.5 แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว

2.1.5.1 ความหมายของการปรับตัว

ในทุก ๆ สังคมบุคคลจะต้องมีการศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจโครงสร้างการปรับตัว เป็นการปรับบทบาททางสังคมเพื่อให้บุคคลสามารถเข้าถึงสภาพภายในและภายนอกของระบบสังคมได้

สุภาพร กิตติพงศ์ (2548) มองว่า รูปแบบการปรับตัว เป็นการสำนึกรู้ของตัวเอง จะต้องยอมรับความรู้สึกและส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมทางร่างกาย โดยการปรับตัวจะเป็นการแสดงออกถึงอารมณ์ ความต้องการ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่ตัวบุคคลกำลังเผชิญ เพื่อให้ตัวบุคคลสามารถดำเนินและปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในอนาคตข้างหน้า

เอกราช ปัญญา (2564) กล่าวคือ การปรับตัวเป็นสิ่งสำคัญในการช่วยให้บุคคลในสังคมดำเนินชีวิตอยู่ภายใต้ของระบบสังคมและสภาพแวดล้อมได้อย่างสมดุลซึ่งกันและกัน

ชนันรัตน์ ชูโตไธสง (2560) กล่าวว่า การปรับตัว เหตุเพราะบุคคลเกิดการขัดเกลาทางสังคมเป็นการปรับตัวเข้าหาประเพณีปฏิบัติของระบบสังคมที่จัดระบบใหม่ให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตที่ตรงเป้าประสงค์ เกิดการติดต่อเชื่อมโยงกันระหว่างบุคคลสู่สังคม ซึ่งจะช่วยลดการ

เกิดปัญหาทางสังคม สภาพจิตใจ เนื่องจากหากบุคคลไม่มีความตระเตรียมสำหรับการทำตัวเองให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมหรือดีขึ้นต่อเหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้นต่อสังคมจะเป็นเหตุของปัญหาทางสังคมได้

ขณะที่ ปิยะนารถ สรวิสูตร (2558) ได้สรุปถึงแนวกระบวนการปรับเปลี่ยนรูปแบบแนวคิดที่กระตุ้นให้เกิดสิ่งเร้าต่อการกระทำของตัวในสังคมเพื่อความสมดุลต่อสภาพสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ ในสังคม รวมทั้งการปรับตัวต่อปัญหาทางสังคม ให้สอดคล้องกับระบบของสังคมกับบุคคลในสังคม ซึ่งรูปแบบการปรับตัวเป็นรูปแบบที่ทางสังคมกำหนดให้กับบุคคลซึ่งยากต่อการหลีกเลี่ยง ดังนั้นในสังคม บุคคลจะต้องยึดถือแนวทางในการปฏิบัติเหมือนกัน

กล่าวโดยสรุปการปรับตัว คือ การที่กลุ่มบุคคลดำเนินชีวิตร่วมกันทางสังคม จะต้องมีการเผชิญกับรูปแบบของปัญหาในหลาย ๆ ด้าน แนวทางในการลดปัญหาที่เกิดขึ้น คือ การปรับตัวเป็นการปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและสิ่งใหม่รอบข้าง เพื่อความสมดุลเชื่อมโยงกัน และสามารถดำรงตนอยู่ได้ภายในสังคมเดียวกัน

2.1.5.2 องค์ประกอบหลักของการปรับตัว

รูปแบบวิถีแห่งชีวิตของบุคคลตามแบบแผนที่วางไว้เป็นแนวปฏิบัติสำคัญในการเผชิญกับสถานการณ์และเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งในทุกรูปแบบที่ไม่สามารถกำหนดได้ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจะเป็นตัวกำหนดให้บุคคลแสดงการตอบโต้ต่อสถานการณ์นั้นอย่างเหมาะสม เพื่อให้ตนเองปรับตัวพฤติกรรมลดการคัดค้านทางสังคมและเกิดการริเริ่มรูปแบบความสมดุลทางสังคมโดยมีองค์ประกอบหลักมีดังนี้

แรงขับและการตอบสนองของความต้องการ มนุษย์โดยทั่วไปมีความปรารถนาเป็นหลักเบื้องต้นของชีวิต กล่าวคือ สภาพวะของการถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้าที่มาจากความต้องการ ส่งผลให้เกิดแรงขับจากภายในตัวบุคคลทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมความต้องการออกมา ซึ่งแรงขับเป็นผลเนื่องมาจากความต้องการ หากตัวบุคคลต้องการก็จะเกิดแรงขับทำให้ความต้องการนั้นสำเร็จ เมื่อความต้องการไม่ถูกตอบสนองจะปรากฏพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงความทุกข์ใจ หรือคลายความทุกข์ใจแสดงถึงการปรับตัว เพื่อให้ตัวบุคคลสามารถรับรู้ความรู้สึกที่ทุกข์ใจได้

แรงกระตุ้นทางสังคม สิ่งรอบตัวมีการผันแปรตามกาลเวลาอยู่เสมอเป็นเหตุให้ผู้คนในสังคมเผชิญกับรูปแบบการปรับตัวในสังคมนิยมแปรสภาพในการอยู่ภายใต้รูปแบบของระบบสังคมทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่น ๆ ตลอดเวลา จึงทำให้ตัวบุคคลต้องแนวทางในการปรับตัวเพื่อกำดำเนินชีวิตที่สมดุล

เจตคติและการให้ความสนใจ เป้าหมายของชีวิตทุกคน มีการเปลี่ยนผันตามสมัยนิยมหรือการได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศซึ่งมีการแปรเปลี่ยนอยู่อย่างต่อเนื่อง เมื่อสิ่งที่สนใจทำให้ความต้องการในตัวเองเพิ่มมากขึ้นจนทำให้ต้องแสวงหาวิธีในการนำเอาสิ่งที่ตนเองอยากได้ และต้องการ จึงเกิดการปรับตามความต้องการเพื่อให้เป้าหมายสอดคล้องกับเจตคติทางความรู้สึก

2.1.5.3 กลไกในการปรับตัว

รูปแบบการปรับตัวสามารถแสดงผลลัพธ์ได้ในทุก ๆ วันตามบริบทที่ตัวเองพบเจอ เมื่อตัวบุคคลทราบทักษะทำความเข้าใจเตรียมพร้อมสำหรับปรับตัวในทุกสถานการณ์ เป็นผลให้การดำเนินชีวิตสามารถดำเนินได้อย่างปกติสุข แต่ทว่าตัวบุคคลขาดทักษะเตรียมพร้อมสำหรับการปรับพฤติกรรมเป็นมูลเหตุให้ตัวเองรู้สึกถึงภายในจิตใจและแสดงการกระทำหรืออาการที่ไม่เหมาะสมในทางสังคมได้ ซึ่งกลไกในการปรับตัว มีดังนี้ (นพรัตน์ เพ็ชร์นุ้ม, 2550, น. 25-28)

1. พฤติกรรมทางสภาพร่างกายที่มีต่อลักษณะการปรับตัว (Physical Behavior Towards Adaptive Characteristics) ซึ่งพฤติกรรมทางร่างกายที่ชี้แสดงถึงความเครียดและการพฤติกรรมที่มีการปรับตัว คือ การเปิดเผยให้รู้ของพฤติกรรมที่ร่างกายแสดงด้านอารมณ์ กิจกรรมรวมถึงพฤติกรรมซึ่งนำถึงความวิตกกังวล ความอึดอัด และเกิดผลที่ตามมาทางร่างกายทั้งภายในและภายนอก

2. แนวทางในการเผชิญกับอุปสรรคและการแนวทางในการแก้ไขปัญหาโดยตรง ซึ่งบุคคลมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาก็เหมาะสมและแตกต่างกันตามแต่ละบุคคล ดังเช่น การร้องไห้ การปรึกษาคนใกล้ตัว การทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ตัวเองรู้สึกดี ลดการตึงเครียดของปัญหา เมื่อตัวบุคคลรู้สึกดีขึ้น จะทำให้เกิดการมีสติและสามารถหาแนวทางในการแก้ไขได้อย่างชัดเจน

3. การใช้รูปแบบกลไกป้องกันสุขภาพทางจิต เป็นรูปแบบแนวทางที่ตัวบุคคลนำแนวคิดมาปรับใช้เพื่อลดปัญหาสุขภาพทางจิต ซึ่งมีรูปแบบของกลไกที่แตกต่าง 3 ประเภท ดังนี้

(1) ประเภทสร้างเหตุผล เป็นการสร้างเหตุผลที่ดีให้ตนเอง ซึ่งเป็นการสร้างเหตุผลให้เกิดการยอมรับเพื่อทดแทนเหตุผลโดยแท้จริงเป็นการเยียวยาความรู้ทางจิตใจเอาไว้ การใช้แบบอย่างของการบิดเบือนข้อเท็จจริงของตนอาจทำให้บุคคลอื่นและตนเองรู้สึกสบายใจทั้งสองฝ่ายและบรรเทาการโต้แย้งระหว่างสองฝ่ายได้

(2) ประเภทหลีกเลี่ยงสิ่งที่เป็นอุปสรรค เมื่อมีสิ่งกระทบต่อตัวเองซึ่งเป็นอุปสรรคตนเองจะคิดค้นแนวการปรับตัวด้วยการแยกตนเองออกจากสังคมที่กำลังเผชิญอยู่ ด้วยรูปแบบ

การใช้ชีวิตตามลำพังในโลกส่วนตัว โดยไม่สนใจสิ่งเร้ารอบข้าง แต่ยังคงดำเนินชีวิตตามกฎระเบียบของสังคม

(3) ประเภทการบำบัด เป็นแนวทางที่ตัวบุคคลสามารถหาแนวทางในการแก้ไข ปัญหาตามความนึกคิดของตนเองได้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น ปรึกษาคนรอบข้าง การระบายอารมณ์ ด้วยกิจกรรมนันทนาการ การพักผ่อนตามอัธยาศัย การมีความรักที่ดี รูปแบบเหล่านี้สามารถ ส่งเสริมให้เกิดการปรับตัวในทุกสถานการณ์ตามจุดมุ่งหวัง

2.1.5.4 การปรับตัวและการเผชิญปัญหาของครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว

ครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวนับว่าเป็นครอบครัวลักษณะพิเศษที่มีโครงสร้างของครอบครัว บกพร่องเนื่องจากครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ทำหน้าที่แม่เลี้ยงดูลูกตามอัธยาศัย ทำให้แม่เลี้ยงเดี่ยว ต้องทำบทบาทหน้าที่หลากหลายตามบริบท ครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวส่วนใหญ่ อยู่ในเหตุการณ์ที่มีความจำเป็นต้องปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ภายในครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวมีความสมบูรณ์ และมีสถานะของการเป็นทั้งพ่อและแม่ทำให้แม่เลี้ยงเดี่ยวต้องแบกรับหน้าที่เพิ่มขึ้นในการเลี้ยงดู ลูก ซึ่งปัจจัยที่สำคัญภายในครอบครัวคือ เกี่ยวกับเงินทุน และรายได้หมุนเวียนในครอบครัว เนื่องจากแม่เลี้ยงเดี่ยวส่วนใหญ่เกิดความบีบบังคับทางเศรษฐกิจทำให้เธอต้องทำงานหารายได้ จนเจอครอบครัวเพียงลำพังจึงทำให้แม่เลี้ยงเดี่ยวจะต้องเพิ่มศักยภาพในขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ภายในครอบครัวให้มีความสมดุลอยู่เสมอ ส่งผลให้แม่เลี้ยงเดี่ยวเสริมคุณสมบัติ ความเหมาะสม เพื่อให้สอดคล้องกับกานำไปสู่การประกอบอาชีพและปรับตัวเข้ากับทุกสถานการณ์เพื่อประสงค์ อยากรให้ครอบครัวของตนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข

Stinnett (1977) อธิบายว่า คุณลักษณะที่เหมาะสมในการเรียนรู้เสริมทักษะปรับตัว และสามารถปรับปรุงแก้ไขปัญหาผลสืบเนื่องของครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวให้มีประสิทธิภาพ มีดังนี้

1. การจัดประมวลงค์กระระหว่างภายในครอบครัว ให้เกิดความสมดุลระหว่าง ความเสรีทางความคิด ฟังพาทอาศัย เชื่อใจได้ โดยมีขอบเขตที่ระบุชัดเจน
2. การสร้างมุมมองให้บุคคลภายในครอบครัวมองเห็นถึงความเป็นครอบครัวที่อบอุ่น และมองว่าครอบครัวเป็นที่พึ่งให้กับบุคคลภายในครอบครัว
3. การปรับแนวคิดในการมองสิ่งรอบตัวภายนอกเป็นสิ่งที่สร้างทัศนคติที่ดีให้กับตนเอง
4. การสื่อสารเป็นสื่อกลางในการพูดคุย ซึ่งการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพสามารถสร้าง ซาบซึ้งใจและชื่นชมต่อผู้อื่นได้

5. การนับถือยกย่องและเคารพบุคคลที่อาวุโสกว่าเราหรือบุคคลที่เราให้การนับถือ เป็นการแสดงคุณลักษณะที่เหมาะสม

เมื่อเกิดปัญหาหรืออุปสรรคภายในครอบครัว สมาชิกของครอบครัวพึงค้นหาหลักเหตุผลในการแก้ไขเพื่อความเป็นระเบียบให้สมาชิกภายในครอบครัวสามารถดำเนินชีวิตและเกิดความสมดุลของสมาชิกภายในครอบครัว

Folkman (1984) ได้กำหนดการเผชิญความเครียดเป็น 2 รูปแบบ คือ

1. การกล้ำพบเจอกับปัญหาด้วยวิธีการแก้ไขตามหลักวิทยาศาสตร์ เป็นรูปแบบการกำหนดการแก้ไขปัญหาโดยใช้หลักแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ เป็นการสมมติฐานขอบเขตของปัญหา การคิดค้นแนวทางการแก้ไขปัญหาในรูปแบบหลักแนวคิดของวิทยาศาสตร์ มีหลายวิธีซึ่งเป็นการคำนวณเหตุผล และวิเคราะห์แนวทางในการแก้ไขปัญหาให้ชัดเจน โดยเลือกวิธีที่เหมาะสมลงและสอดคล้องกับเหตุผล

2. การเผชิญความเครียดด้วยการยุติความเครียดด้วยตัวเอง อีกหนึ่งแนวทางในการคลี่คลายอารมณ์ถึงเครียดโดยมีแนวคิดที่ว่า แม้ตัวเองจะต้องเผชิญปัญหาหรือเหตุการณ์ถึงเครียดมากมายขนาดไหน เราก็สามารถผ่านพ้นได้ จึงเกิดการหยุดสั่งการของสมองต่อแนวคิดที่มีผลต่ออีกสิ่งหนึ่งด้วยการหากิจกรรมที่ทำให้สมองปลอดโปร่ง และสามารถหาแนวทางในการคิดค้นหนทางสู่การแก้ปัญหาด้วยสติ เพื่อความไม่ประมาทในชีวิต

สอดคล้องกับ Thomlison (2001) ได้คิดค้นเครื่องมือวัดค่าพฤติกรรม ในการเผชิญกับความเครียด ซึ่งแบ่งพฤติกรรมของการเผชิญความเครียดเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. เผชิญหน้ากับปัญหา (Confrontive coping) เป็นลักษณะการมุ่งเน้นวิธีการแก้ไขปัญหาโดยรูปแบบการพยายามสืบหามูลเหตุของการแสดงให้เห็นความแตกต่างซึ่งสิ่งที่อยู่รอบข้างตัวเอง

2. การจัดการความรู้สึกที่แสดงถึงอารมณ์ (Managing feelings that express emotions) เป็นการลดความรู้สึก อารมณ์ที่มีอยู่ภายในจิตใจ โดยการจัดการกับความรู้สึกภายในจิตใจที่มีการแสดงออกทางด้านพฤติกรรม

3. การลดความตึงเครียด (Palliative coping) การหาแนวทางในการรับมือกับเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อสภาวะความตึงเครียดด้วยการสร้างการรับรู้ถึงปัญหาและหาแนวทางแก้ไขในการรับมือของปัญหาด้วยวิธีการอื่น เช่น การสวดมนต์ การบนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ในขณะที่ Billings (1981) ได้กำหนดพฤติกรรมการเผชิญความเครียดตามแบบแผนของการเผชิญความเครียด ดังนี้

1. กระบวนการคิด เป็นการใช้กระบวนการทางความคิดที่กล้าเผชิญกับสภาวะความเครียดต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เช่น การมองโลกแง่ดี การไม่ติดอยู่กับสิ่งที่เป็นปัญหาการปล่อยวาง

2. การแสดงออกทางพฤติกรรม เป็นการแสดงออกของพฤติกรรมอย่างเปิดเผย ซึ่งการแสดงออกในทางทิศทางที่ดีเป็นการปรับตัวให้เข้ากับปัญหาที่เกิดขึ้นและสามารถจัดการกับปัญหาได้ตรงเป้าหมายที่ชัดเจน

3. การหลบหลีกปัญหา เป็นการหลบหลีก ไม่กล้าเผชิญหน้ากับปัญหาโดยตรง การหลบหลีกปัญหาเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาที่ไม่ถาวร เนื่องจากตัวบุคคลจะต้องพบเจอกับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ แต่สามารถช่วยพักฟื้นสภาพทางจิตใจภายในให้กับตัวบุคคลได้มีช่วงเวลาอยู่กับตัวเองและพร้อมที่จะเผชิญกับปัญหา

และ Friedman (2003) กล่าวว่า แนวทางและวิธีการปรับตัวของครอบครัวเมื่อต้องเผชิญกับความเครียด ด้วยการสนับสนุนของครอบครัวจากภายในและภายนอก ดังนี้

1. การสนับสนุนเห็นชอบของครอบครัวจากภายใน คือ มิติความสัมพันธ์ทางใจของสมาชิกภายในครอบครัวที่สร้างมิติของความอบอุ่น ความรัก ความเป็นห่วง และให้ความสำคัญที่สัมพันธ์กัน เพื่อให้บุคคลภายในครอบครัวมีการความรักใคร่กันในครอบครัว เป็นการสร้างความตระหนักใจอย่างร่วมกัน เพื่อลดการทะเลาะ แยกแยะภายในครอบครัว อีกทั้งยังเป็นการแสดงถึงความ เป็นครอบครัวที่แข็งแรงพร้อมเผชิญกับปัญหาภายนอกและการปรับตัวในบริบทที่หลากหลายที่แปรหรือกลายเป็นจากลักษณะเดิมของทางสังคม

2. การสนับสนุนเห็นชอบของครอบครัวจากภายนอก คือ การที่สมาชิกภายในครอบครัวมีส่วนร่วมในบทบาททางสังคมในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคม ส่งผลให้สมาชิกภายในครอบครัวทราบถึงข้อมูลที่เป็นจุดกำหนดเป้าหมายให้แก่ตัวเองและสังคมรอบข้าง ทำให้เกิดสิ่งที่เปลี่ยนแนวความคิดรวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติในการจัดการรูปแบบภายในครอบครัวของตนเองได้ สามารถเกื้อหนุน สนับสนุนการเข้าร่วมหลักหรือแนวคิดซึ่งเป็นที่ยอมรับในทางสังคมได้

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว การปรับตัวประกอบด้วยหลักการหลายปัจจัย อาทิเช่น แรงผลักดันจากภายในจิตใจ ความไม่แน่นอนทางสังคม ลักษณะการตัดสินใจรวมถึงการยอมรับของการเกิดปัญหา การปรับตัวส่งผลให้เห็นว่า ทุกสังคม ทุกครอบครัวล้วนมีการแปรเปลี่ยน ปรับปรุงตลอดตามบริบทของสังคม ซึ่งการทำให้ตัวเองอยู่ในสภาพที่เหมาะสมหรือดีขึ้นเป็นการนำรูปแบบการดำเนินชีวิตรวมกับความไม่แน่นอนทางสังคม หากท่านใดยอมรับการปรับตัวได้ดีก็จะเกิดความสมดุลทางด้านการดำเนินชีวิต หากท่านใดมีการ

หลบหลีกการปรับตัวและยอมรับก็เป็นผลให้เการขัดกัน ความไม่สมดุลทางสังคม ฉะนั้นการที่เราเปิดใจยอมรับการปรับตัวของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเริ่มจากการปรับตัวจากภายในครอบครัวสู่สังคม

2.2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง

2.2.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง

มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.) เริ่มดำเนินงานในปี 2545 โดยมีปรัชญาการทำงาน ได้แก่ สุขภาพทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์ถือเป็นหัวใจสำคัญของสุขภาพผู้หญิง และสิทธิในสุขภาพทางเพศและสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์เป็นสิทธิมนุษยชนของคนทุกคน สคส. เชื่อว่า การขับเคลื่อนสังคมไทยไปสู่การเป็นสังคมที่มีความตระหนักว่าสิทธิทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์เป็นเรื่องพื้นฐานของชีวิตที่มีคุณภาพ ต้องเป็นการขับเคลื่อนบนความเข้าใจว่า คนในสังคมมีวิถีทางเพศที่แตกต่างและหลากหลาย (Sexualities) และต้องคำนึงว่าชีวิตทางเพศของคนในสังคมเป็นสิ่งที่ได้รับอิทธิพลจากระบบความเชื่อและคุณค่าหลายระบบทั้งนี้ ระบบที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือระบบความเชื่อและคุณค่าที่เกี่ยวข้องกับภาวะความเป็นผู้หญิง / ความเป็นผู้ชาย (Genders) รวมทั้งต้องคำนึงว่าความแตกต่างหลากหลายเหล่านี้ ไม่ใช่สิ่งผิดปกติ สามารถแปรเปลี่ยนตามกาลเวลาและประสบการณ์ในชีวิต รวมถึงต้องตระหนักว่าสุขภาพทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์จะดีไม่ได้ หากการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังดำรงอยู่ในสังคม

วิสัยทัศน์ สคส. “อยากเห็นสังคมไทยยอมรับและตระหนักในสิทธิทางเพศ และสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์”

กรอบแนวคิดหลักในการทำงาน แนวคิดเพศภาวะ (Genders) เพศวิถี (Sexualities) สิทธิมนุษยชน (Human Rights)

วัตถุประสงค์การทำงาน

1. สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเรื่องสิทธิและสุขภาพผู้หญิง
2. ดำเนินการให้ความรู้เรื่องสุขภาพที่เหมาะสมกับผู้หญิงกลุ่มต่างๆ
3. สนับสนุนให้ผู้หญิงทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพที่มีคุณภาพ
4. ศึกษาวิจัยและเผยแพร่องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยเจริญพันธุ์ของผู้หญิง
5. ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์ หรือร่วมมือกับองค์การการกุศลอื่นๆ เพื่อสาธารณประโยชน์

2.2.2 โครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น

มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิงมองว่าแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นทุกคน คือ เยาวชนที่อยู่ในช่วงวัยแห่งการเรียนรู้เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้มาปรับปรุงตัวเองให้เติบโตก้าวหน้าเป็นบุคคลที่มีคุณภาพในอนาคต การท้องในวัยรุ่นจึงไม่ควรเป็นอุปสรรคต่อการได้รับการศึกษาตามช่วงวัยและการเติบโตเป็นบุคคลที่มีสมรรถนะ ดังนั้น มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง จึงดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพแกนนำแม่วัยรุ่นเพื่อสุขภาพะเด็กปฐมวัยขึ้น มุ่งเสริมศักยภาพให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นเป็น "แกนนำแม่วัยรุ่น" ที่มีความมั่นใจและภาคภูมิใจในตัวเอง สามารถตั้งเป้าหมายชีวิต ออกแบบชีวิตและลงมือทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ด้วยการเกื้อหนุนให้แม่วัยรุ่นทำงานที่เป็นผลดีต่อสังคมด้านการช่วยเหลือและการติดตามพัฒนาการเด็ก รวมถึงการสื่อสารพูดคุยกับผู้ปกครองครอบครัวเปราะบางให้สามารถเลี้ยงดูบุตรหลานให้มีพัฒนาการสมวัย ซึ่งจะได้รับการเสริมทักษะใน 2 ด้าน คือ (1) ด้านความรู้และทักษะเรื่องพัฒนาการเด็กเพื่อใช้เลี้ยงดูลูกของตัวเองและเด็กอื่นในชุมชนให้มีพัฒนาการสมวัย (2) ด้านทักษะชีวิต เพื่อให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นได้ตระหนักถึงคุณค่าในตัวเองและสามารถกำหนดเป้าหมายชีวิต วางแผนอนาคตด้วยตัวเอง สุดท้ายมีความพอกเพียรที่จะลงมือทำให้ถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้การช่วยให้แกนนำแม่วัยรุ่นมีศักยภาพดังกล่าว

แกนนำแม่วัยรุ่นต้องทำ 3 กิจกรรมหลัก ดังนี้ (1) เยี่ยมบ้าน คือการไปเยี่ยมบ้านเด็กและครอบครัวเพื่อช่วยกระตุ้นและส่งเสริมวิวัฒนาการเด็ก (2) เพื่อนช่วยเพื่อน คือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้ปกครองเลี้ยงดูบุตรหลานให้มีพัฒนาการสมวัย และ (3) ประชุมคณะทำงานตำบล คือ การรายงานผลการทำงานให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและผู้ใหญ่ในชุมชนทราบ

ปัจจุบัน มีพื้นที่ดำเนินงานระดับตำบล 8 แห่ง ใน 4 จังหวัด (1) จังหวัดฉะเชิงเทรา ตำบลโพรงอากาศและตำบลโยธะกา (2) จังหวัดนครนายก ตำบลเขาเพิ่มและตำบลบ้านนา (3) จังหวัดชัยนาท ตำบลหนองมะโมงและตำบลวังตะเคียน (4) จังหวัดเชียงใหม่ ตำบลอนกลางและตำบลบ้านสหกรณ์

2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุชาวดี สร้อยเสน่ห์ (2553) งานวิจัยเรื่อง “ศึกษาประสบการณ์ด้านจิตใจของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในการเลี้ยงดูบุตร : การศึกษาเชิงคุณภาพ” จุดประสงค์ของการศึกษา เพื่อต้องการศึกษาและอธิบายเรื่องประสบการณ์ด้านจิตใจของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในการเลี้ยงดูลูก ด้วยวิธีการวิจัยในเชิงลักษณะคุณภาพแนวปรากฏการณ์วิทยา เป็นรูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่าง คือ พ่อและแม่เลี้ยงเดี่ยวที่เข้าร่วมและไม่ได้เข้าร่วมโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวของมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ผลการวิเคราะห์ของการวิจัย มีดังนี้

1. ความรู้สึกภายในจิตใจที่เกิดจากการสูญเสียของคู่ชีวิต
2. วิธีการรักษาสภาพภายในจิตใจของพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวให้กลับมาสดใส พร้อมสำหรับการดำรงชีวิตต่อไป
3. ทักษะการเรียนรู้และข้ามผ่านวิกฤตครอบครัว ด้วยวิธีการคิดบวก เปลี่ยนแนวความคิด กล่าวโดยสรุปได้ว่า ภาวะที่พ่อและแม่เลี้ยงเดี่ยวประสบปัญหา คือ ด้านความรู้สึกภายในจิตใจ เมื่อถึงตอนที่ต้องยอมรับการกลายเป็นพ่อและแม่เลี้ยงเดี่ยว นำมาซึ่งแนวทางการจัดการแก้ไขปัญหา โดยพยายามแสวงหาความสุขในการอาศัยเป็นที่พึ่ง ผูกการปล่อยวางเพื่อจิตใจเข้าถึงความสงบ ตั้งเป้าหมายเป็นการปลุกใจให้ตนเองรู้สึกถึงความสำเร็จ ความสุข และสามารถมองสิ่งที่อยู่รอบข้างตนเองถึงพลังบวก สร้างมิตรไมตรีจิตกับบุคคลอื่นภายในสังคม

จิรนนท์ พิมสถาวร (2556) งานวิจัยเรื่อง “ลักษณะและรูปแบบการดำเนินชีวิตของมารดาในครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว” เป็นลักษณะและรูปแบบของการดำรงชีวิตของบุคคลที่เป็นแม่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยภายใต้ลักษณะการเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาที่กล่าวว่า กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในสังคมเมือง โดยมีระดับศึกษาสูงสุดคือ ระดับปริญญาโท และโดยอาชีพส่วนใหญ่คือพนักงานบริษัท ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความทันสมัยเป็นผลให้ผู้คนเข้าถึงระบบการศึกษาและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ทำให้การครองชีพในสังคมเมืองดีกว่าสังคมชนบท และประเด็นสำหรับการแปลงเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวมีมูลเหตุด้วยปัญหาภายในของครอบครัว การแยกทาง และคู่ชีวิตเสียชีวิต ในขณะที่ด้านการดำรงชีวิต

จากการวิจัยที่พบว่า มีความแตกต่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนจากระยะก่อนการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว ในเรื่องของการเงินและรายรับที่น้อยลง สภาวะจิตใจที่ถูกทำร้ายจากความเครียด ความวิตกกังวล ความไม่มั่นใจที่สั่งสมรวบรวมในช่วงหนึ่งของชีวิตแต่การเห็นด้วยกับความเป็นจริงในชีวิตตนเองเป็นผลดีต่อตนเองในการปลุกใจ เพียงแต่การฟื้นฟูสภาพจิตใจและความรู้สึกต้องอาศัยระยะเวลาในการปรับเพื่อให้ชีวิตการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวสามารถครองชีพได้อย่างปราศจากอุปสรรคใด ๆ สำหรับด้านเลี้ยงดูลูก แม่เลี้ยงเดี่ยวจะมีการแบ่งส่วนโดยเฉพาะการวางแผนทางการเงินสำหรับลูก สนับสนุนการศึกษาเรียนรู้ในระดับที่สูง ๆ และการเลี้ยงดูคนเดียวต้องอาศัยการทุ่มเทความใส่ใจ การหาช่วงเวลาที่เหมาะสมในการมีส่วนร่วมกับลูกเพื่อเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์และพัฒนาการให้สมบูรณ์แบบในทุกช่วงวัย

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ลักษณะและรูปแบบการดำเนินชีวิตทั้งในด้านที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ด้านรายได้ และความเอาใจใส่ต่อบุตรนั้นประสานกับการเติบโตที่ก้าวหน้าในสังคม จึงเป็นสิ่งที่

แม่เลี้ยงเดี่ยวต้องเผชิญและสร้างความเข้มแข็งเพื่อการเลี้ยงดูลูกเพียงลำพังและมีการกำหนดแบบแผนการเงินของลูกสำหรับการศึกษาที่มีประสิทธิภาพต่อไป

สิริรัตน์ อุ่มสกุล (2557) ศึกษาเรื่อง “สถานการณ์ครอบครัวไทย : กรณีศึกษาครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร” จุดประสงค์เพื่อศึกษา (1) สาเหตุในการเป็นครอบครัวพ่อแม่และแม่เลี้ยงเดี่ยว (2) บทบาทของผู้ที่เป็นพ่อหรือแม่หลังจากเป็นครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว (3) ผลจากการฝึกหัดเลี้ยงดูด้วยครอบครัวพ่อแม่และแม่เลี้ยงเดี่ยว (4) เจตคติของผู้อื่นทั่วไปต่อครอบครัวพ่อแม่หรือแม่เลี้ยงเดี่ยว ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนากล่าวเป็นเรื่องเป็นราวอย่างละเอียดจากบทสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ มีการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้เป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณนั้นนำมาใช้เพื่อเป็นข้อมูลเสริมหรือสนับสนุน (Supplements) ข้อมูลเชิงคุณภาพที่เก็บรวบรวมมาโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

ผลการวิจัยพบว่า (1) สาเหตุสำคัญของการเป็นครอบครัวพ่อแม่หรือแม่เลี้ยงเดี่ยวส่วนใหญ่เกิดจากการเลิกจ้างรองลงมา คือ คู่ชีวิตเสียชีวิต และการแยกทางกันไปตามลำดับ (2) การได้รับบทบาทความเป็นพ่อหรือแม่หลังจากการเป็นครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว พบว่า มีความเคร่งเครียดมากกว่าตอนที่ครอบครัวสมบูรณ์ (3) ผลของการกล่อมเกลาลูกจากครอบครัวของพ่อแม่หรือแม่เลี้ยงเดี่ยว พบว่า ครอบครัวพ่อแม่หรือแม่เลี้ยงเดี่ยวส่วนใหญ่มีอุปสรรค ความยุ่งยากลำบากในการเลี้ยงดูให้บรรลุผลได้ ทั้ง ๆ ที่มีพ่อหรือแม่เพียงลำพัง (4) เจตคติของผู้อื่นทั่วไปต่อครอบครัวพ่อแม่หรือแม่เลี้ยงเดี่ยว พบว่า ผู้คนส่วนมากให้การยอมรับครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวมากกว่าที่จะไม่ยอมรับ โดยจะให้ความสนใจและมุ่งเป้าหมายไปยังการเติบโตของลูกที่อยู่ครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ซึ่งอาจจะส่งผลให้เด็กเกิดสภาวะความแปลกแยกกับบุคคลอื่น และจะกลายเป็นข้อปัญหาในใจและเป็นมูลเหตุที่ต้องพิจารณาของสังคม

กล่าวโดยสรุป วิธีการทางเศรษฐกิจ สังคมที่มีความผันแปรตามการหมุนเวียนของโลกนั้นตลอดถึงผลลัพธ์ที่ทำให้กระเทือนไปถึงบุคคลและรวมถึงครอบครัวที่ต้องมีความเหมาะสมเพื่อเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตทำให้เหมาะสมกับความก้าวหน้าอยู่เสมอ เหตุเพราะความเกี่ยวพันถึงเหตุการณ์ที่กำลังเป็นไปภายในครอบครัวที่ไม่เข้มแข็งอย่างก่อนและเข้ามาเป็นอุปสรรคที่เพิ่มพูนขึ้น แม้จะเป็นพฤติกรรมกระทำต่อจิตใจและร่างกาย การแยกทาง เลิกจ้าง การครองสถานภาพโสด การเลี้ยงดูลูกฝ่ายเดียวจากสิ่งที่แสดงถึงข้อเท็จจริงของข้อมูลหลักฐานที่รวบรวมเอาไว้เป็นตัวเลขสำหรับเปรียบเทียบการเลิกจ้างในสังคมไทยมีแนวโน้มที่ทิศทางจะสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

อารียา จินมหันต์ (2552) ศึกษาเรื่อง “การกลายมาเป็นแม่ที่เลี้ยงลูกโดยลำพังในสังคมไทยกรณีศึกษาหญิงชนชั้นกลางคนหนึ่ง” เป็นการศึกษากระบวนการขั้นตอนของการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว โดยอธิบายถึงการยอมรับสถานภาพของแม่เลี้ยงเดี่ยวในสถานการณ์ปัจจุบันของไทย และเป็นการสร้างแนวคิดใหม่ ๆ ที่ปรับมุมมองทางความคิดเรื่องความสามารถของผู้หญิงที่ขาดภาวะผู้นำครอบครัวได้ เป็นการศึกษาทัศนคติที่มองว่า ผู้หญิงทุกคนสามารถเป็นผู้นำด้วยความสามารถต่าง ๆ ในการปกครองให้ครอบครัวดำเนินต่อไปเรื่อย ๆ อย่างไรก็ตามการวิจัยเรื่องนี้เป็นการแสดงถึงมุมมองส่งเสริมแนวคิดในการก้าวสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวด้วยความสมบูรณ์แบบ

สรุปการศึกษาเรื่องนี้เน้นการให้มุมมองของการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว ซึ่งการวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาที่มีแนวความคิดเรื่องทฤษฎีแนวคิดสตรีนิยมเข้ามามีความสัมพันธ์ในการส่งเสริมแนวคิดให้กับผู้หญิงในยุคสมัยใหม่ที่สามารถดูแลและพึ่งตนเองได้

อรอุมา อสัมภินวัฒน์ (2562) ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการดำเนินชีวิตของแม่เลี้ยงเดี่ยวเชิงพุทธบูรณาการ” การศึกษาเรื่องนี้เป็นการศึกษาจุดมุ่งเน้นการถ่ายทอดประสบการณ์แนวทางการดำรงชีวิตของแม่เลี้ยงเดี่ยว การศึกษาครั้งนี้เป็นลักษณะเชิงเจาะลึก โดยผ่านการบอกเล่าเรื่องราวและการส่งผลให้แม่เลี้ยงเดี่ยวกระทำบางสิ่งบางอย่างด้วยตนเองในสถานภาพของสังคมได้ผลสำเร็จตามหลักธรรม ซึ่งการศึกษาเรื่องนี้เป็นการสร้างมุมมองในประสบการณ์ของการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว โดยถ่ายทอดผ่านการปรับทัศนคติ ปรับมุมมองของชีวิต ยอมรับในการเป็นครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว ซึ่งเป็นการนำหลักธรรมของศาสนาพุทธเข้ามาสร้างความสัมพันธ์ในชีวิต โดยมองว่าหลักคำสั่งสอนในศาสนาพุทธเป็นสิ่งที่พาทางจิตใจของตัวบุคคลให้ประพฤติแต่กรรมดีเช่นกัน การนำหลักธรรมมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้สภาพภายในและสภาพภายนอกเกิดวิธีการแก้ไขและนำหลักธรรมประยุกต์กับการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว คือ การปรับใช้ในการดำรงชีวิตในแต่ละวัน การปรับหลักวิธีการทำงาน การปรับใช้การเลี้ยงดูลูก และการปรับใช้ทางสังคม เพื่อให้ตนเองค้นพบหนทางในการดำรงชีวิต และเป็นบุคคลที่แสดงแบบอย่างที่ดี สร้างแนวทางการรับผิดชอบตนเองได้ และส่งผลให้ตนเองยอมรับได้ในการอยู่อาศัยร่วมกับบุคคลอื่นได้

กล่าวโดยสรุป การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการนำหลักธรรมที่เป็นหลักและแนวทางในการปฏิบัติของผู้คนในสังคมมาปรับใช้ในการสร้างแนวทางในการดำเนินชีวิตของแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ผ่านประสบการณ์ในเรื่องราวของการเปลี่ยนแปลงเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว โดยมีการนำหลักธรรมะองค์ความรู้ ที่เกี่ยวกับธรรมะ หลักธรรม คำสอน คติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตของคน ซึ่งมีความสอดคล้องกับประสบการณ์ชีวิตของแม่เลี้ยงเดี่ยว เป็นการศึกษาที่พึ่งทางจิตใจ การดำเนินชีวิตตาม

วิถีหลักธรรมของชีวิตมนุษย์ มองถึงหลักความเป็นจริงมากขึ้น เกิดการเปิดใจและยอมรับถึงถึงหลักสัจจะธรรมของมนุษย์และดำเนินชีวิตได้อย่างมีปรัชญา

กวรรณ พุทธิวิช (2559) ศึกษาเรื่อง “การเสริมพลังอำนาจและการสนับสนุนทางสังคมของสมาชิกเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว” วัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและสาเหตุของการเข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว (2) กระบวนการเสริมพลังอำนาจของสมาชิกเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว และ (3) การได้รับการช่วยเหลือทางสังคมจากเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงเจาะลึก

จากการวิจัยพบว่าลักษณะการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว คือ พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจที่ต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัวเพียงลำพังรายจ่ายขึ้นอยู่กับจำนวนลูกที่อยู่ในความดูแล เกิดความตระหนักถึงการวางแผนทางการเงินของครอบครัวในรายที่อยู่ภาวะพึ่งพาทางเศรษฐกิจต้องขอรับเงินค่าเลี้ยงดูลูก แต่บางรายได้รับเงินค่าเลี้ยงดูลูกเพียงระยะหนึ่งเนื่องจากอีกฝ่ายมีครอบครัวใหม่ และบางรายได้รับการแบ่งเบาภาระจากบุคคลในครอบครัวด้านอารมณ์จิตใจ คือ จากการปรับตัวเป็นครอบครัวการรองรับความรู้สึกจากเพื่อนเลี้ยงเดี่ยวกระบวนการเสริมพลังอำนาจของสมาชิกเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว คือ เครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มีกระบวนการเสริมพลังอำนาจให้แก่พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวด้วยการช่วยเหลือและสนับสนุนผ่านกิจกรรมกลุ่มช่วยเหลือกัน โดยใช้พลังกลุ่มช่วยแก้ไขปัญหาในรายที่ขาดพลังอำนาจในตนให้เกิดการยอมรับความจริง กล้าเปิดเผยตัวตน รับรู้ว่าไม่ได้เผชิญปัญหาอย่างโดดเดี่ยว ลดการตำหนิตนเอง รู้สึกว่าได้รับการแบ่งเบาปัญหา ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติ เกิดความตระหนักในคุณค่าและศักยภาพในการเป็นเสาหลักของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกันภายในเครือข่ายฯ ทำให้พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวได้รับรู้ข้อมูลวิธีการแก้ปัญหาที่หลากหลายแล้วนำไปประยุกต์ใช้กับครอบครัว เมื่อจิตใจเข้มแข็งมีพลังแล้วจึงสามารถส่งต่อกำลังใจสู่พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวรายอื่นได้ด้วยโดยในระหว่างกระบวนการเสริมพลังอำนาจนั้น

กล่าวโดยสรุป การเป็นพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวจะต้องรับผิดชอบหน้าที่ต่าง ๆ ทั้งต่อตนเองและลูก ซึ่งการปรับตัวเป็นแนวทางที่ทำให้พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวพร้อมที่จะยอมรับถึงหลักความเป็นจริงและการให้พลังความรู้สึกจากบุคคลที่ประสบปัญหาเช่นเดียวกับตนเองได้มีการช่วยเหลือผ่านกระบวนการเสริมพลังจากเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ทำให้ตัวบุคคลเกิดความเข้มแข็งและกล้าที่จะเข้าสังคม มองเห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้น

ณัฐกา สงวนวงษ์ (2561) ศึกษาเรื่อง “ความหมายและการเสริมพลังอำนาจภายในของแม่เลี้ยงเดี่ยวในสังคมไทย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความหมายและคุณลักษณะพลังอำนาจภายในของแม่เลี้ยงเดี่ยวในสังคมไทย และสร้างกระบวนการให้ความเห็นเชิงแนะนำแบบรายบุคคล เพื่อเพิ่มพลังอำนาจภายในของแม่เลี้ยงเดี่ยวในสังคมไทย ระยะเวลาที่ 1 ใช้แนวทางการสร้างทฤษฎีจากฐานรากด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ระยะเวลาที่ 2 เป็นการวิจัยกึ่งทดลองและเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย ในระยะที่ 1 แสดงให้เห็นความหมายและการสร้างพลังอำนาจภายในของแม่เลี้ยงเดี่ยว 5 คุณลักษณะ คือ (1) การรับรู้และความเชื่อ ศรัทธาในความสามารถของตนเอง (2) การยอมรับและการประจักษ์ในตนเอง (3) การมีมุมมองด้านบวก (4) การสร้างแนวทางชีวิตตัวเอง (5) การเชื่อมโยงของโอกาสและการช่วยเหลือทางสังคม และในระยะที่ 2 พบว่ากระบวนการให้ความเห็นเชิงแนะนำรายบุคคลเพื่อสร้างพลังอำนาจภายในของแม่เลี้ยงเดี่ยว พึงจะตั้งเป้าหมายการสร้างการรับทราบและหลักความสามารถของตนเอง การยอมรับและประจักษ์ในตนเอง และการกำหนดชีวิตตัวเอง พร้อมสอดแทรกแนวคิดทางด้านบวก

ชฎากานท์ เรืองศิริไพศาล (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ชีวิตการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของเด็กวัยรุ่นไทยที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อม” การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อทราบว่าแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นที่ตั้งครรภ์โดยไม่พร้อมมีวิถีการดำเนินชีวิตเป็นอย่างไรและทราบถึงปัญหา สาเหตุ แนวทางการแก้ไขสถานการณ์การตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยมีความคาดหวังสำคัญเพื่อให้คนในสังคมไทยรับทราบและเข้าใจถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตของแม่เลี้ยงเดี่ยว แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อมจะถูกพิจารณาและมองข้ามข้อบกพร่องที่เกิดจากความเชื่อแต่เดิมของสังคมไทย และเกี่ยวข้องการหาวิธีการป้องกันแก้ไขการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่นในอนาคต เพื่อลดสถิติการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ผลการวิจัยพบว่า แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อมต้องเผชิญกับผลที่ทำให้เกิดต่อสภาพร่างกายที่ยังอยู่ในวัยที่ไม่มีสรีระเหมาะสมต่อการมีลูก สภาพจิตใจ จากการเครียดและวิตกกังวล เนื่องจากการตั้งครรภ์ไม่ได้มีการวางแผนมาก่อน และเกี่ยวข้องถึงการถูกกดดันจากสมาชิกในครอบครัว รวมทั้งสภาพเศรษฐกิจ เนื่องจากวัยรุ่นยังอยู่ในวัยของการเรียน จึงยังไม่มีการทำงานหรือเงินเดือนเป็นของตัวเองมากพอสำหรับรายจ่ายในการเลี้ยงดูเด็ก ชีวิตการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของเด็กวัยรุ่นไทยที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อม ประสบกับสภาพปัญหาในการเลี้ยงดู อบรมลูกอย่างมีสมรรถภาพ เนื่องจากช่วงวัยและความเชี่ยวชาญน้อย จึงไม่กล้าตัดสินใจ อีกทั้งยังมี

ความเครียดที่เกิดจากสังคมรอบข้างและบุคคลในครอบครัว แนวทางในการแก้ไข ควรเริ่มจากครอบครัวให้คำปรึกษาและเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้น

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

สำหรับการศึกษางานวิจัยเรื่อง การศึกษาความเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา กรณีศึกษามูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง โดยรายละเอียดของวัตถุประสงค์การศึกษามีดังนี้ เพื่อศึกษาปัจจัยในการส่งเสริมการตัดสินใจของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา เพื่อศึกษากระบวนการของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา และเพื่อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ดำเนินการใช้ระเบียบวิธีวิจัยลักษณะเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยดำเนินการโดยตนเองเป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงเจาะลึก โดยใช้เทคนิคเรื่องเล่ากับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลุ่มลึกและแนวคำถามลักษณะกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) สำหรับการสัมภาษณ์เพื่อเป็นแนวทางเจาะลึกข้อมูลที่ต้องการ เน้นคำถามปลายเปิด แนวคำถามหลักจะมองผ่านประสบการณ์การเข้าสู่สถานะแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และปัจจัยที่ส่งเสริมให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา โดยรายละเอียดสำหรับการศึกษาระเบียบวิธีวิจัย มีดังนี้

- 3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- 3.2 ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัย
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์และการตรวจสอบข้อมูล
- 3.6 จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก และมีวิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive sampling) คือ แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นที่เป็นสมาชิกจิตอาสาในมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง จำนวน 17 คน บุคลากร และเจ้าหน้าที่มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง ในเขตพื้นที่จังหวัดนนทบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชัยนาท จังหวัดนครนายกและจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 22 คน

ผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น คือ ผู้หญิงที่เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นที่มีอายุอยู่ในช่วงวัย 10 – 19 ปี ที่มีประสบการณ์เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 2 ปี และเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาในมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง ที่มีลักษณะการทำงานผ่านการเป็นจิตอาสา มีความรู้เกี่ยวข้องกับการทำงานด้านจิตอาสาในมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง ระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 6 เดือน

บุคลากรและเจ้าหน้าที่มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง ประกอบด้วยผู้จัดการโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น จังหวัดนนทบุรี 1 คน และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในแต่ละพื้นที่ 4 คน จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชัยนาท จังหวัดนครนายกและจังหวัดเชียงใหม่

3.2 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย

3.2.1 ขั้นตอนการเตรียมข้อมูล ขั้นตอนสำหรับเตรียมการเป็นขั้นตอนเกี่ยวกับด้านความพร้อมของการเตรียมตัวผู้วิจัยในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาคำวิจัย การเตรียมเครื่องมือสำหรับการวิจัย โดยมีลำดับขั้นตอนดังนี้

3.2.1.1 ขั้นตอนการเตรียมตัวผู้วิจัย

ขั้นตอนการเตรียมพร้อมของข้อมูลด้านเนื้อหาสำหรับการศึกษา ผู้วิจัยต้องศึกษาข้อมูลด้านวิชาการจากการศึกษางานเอกสาร ตำรา การทบทวนวรรณกรรม ซึ่งครอบคลุมประเด็นในการศึกษาวิจัย ได้แก่ แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ปัจจัยในการส่งเสริมให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นตัดสินใจเข้าสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา แนวคิดกระบวนการที่ส่งเสริมในการเป็นจิตอาสาของแม่เลี้ยงเดี่ยว การเตรียมข้อมูลด้านวิชาการ ส่งผลให้ผู้วิจัยมีแนวคิดสร้างเครื่องมือที่สอดคล้องกับการวิจัย ซึ่งการสร้างรูปแบบคำถามเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และประเด็นที่ทำการศึกษา

การเตรียมพร้อมของข้อมูลด้านการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเนื้อหาจากการอ่านเอกสาร การทบทวนวรรณกรรม ที่เกี่ยวกับรูปแบบในการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นรูปแบบวิธีดำเนินการวิจัยที่ผู้วิจัยเลือกใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลรายบุคคล ประกอบด้วยแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินการวิจัย รูปแบบขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล รูปแบบของวิธีการวิจัย รูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับ ผู้วิจัยได้จัดทำรูปแบบเกี่ยวกับด้านความพร้อมของการเตรียมตัวผู้วิจัยในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยวิจัย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลรายบุคคลในการวิจัยได้อย่างเหมาะสม

3.2.1.2 ขั้นตอนการติดต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผ่านการติดต่อรูปแบบลักษณะทางการและกึ่งทางการ โดยได้ติดต่อมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง เพื่อขอข้อมูลเกี่ยวกับแม่เลี้ยง

เดี่ยววัยรุ่นที่เป็นจิตอาสาที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด และบุคลากรเจ้าหน้าที่ในมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง

3.2.1.3 การเตรียมเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เตรียมรูปแบบเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลรายบุคคลในการสัมภาษณ์ เพื่อเป็นการได้รับข้อมูลที่มีประสิทธิภาพสำหรับการวิจัยโดย ผู้วิจัยเตรียมแนวทางการสัมภาษณ์ลักษณะกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ในขั้นตอนเก็บรวบรวมข้อมูลรายบุคคล แนวทางในการสัมภาษณ์จะมีรูปแบบการสัมภาษณ์ลักษณะกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ต่าง ๆ เป็นรูปแบบการสัมภาษณ์ที่สามารถแสดงแนวความคิด หรือรูปแบบการตอบในลักษณะการบรรยายเรื่องราว ตามหลักความเป็นจริง โดยลดอาการเครียดจากการตอบคำถาม เหมาะสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยรูปแบบวิธีการสัมภาษณ์ลักษณะเชิงเจาะลึก ผู้วิจัยกำหนดประเด็นแนวคำถาม จากหนังสือ การทบทวนวรรณกรรม โดยรูปแบบคำถามจะเป็นแบบกึ่งโครงสร้างเพื่อช่วยผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นตัวของตัวเองมากที่สุด

3.2.2 ขั้นตอนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2.2.1 ขั้นตอนการสร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยมีการสร้างสัมพันธภาพเชิงบวก และความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลอันดับแรก เนื่องจากผู้วิจัยจะต้องเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นที่ทำการศึกษาแบบความเป็นส่วนตัวเพื่อลดผลกระทบด้านความรู้สึกภายในจิตใจของผู้ให้ข้อมูล อีกทั้งผู้วิจัยมีรูปแบบแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูลรายบุคคล เป็นการสัมภาษณ์ลักษณะเชิงเจาะลึก เนื่องด้วยผู้วิจัยประสงค์ข้อมูลในระดับเชิงลึกของการศึกษาวิจัยในการส่งเสริมให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา การศึกษากระบวนการในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา และแนวทางในการส่งเสริมแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา ดังนั้นจึงต้องสร้างสัมพันธภาพเชิงบวกและความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลเป็นอันดับแรก โดยช่วงก่อนสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะทำการแนะนำตนเองโดยละเอียด อธิบายวัตถุประสงค์การวิจัย และกล่าวถึงจริยธรรมในการวิจัย เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลตอบคำถามที่ตรงประเด็น

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัย (Research Instrument) ได้แก่ การสัมภาษณ์ลักษณะเชิงเจาะลึก คือ รูปแบบการสัมภาษณ์ลักษณะกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เป็นการสัมภาษณ์รายบุคคล และมีอุปกรณ์อื่น ๆ ดังนี้

รูปแบบแนวทางการสัมภาษณ์เป็นรูปแบบการสัมภาษณ์ลักษณะกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview)

ผู้วิจัยเลือกใช้การสัมภาษณ์ลักษณะกึ่งโครงสร้าง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล เป็นรูปแบบการสัมภาษณ์ที่มีความเหมาะสมกับวิธีการสัมภาษณ์ลักษณะเชิงเจาะลึก โดยประเด็นแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์สร้างขึ้นเป็นลักษณะกึ่งโครงสร้างเพื่อช่วย ผู้ถูกสัมภาษณ์ให้เป็นตัวของตัวเองมากที่สุด เพื่อตอบคำถามได้อย่างอิสระ โดยแบ่งประเด็นแนว คำถามเป็น 2 ชั้นตอนดังนี้

ชั้นตอนที่ 1 ประเด็นคำถามบุคลากรและเจ้าหน้าที่มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพ ผู้หญิง

ส่วนที่ 1 ผู้จัดการโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น

- ความเป็นมาของมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิงเป็นอย่างไร
- ความเป็นมาของโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น ภายใต้มูลนิธิสร้าง ความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิงเป็นอย่างไร
- รูปแบบโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น ภายใต้มูลนิธิสร้างความสำเร็จ เรื่องสุขภาพผู้หญิงเป็นอย่างไร
- กระบวนการในการสร้างแรงจูงใจให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว วัยรุ่นจิตอาสาในโครงการของมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิงมีกระบวนการสร้าง แรงจูงใจอย่างไร
- มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิงสร้างโอกาสทางสังคมให้กับแม่ เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นให้เป็นจิตอาสาอย่างไร

ส่วนที่ 2 เจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงาน

- การทำงานในรูปแบบเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานของมูลนิธิสร้างความสำเร็จ เรื่องสุขภาพผู้หญิง ส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างไร
- ลักษณะของการทำงานภายใต้มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิงมี การทำงานในลักษณะใด รูปแบบใด
- การปฏิบัติในรูปแบบมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง ท่านพบเจอ ปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง
- กระบวนการในการสร้างแรงจูงใจในการเลือกปฏิบัติงานภายใต้มูลนิธิสร้าง ความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิงมีกระบวนการสร้างแรงจูงใจอย่างไร

- การทำงานในรูปแบบเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานของมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง สามารถนำประสบการณ์ที่ได้รับจากมูลนิธินำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างไร

ขั้นตอนที่ 2 ประเด็นคำถามสำหรับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง โดยแบ่งประเด็นคำถามตามข้อวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 กระบวนการในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา

- กระบวนการที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา มีแนวความคิดหรือแรงจูงใจใดในการตัดสินใจ

- ท่านมีมุมมองเกี่ยวกับกระบวนการในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา ให้ประโยชน์หรือสร้างแนวทางในการดำรงชีวิตเช่นใด

- ท่านมีมุมมองเกี่ยวกับกระบวนการในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา ด้านการช่วยเหลือสังคมเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัจจัยที่ส่งเสริมให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นตัดสินใจเข้าสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา

- ท่านคิดว่าสาเหตุของการกลายเป็นครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นส่งผลกระทบต่อ การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาอย่างไร

- ท่านมีความคิดว่าการเปลี่ยนแปลงตัวเองเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา สามารถพัฒนาตนเองและครอบครัวอย่างไร

- ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการตัดสินใจของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาเกิดจากแรงจูงใจในปัจจัยด้านอะไร

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางในการส่งเสริมแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา

- หลักจากแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นเข้าร่วมโครงการของมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นมีลักษณะการทำงานในรูปแบบจิตอาสาในมูลนิธิอย่างไร

- รูปแบบในการดำเนินชีวิตช่วงก่อนและหลังการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา มีรูปแบบการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงหรือแตกต่างกันอย่างไร

- การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา สามารถสร้างโอกาสทางสังคมให้กับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอย่างไร
- การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา สามารถสร้างความเข้มแข็งภายในครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอย่างไร
- รูปแบบการดำเนินชีวิตของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาส่งผลกระทบต่อรูปแบบการใช้ชีวิตในชีวิตประจำวันเป็นอย่างไรบ้าง
- การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาส่งผลต่อการพัฒนาตนเองในด้านการดำเนินชีวิตอย่างไร

เครื่องมืออำนวยความสะดวกอื่น ๆ

ผู้วิจัยเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์อื่น ๆ ซึ่งมีส่วนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทำให้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างครบถ้วน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการอำนวยความสะดวก คือ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ใช้สำหรับการบันทึกเสียงสัมภาษณ์ เครื่องคอมพิวเตอร์ที่มีโปรแกรมที่เกี่ยวข้องกับการค้นหาเอกสารและทำการประมวลผลของข้อมูล เครื่องมืออื่น ๆ ประกอบด้วย กระดาษ ปากกา

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากความจริงที่เป็นอยู่ระหว่างผู้วิจัยและผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย โดยการอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีของผู้วิจัย โดยผู้วิจัยจะทำการสร้างความรู้สึกที่เป็นกันเองแก่ผู้ให้ข้อมูลสำหรับการตอบคำถามช่วงการสัมภาษณ์ ทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นตัวของตัวเอง และกล้าที่จะถ่ายทอดเรื่องราวประสบการณ์ โดยผู้วิจัยจะกำหนดรูปแบบแนวทางในการสัมภาษณ์ที่ตรงประเด็นกับเป้าหมายที่ผู้วิจัยกำหนด เพื่อให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลที่ตรงกับประเด็นและเป็นข้อมูลที่เป็นความจริง (ชาย โพธิ์สิตา, 2552, น. 263-266) เนื่องด้วยผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ซึ่งประเด็นแนวคำถามอาจจะการส่งผลกระทบต่อด้านความรู้สึกภายในจิตใจของผู้ให้ข้อมูล โดยผู้วิจัยจะทำการใช้ทักษะด้านการฟังที่ใส่ใจ (Active Listening) โดยใช้เทคนิคทักษะที่ช่วยให้สามารถเข้าใจเนื้อหา คือ PRISCO (อัจฉรา เปี่ยมปิติ, 2546, น. 73-75) ซึ่งเป็นทักษะการฟังอย่างใส่ใจ ประกอบด้วยทักษะย่อย ๆ ดังนี้

1. P-Paraphrase การทบทวนความ คือ เป็นการรับฟังเนื้อหาที่ผู้ให้ข้อมูลตอบประเด็นแนวคำถาม โดยผู้วิจัยจะต้องสังเกตคำตอบของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งอาจจะเป็นเนื้อหาที่มีการพูดซ้ำ

โดยผู้วิจัยทำการเรียบเรียงประโยคใหม่ที่มีความกระชับและเข้าใจง่าย และสังเกตปฏิกริยาของผู้ให้ข้อมูลที่แสดงถึงการตอบสนองเช่นไรต่อประโยคที่การเรียบเรียงใหม่ในการทวนความของผู้วิจัย

2. R-Reflection การเกิดการสะท้อนกลับ คือ การทำความเข้าใจกับสภาพความรู้สึกภายในจิตใจ ที่มีผลต่อเนื้อหาที่ผู้ให้ข้อมูลตอบประเด็นแนวคำถาม โดยการเลือกเนื้อหาที่ทำให้เกิดความเข้าใจมากขึ้นสะท้อนความคิดให้กับผู้ให้ข้อมูลรับรู้ และตอบกลับประเด็นแนวคำถามเป็นการยืนยันหรือปฏิเสธการเกิดการสะท้อนกลับจากความรู้สึกภายในจิตใจ

3.I-Interpretation ลักษณะการตีความ คือ ลักษณะการพยายามตีความในคำตอบของผู้ให้ข้อมูลโดยการไม่ตัดสินว่าคำนั้นจะสื่อในเชิงด้านใดของคำตอบ แต่จะเป็นการทวนสิ่งที่ผู้วิจัยได้รับว่าผู้ให้ข้อมูลให้คำตอบในสิ่งที่ตนเองตอบออกมาในลักษณะนี้

4. S-Summary การสรุปความ คือ เป็นลักษณะเชื่อมโยงการสัมภาษณ์ที่อาจจะมีคำถามคลุมเครือ โดยผู้วิจัยจะต้องทำการสรุปข้อมูลที่ได้รับเป็นช่วงระยะ ๆ เพื่อเป็นการตรวจสอบประเด็นของข้อมูลที่ได้รับอีกครั้ง

5. C-Clarification การทำให้กระจ่างชัด คือ เป็นการชี้เฉพาะในการเข้าใจประเด็นของผู้ให้ข้อมูล เพื่อลดความคลุมเครือของการสัมภาษณ์ และหากการตอบประเด็นแนวคำถามยังมีความคลุมเครืออยู่จะขอให้ผู้ให้ข้อมูลอธิบายและขยายความในประเด็นที่ผู้วิจัยยังไม่ได้รับคำตอบที่ชัดเจน

6. O-Open Question การตั้งแนวคำถามสำหรับการวิจัย คือ ผู้วิจัยจะคิดประเด็นแนวคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถตอบประเด็นแนวรูปแบบการสัมภาษณ์ที่สามารถแสดงแนวความคิด หรือรูปแบบการตอบคำถามในขั้นตอนการสัมภาษณ์ในลักษณะรูปแบบการบรรยายเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ตามหลักความเป็นจริง

เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ตรงประเด็นคำถาม และได้คำตอบที่ชัดเจนแล้ว ผู้วิจัยจะทำการยุติขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยยึดหลักจริยธรรม และสร้างสัมพันธภาพที่ดีให้กับผู้ให้ข้อมูล ในช่วงระยะเวลาที่ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจนถึงการยุติการให้ข้อมูล โดยการสัมภาษณ์จะใช้ระยะเวลาผู้ให้ข้อมูลสำคัญไม่เกิน 30 นาที เพื่อไม่เป็นการรบกวนช่วงเวลาขณะทำงานของผู้ให้ข้อมูล

3.4.2 กระบวนการเก็บข้อมูล

กระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลรายบุคคล ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์โดยโทรศัพท์ไปสัมภาษณ์ ซึ่งการที่จะสัมภาษณ์มีเนื้อหาข้อมูลที่ตรงประเด็น และมีการจัดสรรรูปแบบของเวลาในการสัมภาษณ์ดังที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ดังนั้นในระหว่างที่ทำการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะทำการฟังการ

ตอบคำถามและจัดบันทึกคำสัมภาษณ์ในลักษณะการบันทึกข้อมูลที่สำคัญ ในลักษณะโครงร่างเท่านั้น หลังการยุติช่วงเวลาสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะเขียนบันทึกการสัมภาษณ์หรือบันทึกภาคสนามฉบับสมบูรณ์ในทันที และจัดหมวดหมู่ข้อมูลนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปเพื่อทำการอภิปรายผลของข้อมูลต่อไป

3.5 การวิเคราะห์และการตรวจสอบข้อมูล

3.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูลมีรายละเอียดดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้นำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์และตรวจสอบการครอบคลุมที่ตรงประเด็น และสอดคล้องกับรูปแบบและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. การถอดเทปบทสัมภาษณ์เป็นการทำให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลที่ชัดเจนแบบคำต่อคำในแต่ละครั้งเพื่อให้ได้ข้อมูลโดยละเอียดโดยเฉพาะประเด็นที่มีความสำคัญในด้านความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งในการถอดเทปจำเป็นต้องใช้เวลานานสำหรับการทำแบบสรุปหลังจากการถอดเทปเนื่องจากผู้วิจัยจะต้องรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลโดยจะดำเนินปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

2. การนำเนื้อหาข้อมูลจากการฟังการตอบคำถามและจัดบันทึกคำสัมภาษณ์ในลักษณะการบันทึกข้อมูลที่สำคัญและสร้างเป็นแบบแผนเดียวกันของแต่ละบุคคลที่ได้ทำการสัมภาษณ์ โดยการหาประเด็นที่มีความสอดคล้อง นำมาวิเคราะห์ในประเด็นที่ผู้วิจัยกำหนด

3. การใช้ความรู้ทางทฤษฎี แนวคิด มาปรับใช้ในการอธิบาย การวิเคราะห์ข้อมูลประมวลผลเนื้อหาสาระข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ซึ่งจากการสัมภาษณ์และขั้นตอนการเก็บรวบรวมฐานข้อมูล โดยการเชื่อมโยงความสำคัญของเนื้อหาข้อมูลที่ได้รับกับทฤษฎี แนวคิด เพื่อเป็นการสร้างแนวคิดที่น่าเชื่อถือ และนำแนวคิดที่มีการวิเคราะห์แล้วนำไปปรับใช้ในการนำเสนอต่อไป

3.6 จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามหลักการขอหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอวิจัย เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและยินยอม และหมายเลขข้อเสนอการวิจัย คือ SWUEC-G- 075/2565E

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีการพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล โดยยึดตามหลักจริยธรรมการทำวิจัยในมนุษย์ สำหรับขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งช่วงระยะเวลาการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยจะทำการสอบถามความสมัครใจของผู้ให้ข้อมูล และอธิบายวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ซึ่งจริยธรรมในการพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย 3 หลัก (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2560) ดังนี้

1. หลักการเคารพสิทธิส่วนบุคคล (Respect for person) สิทธิส่วนบุคคลเป็นสิทธิความเป็นส่วนตัวของมนุษย์ และเป็นเคารพสิทธิในการตัดสินใจ ซึ่งหากมีการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลหรือกระทำการแสดงพฤติกรรมที่ส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลอาจได้รับความเสียหาย

2. หลักคุณประโยชน์ที่ไม่ก่ออันตราย (Beneficence) เป็นการปรับโครงสร้างการวิจัยเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและลดความเสี่ยงต่อภัยอันตรายให้เหลือน้อยที่สุด โดยมีการคำนึงถึงความเสี่ยงของการวิจัย และการประเมินถึงคุณประโยชน์สำหรับการวิจัย ประเมินคุณประโยชน์ที่ผู้วิจัยทำการศึกษานี้ได้รับโดยตรง ประโยชน์ที่คาดว่าผู้ศึกษาวิจัยเรื่องนี้สามารถนำแนวคิดไปต่อยอดในการวิจัยประเด็นต่อไป ประโยชน์ที่ชุมชนและสังคมจะได้รับในวิจัยเรื่องนี้

3. หลักความยุติธรรม (Justice) ผู้วิจัยสร้างเกณฑ์สำหรับการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแนวทางการวิจัยอย่างเป็นธรรม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์และการมีรูปแบบที่เป็นเที่ยงธรรม และไม่มีพฤติกรรมทั้งทางร่างกายและจิตใจที่แสดงออกถึงความอคติต่อผู้ให้ข้อมูล

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาความเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา กรณีศึกษามูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง มีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษากระบวนการของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา 2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นตัดสินใจเข้าสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา และ 3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา ในการศึกษาการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้สัมภาษณ์ ทั้ง 2 กลุ่มตัวอย่าง ผลการศึกษาผู้วิจัยจะขอนำเสนอตามลำดับขั้นดังต่อไปนี้

- 4.1 กระบวนการของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา
- 4.2 ปัจจัยที่ทำให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นตัดสินใจเข้าสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา
- 4.3 แนวทางในการส่งเสริมแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา

4.1 กระบวนการของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา

มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง เริ่มจัดตั้งดำเนินงานตั้งแต่ปี 2545 โดยมีปรัชญาการทำงาน ได้แก่ สุขภาพทางเพศและสุขอนามัยของผู้หญิง ถือเป็นประเด็นในการให้ความสนใจของสุขภาพผู้หญิง และสิทธิในด้านสุขภาพ สิทธิในร่างกายของตนเองเป็นสิทธิของคนทุกคน และเป็นการสร้างหลักการทำความเข้าใจที่ควรค่าแก่การได้รับสิทธิของสุขภาพที่เกี่ยวกับผู้หญิง จึงเกิดการสร้างกระบวนการดำเนินการให้แนะแนวทางในความรู้เรื่องสุขภาพที่เหมาะสมกับผู้หญิงในยุคปัจจุบัน สนับสนุนและผลักดันให้ผู้หญิงในยุคปัจจุบันสามารถเข้าถึงการให้ความช่วยเหลือและบริการที่มีประสิทธิภาพเกี่ยวกับสุขภาพ ดำเนินการเป็นสาธารณประโยชน์ และปฏิบัติงานร่วมกันกับองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรอื่น ๆ เพื่อเป็นสาธารณประโยชน์ให้กับสังคม ดังคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งว่า

“มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิงมองว่าจุดเริ่มต้นของมูลนิธิมีแนวคิดในการรณรงค์ให้ความรู้และแนะแนวทางในการดูแลสุขภาพผู้หญิง รวมทั้งทัศนคติต่าง ๆ ที่เป็นผลต่อการตั้งครอบครัวที่ไม่มีความพร้อมของเยาวชน โดยในปีพ.ศ.2555 สถิติการตั้งครอบครัวที่ไม่มีความพร้อมของเยาวชนมีอัตราที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก ทางมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิงได้มีการประสานงานทำการเชิญ UFN และมูลนิธิ ประชุม

ร่วมกันเกี่ยวกับการเจริญพันธุ์เพื่อช่วยผลักดันกฎหมายอนามัยการเจริญพันธุ์ เนื่องจากยังไม่มีกรอบรองรับเรื่องการทำแท้ง หลายองค์กรได้ทำการร่วมมือผลักดันเกี่ยวกับเรื่องทัศนคติการตั้งครรภ์ที่ไม่มีความพร้อมก่อนวัยอันควรของเยาวชนในประเทศที่อาจจะเกิดมาแล้วมีคุณภาพน้อย (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 22 อายุ 48 ปี, ผู้จัดโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น, 21 เมษายน 2565)”

โครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น ภายใต้มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง เต็มวัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาจัดตั้งและมีจุดมุ่งหวังเกี่ยวกับสุขภาพของผู้หญิงในทุก ๆ ด้านของเยาวชน เนื่องจากในอดีตจนถึงปัจจุบันมีจำนวนเยาวชนที่มีภาวะการตั้งครรภ์ที่ไม่มีความพร้อมก่อนวัยอันควรเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และสร้างแรงบันดาลใจให้เยาวชนกลุ่มวัยรุ่นมีความตั้งใจและมีเป้าหมายในการเลี้ยงดูลูกด้วยตนเอง จึงเกิดกระบวนการในการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพแกนนำของแม่วัยรุ่น ซึ่งเป็นเครื่องมือสำหรับโครงการ ทำการติดตามพัฒนาการตามวัยของลูกในครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นรายอื่น ๆ สร้างเสริมความมั่นใจในตนเองสำหรับการเลี้ยงดู และปฏิบัติงานตามภารกิจโดยการสนับสนุนช่วยเหลือและดูแลครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นปฏิบัติหน้าที่ให้คำแนะนำแนวทาง พูดคุย นำเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับวิวัฒนาการตามวัยของลูกและรูปแบบการดำเนินชีวิตให้มีประสิทธิภาพในทุก ๆ ด้าน ดังคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งว่า

“โครงการมีการสำรวจและติดตามการตั้งครรภ์ของเยาวชนซึ่งแม่ที่ตั้งครรภ์โดยไม่มีความพร้อมในขณะที่ตนเองยังเป็นวัยรุ่นส่งผลให้เด็กที่เกิดภายใต้ครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นก็จะมีวิถีการในรูปแบบเดิม การเป็นแกนนำแม่วัยรุ่น ทำหน้าที่เกี่ยวกับแม่วัยรุ่นในชุมชนของตนเอง ลักษณะงานคือการเยี่ยมบ้าน คัดกรองเด็กในชุมชน และแม่วัยรุ่น 1 คนจะต้องดูแลแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน 8 - 10 ครอบครัว โดยมีเจ้าหน้าที่ในชุมชนให้การสนับสนุนและช่วยเหลือ อาทิเช่น กระทรวงมหาดไทย อาสาสมัครสาธารณสุข สุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัด คณะกรรมการส่วนตำบล โรงพยาบาลชุมชน คุณครูของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครูประจำโรงเรียน และหน่วยงานของกระทรวงการ

พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 22 อายุ 48 ปี, ผู้จัดโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น, 21 เมษายน 2565)”

จากการศึกษากระบวนการของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา โดยมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง พบว่า จุดเริ่มต้นในการดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่นโดยมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิงอยากจะทำขึ้นขับเคลื่อนสังคมไทยไปสู่ความเป็นสากลในเรื่องสิทธิทางเพศและการส่งเสริมสุขภาพเป็นส่วนสำคัญของชีวิตที่มีคุณภาพ ต้องเป็นการขับเคลื่อนที่แตกต่างและหลากหลาย (Sexualities) และไตร่ตรองถึงการดำเนินชีวิตในสังคมที่มีกลุ่มชนที่มีหลายประการ เช่น ศาสนา ชนชาติหรืออื่น ๆ ในปัจจุบันมีการเปิดโลกทัศน์เรื่องของความยุติธรรมทางด้านของเพศที่ผันแปรมากขึ้น สามารถแปรเปลี่ยนตามกาลเวลาและความก้าวหน้าของยุคสมัยในปัจจุบัน รวมถึงการตระหนักว่าสุขภาพทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์จะดีไม่ได้ หากการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังดำรงอยู่ในสังคม ซึ่งการดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่นเป็นการส่งเสริมแนวทางวิธีการใหม่ ๆ ในการสร้างสิ่งจูงใจ ผลักดันให้เกิดการแปรสภาพของสังคม โดยหลักการสร้างกลุ่มบุคคลที่เป็นกลุ่มเปราะบางสังคมในการร่วมพัฒนาสังคมผ่านเรื่องราวที่ตนเองประสบพบเจอ โดยสร้างความสามารถในการปรับบุคลิกภาพจากการปฏิบัติฝึกฝนหรือประสบการณ์และภาวะที่เข้าใจถูกต้องจากบุคลากรเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานที่ชำนาญการและลักษณะการปฏิบัติงานรูปแบบของจิตอาสา

4.2 ปัจจัยที่ส่งเสริมให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นตัดสินใจเข้าสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา

การสร้างโอกาสที่ทางมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิงคือ โอกาสทางสังคมให้กับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นให้เป็นจิตอาสา ส่งเสริมความมั่นใจ ความกล้าแสดงออกทางความคิด ความกล้าในการปฏิบัติงานในสิ่งที่ตนเองไม่เคยทำ การก้าวข้ามปัญหาในชีวิตตั้งแต่การเป็นกลายเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น การกำหนดเป้าหมายของตนเองที่ชัดเจนมากขึ้น ความตั้งใจในการเป็นจิตอาสาทำให้องค์กรหรือหน่วยงานที่ทำงานร่วมกันกับทางโครงการเห็นถึงความตั้งใจและการทุ่มเทในการปฏิบัติงาน จึงเกิดโอกาสทางการส่งเสริม และให้สิทธิในการเข้ามีส่วนร่วมงานกับองค์กร โดยมองเห็นถึงสมรรถนะในการที่พร้อมในการปฏิบัติงาน ดังคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ว่า

“โครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น ภายใต้มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิงเป็นโครงการที่กระทำการติดต่อกันจึงทำให้แกนนำแม่วัยรุ่นเกิดทักษะเพิ่มขึ้น มีใจรักและตั้งใจในการช่วยเหลือสังคมโดยไม่ยึด

ติดกับสิ่งอื่นใด และทางองค์กรมีการชักจูงให้ทำงานร่วมกับหน่วยงานราชการ จึงทำให้ภาครัฐมองเห็นถึงศักยภาพและความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน จึงเกิดการผลักดันและโอกาสทางสังคมหลากหลาย อาทิเช่น การสนับสนุนให้มีการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ปฏิบัติงานตำแหน่งลูกจ้างหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน และยังมีการเสริมสร้างอาชีพในชุมชน เป็นการสร้างรายได้เสริมในการเลี้ยงดูลูก (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 22 อายุ 48 ปี, ผู้จัดโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น, 21 เมษายน 2565)”

ปัจจัยส่งเสริมต่อการตัดสินใจในส่วนของผู้ปกครองที่ปฏิบัติที่สามารถทำให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นตัดสินใจเป็นจิตอาสา การปฏิบัติงานภายใต้มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิงเป็นการก้าวหน้าในการยกสถานภาพชีวิตให้มีการเติบโตขึ้นในการปฏิบัติงานและรูปแบบการดำเนินชีวิตให้เจ้าหน้าที่สามารถนำเรื่องราว ความชำนาญ การปฏิบัติงานนำมาปรับเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของตนเอง ดังคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งว่า

“การทำงานในมูลนิธิเป็นการทำงานกับชาวบ้านและกลุ่มแกนนำแม่วัยรุ่น ส่งผลในด้านดีคือ ทำให้เรารู้จักจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำงานทั้งปัญหาเฉพาะหน้าหรือแม้แต่ปัญหาในระหว่างการประชุมการปรึกษาหารือกัน การกล้าคิดกล้าทำ กล้าคิดในมุมมองของตนเอง และยังเป็นการทำให้เราสามารถบริหารจัดการเวลาในชีวิตประจำวัน การทำงานที่ต้องสอดคล้องกับเวลา ทำให้เราเกิดการสร้างวินัยให้กับตนเองมากขึ้น (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 11 อายุ 31, เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น, 5 พฤษภาคม 2565)”

ปัจจัยในการส่งเสริมให้ตัดสินใจก่อนการเข้าสู่กระบวนการในการเปลี่ยนสถานะเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา วิธีการดำเนินชีวิตประจำวันโดยปกติจะเป็นรูปแบบของชีวิตที่เป็นการทำงาน หารายได้ให้กับครอบครัว เลี้ยงดูลูก ดูแลครอบครัว ดูแลตนเองเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งก่อนการปรับวิถีการดำเนินชีวิตแบบเช่นปัจจุบัน แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นมักจะผ่านเรื่องราวประสบการณ์ของชีวิตที่ต้องพบเจอกับปัญหาในทุก ๆ ด้านที่มาเข้ามาเรื่อย ๆ เหมือนเป็นบททดสอบของชีวิตที่ทำให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นเก็บเป็นประสบการณ์และสร้างโอกาสในการเติบโตของการดำเนินชีวิตให้กับตนเองและครอบครัว ดังคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งว่า

“สาเหตุของการเป็นครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวเกิดจากการที่เลิกอยู่กับสามีหรือพ่อของลูกเนื่องจากด้วยการที่ทั้ง 2 คนเป็นวัยรุ่น ยังมีความรู้สึกที่ยังอยากสนุก อยากเที่ยวเล่นตามประสาเด็กวัยรุ่น ทำให้สามีขาดความรับผิดชอบในการเลี้ยงดูลูก ด้วยความเป็นเด็กวัยรุ่นและไม่มีวุฒิทางการศึกษา จึงทำได้เพียงการขายสินค้าออนไลน์ ได้กำไรน้อยมาก แต่ก็ต้องทำ และถึงจุดที่ตัดสินใจที่จะเลิกอยู่กับสามีตนเอง จึงพาลูกกลับมายังบ้านของตนเอง และให้พ่อกับแม่ช่วยเลี้ยงดูลูก เพื่อให้ลูกเป็นคนที่ดีในสังคม และตนเองเกิดความคิดที่อยากจะทำตัวเองให้ดีกว่าเดิม อยากให้ตัวเองมีวินัยความรับผิดชอบ มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนมากกว่านี้ จึงไตร่ตรองและได้ทำการตัดสินใจในการค้นหาข้อมูลการทำงาน สร้างอาชีพเสริมและมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น จึงได้สมัครงานกับทางมูลนิธิมูลนิธิจึงชักชวนให้เข้าร่วมโครงการเป็นแกนนำแม่วัยรุ่น ได้ทำงานในพื้นที่ชุมชนของตนเองรู้สึกดีมาก ๆ จะได้อยู่กับครอบครัวและลูก (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 2 อายุ 18 ปี, ค้าขายออนไลน์, 3 พฤษภาคม 2565)”

ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายหนึ่งกล่าวว่า

“โครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่นมีแนวทางในการต่อยอดให้สำหรับแกนนำแม่วัยรุ่นในการสร้างรายได้เสริมและแนวทางในการประกอบอาชีพ และมีใจรักเด็ก อยากเห็นพัฒนาการของเด็ก ชอบการช่วยเหลือผู้อื่น และเราก็สามารถมาปรับเปลี่ยนในการเลี้ยงดูลูกของเราได้ด้วย (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 18 อายุ 19 ปี, พนักงานทั่วไป, 30 มิถุนายน 2565)”

เมื่อแม่เลี้ยงเดี่ยวเผชิญกับอุปสรรคในการดำเนินชีวิตในเรื่องของสภาพทางจิตใจและร่างกายในการแบกรับหน้าที่ของหัวหน้าครอบครัวและรายได้ภายในครอบครัวของตนเองเพียงลำพัง ทำให้แม่เลี้ยงเดี่ยวเกิดสภาวะเครียดและสถานการณ์ลำบากในการดำเนินชีวิต แต่ด้วยทางมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิงให้โอกาสในการฝึกอบรมความรู้ทักษะในชีวิตเพิ่มเติมในสิ่งที่เราไม่เคยพบเจอ เกิดแนวความคิดใหม่ ๆ สำหรับความประสงค์ที่อยากจะพัฒนาตนเองและเสริมสร้างกำลังใจ ทักษะคดีด้านบวกให้เกิดพลังในการดำเนินชีวิต ดังคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“แรงจูงใจในการคิดตัดสินใจสำหรับการเข้าเป็นแกนนำแม่เลี้ยงเดี่ยว ได้แก่ ค่าตอบแทน ถึงจะไม่ได้เยอะแต่ก็ทำให้มีความสุขได้, อยากเห็นเด็ก ในชุมชนมีชีวิตการเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในหลาย ๆ เรื่องจึงมีแรงจูงใจอยากเป็น แกนนำแม่เลี้ยงเดี่ยวที่คอยดูแลเด็กในชุมชนของเรา และอยากจะทำพัฒนา ตัวเองและชอบการทำงานจิตอาสา (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 4 อายุ 18 ปี, ลูกจ้างหน่วยงานราชการ, 6 พฤษภาคม 2565)”

ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายหนึ่งกล่าวว่า

“ในเริ่มแรกเป็นสมาชิกในมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง แล้วเจ้าหน้าที่ทั้ง 2 ท่านมีการชักชวนให้มาเป็นแกนนำแม่เลี้ยงเดี่ยว ้วยรุ่น ด้วยตนเองเป็นสมาชิกในโครงการของมูลนิธิอยู่แล้ว และเห็นว่า เป็นประโยชน์ต่อชีวิตและสมาชิกในครอบครัวของเราจึงตัดสินใจเข้าร่วม เพราะ เป็นการทำงานเพื่อสังคมและในชุมชนของเราเอง และ ด้วยประเด็นที่สำคัญคือ เรื่องลูก เพราะอยากได้ความรู้เพื่อนำมาเลี้ยง ดูและสอนลูก (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 19 อายุ 18 ปี, พนักงานทั่วไป, 30 พฤษภาคม 2565)”

การสร้างความสัมพันธ์ของโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวของทางมูลนิธิสร้างความ เข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง เป็นการสร้างมิตรภาพแบบการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของเจ้าหน้าที่ ภายใต้มูลนิธิ โดยการถ่ายทอดความรู้และรายละเอียดเพิ่มเติมในการช่วยเหลือครอบครัวแม่เลี้ยง เดี่ยวท่านอื่น ๆ และลงพื้นที่สนามจริงในชุมชนของตนเอง ทำให้ได้รับประสบการณ์หลากหลาย รูปแบบจากการได้รับข้อมูลเพิ่มเติมจากบุคลากรเจ้าหน้าที่ที่ชำนาญและสามารถสร้างการพัฒนา ตนเองให้สามารถเลี้ยงดูครอบครัวของตนเองและส่งต่อความรู้ให้กับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว รายอื่น ๆ ได้ ดังคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ในช่วงขณะนั้นตนเองว่างงาน และได้รู้จักกับน้องที่ทำงานเป็นแกนนำ แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจึงชักชวนให้เข้ามาร่วมทำงานเป็นแกนนำแม่เลี้ยง เดี่ยววัยรุ่นด้วย และได้ตัดสินใจเข้าร่วมการทำงานเนื่องจากอยากได้ ความรู้เพิ่มในการเลี้ยงดูเด็ก อยากทราบถึงครอบครัวอื่น ๆ ว่ามีลักษณะ การเลี้ยงดูกันอย่างไร และเราก็สามารถบอกเล่าเรื่องราวข้อมูลความรู้อันได้ด้วย (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5 อายุ 17 ปี, รับจ้างทั่วไป, 8 พฤษภาคม 2565)”

ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายหนึ่งกล่าวว่า

“ในช่วงเวลาตอนนั้นตนเองว่างงานและมีคนชักชวนให้ลองมาอบรมในการเป็นแกนนำแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ก็เลยได้เริ่มทดลองทำ ด้วยส่วนหนึ่งคือเราก็อยากได้รับแนวความคิดการวางแผนที่เกี่ยวกับลูก เพราะทำให้รู้ว่าในช่วงวัยต่าง ๆ เขาเป็นแบบไหน เราควรทำอย่างไร ซึ่งทำให้รู้เกี่ยวกับการเอาใจใส่ดูแลลูก (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 3 อายุ 18 ปี, ลูกจ้างหน่วยงานราชการ, 10 มิถุนายน 2565)”

ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายหนึ่งกล่าวว่า

“โดยเหตุผลส่วนหนึ่งคือ อยากมีรายได้เสริม และอยากได้ความรู้ในการเลี้ยงดูเด็กในทุกช่วงวัย และนำมาซึ่งได้ความเป็นเพื่อน ความเป็นมิตรต่อกันกับครอบครัวอื่น ๆ ในชุมชน (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 15 อายุ 19 ปี, พนักงานทั่วไป, 28 พฤษภาคม 2565)”

จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นตัดสินใจเข้าสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมและสนับสนุนการตัดสินใจของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา คือการมองเห็นถึงอุปสรรคและปัญหาของตนเองในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่นของมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิงที่มีการจัดโครงการที่มองเห็นถึงปัญหาความเปราะบางของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น จึงส่งเสริมการเกิดแนวความคิดในการพัฒนาตนเองและมุมมองในการเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคม ซึ่งการตัดสินใจในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาเป็นแนวทางในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ลูก ครอบครัวและครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นท่านอื่น ๆ ในสังคม ทำให้เกิดพฤติกรรมที่ดีต่อสังคมและชุมชน

4.3 แนวทางในการส่งเสริมแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา

การส่งเสริมแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา เริ่มต้นจากเจ้าหน้าที่ได้ลงมือในการกระทำตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และเห็นแนวทางการนำประสบการณ์ที่สั่งสมตลอดการปฏิบัติงานนำมาสร้างพลังบวกในการดำเนินชีวิต เป็นการมองเห็นถึงการเติบโตทางความคิดของตนเอง การได้รับบทบาทหรือหน้าที่ในการเป็นภาวะของผู้นำทั้งในรูปแบบของเจ้าหน้าที่และครอบครัว ส่งเสริมการก้าวหน้าในการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นแต่ตนเองแต่ยังทำให้หน่วยงานพัฒนาได้อีก ดังคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งว่า

“การทำงานอาจจะมีผลกระทบหรือปัญหาที่เกิดขึ้นบ้างในส่วนของเวลา ในขณะที่ทำงานเนื่องจากตนเองทำงานประจำ จึงต้องมีการจัดการ วันเวลาในการทำงานของทางมูลนิธิอย่างชัดเจน โดยมีการนำ กระบวนการคิดและลักษณะการทำงานของมูลนิธินำไปต่อยอดในการ ทำงานประจำ และในส่วนของครอบครัวทำให้เรามีวิธีคิดปรับปรุงและ หาทางออกให้กับปัญหาอย่างรอบคอบ และเป็นการส่งเสริม การช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมให้บุคคลในครอบครัวของตนเองเห็นถึงการ ช่วยเหลือสังคมและอยากจะทำเนิการเป็นเจ้าหน้าที่จิตอาสา (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 21 อายุ 34, เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโครงการพัฒนา ศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น, 6 พฤษภาคม 2565)”

การเปลี่ยนแปลงตนเองผ่านการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา เมื่อการกลายเป็น แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นโดยมากมีอุปนิสัยที่ขี้อาย ไม่เปิดเผยตนเอง เก็บตัว ไม่กล้าในการเข้ามามีส่วน และมีมุมมองความคิดว่าตนเองแตกต่างจากบุคคลอื่นในสังคม ไม่กล้าพูดคุยกับบุคคลอื่น การพูดคุยกับบุคคลทั่วไปอาจจะยังไม่ตอบสนองกับความปรารถนาของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ซึ่งสามารถนำไปทำให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นเกิดสภาวะความเครียด ความกดดัน และส่งผลต่อ สภาพจิตใจ การควบคุมอารมณ์ แต่เมื่อเข้าร่วมโครงการพัฒนา ศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น มีการปรับเปลี่ยนให้เกิดความมั่นคง เสริมพลัง กล้าการเปิดเผยตนเองทั้งทางด้านทักษะและปฏิบัติ ภารกิจ ดังคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา มีการส่งเสริมการจัดการกับอารมณ์ ตนเอง และพัฒนาในเรื่องการอยู่ร่วมกันกับชุมชนได้ การเป็นแกนนำ แม่วัยรุ่นสามารถบอกเล่าและส่งต่อให้กับคนในครอบครัวฟังและ สามารถสอนลูกของเราได้ เป็นแบบอย่างให้กับลูกและเป็นตัวแทนของ ชุมชนให้สามารถทำตามเราได้ (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 3 อายุ 18 ปี, ลูกจ้างหน่วยงานราชการ, 5 พฤษภาคม 2565)”

ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายหนึ่งกล่าวว่า

“ในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงตนเองเป็นจิตอาสาทำให้ตนเองมองเห็นถึง คนอื่น ๆ ที่กำลังประสบกับปัญหาต่าง ๆ โดยมองว่าการให้ความช่วยเหลือกับบุคคลที่มีอุปสรรคเช่นเดียวกับตนเอง สามารถนำ ประสบการณ์ต่าง ๆ มาพัฒนาตนเองในการทำงานในชีวิตประจำวัน เช่น

การควบคุมอารมณ์ การรู้จักแบ่งปัน การช่วยเหลือกัน ทำให้ตนเองมองเห็นถึงการมีส่วนร่วมของสังคม (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 17 อายุ 19 ปี, ลูกจ้างหน่วยงานราชการ, 8 กรกฎาคม 2565)”

การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาเป็นการส่งเสริมและพัฒนาให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสามารถพึ่งตนเองและช่วยเหลือครอบครัวตนเองและครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นท่านอื่น ๆ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นตามลำดับ ซึ่งมีเพียงแค่การส่งผลที่ดีขึ้นต่อแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นท่านอื่น ๆ แต่ยังสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับบุคคลในครอบครัวของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นได้อีกด้วย ซึ่งเป็นการนำแนวทางหรือวิถีคิดมาผสานกับรูปแบบการดำเนินชีวิตตามแบบเดิมของตนเองให้เกิดความสอดคล้องและพื้นที่ที่ดีขึ้นได้ ดังคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวจิตอาสา สามารถช่วยเตือนสติให้กับวัยรุ่นที่อยู่ในระหว่างการอยากรู้ อยากทดลอง หรือให้คำปรึกษากับเด็กในชุมชนที่ไม่ค่อยกล้าเข้าหาผู้ปกครอง เวลาทำอะไรผิดมาาก็จะมีการปรึกษาและช่วยเหลือกันเมื่อเกิดปัญหา โดยส่วนตัวมองว่าการเป็นจิตอาสาไม่ใช่เพียงแค่ลงมือช่วยในการทำเฉย ๆ แต่เป็นการช่วยเหลือผู้อื่นในเรื่องที่เขาไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เปรียบเสมือนเป็นครอบครัวช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 4 อายุ 18 ปี, ลูกจ้างหน่วยงานราชการ, 6 พฤษภาคม 2565)”

ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายหนึ่งกล่าวว่า

“การเข้าร่วมโครงการพัฒนาพ่อแม่วัยรุ่น ช่วยเสริมในเรื่องการพัฒนาสังคม ตนเองมีความตั้งใจจริงที่อยากจะช่วยเหลือสนับสนุนคนอื่นทั้งในทางปฏิบัติและการถ่ายทอดความรู้ โดยตนเองมองว่าการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาเป็นประสบการณ์ความกล้าที่เกิดขึ้นแบบใหม่ในสังคม เป็นจิตอาสาที่ผ่านมูลนิธิไม่ได้เป็นจิตอาสาโดยทั่วไปเป็นการช่วยเหลือแม่เลี้ยงเดี่ยวผู้อื่นที่กำลังเผชิญกับอุปสรรคปัญหาในการเลี้ยงดูลูก การใช้ชีวิตประจำวัน การสร้างรายรับให้กับครอบครัวจากการทำงานเป็นแกนนำแม่วัยรุ่นให้กับครอบครัวและเป็นการเสริมสมรรถนะของครอบครัวของแม่เลี้ยงวัยรุ่น (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 7 อายุ 19 ปี, พนักงานทั่วไป, 11 พฤษภาคม 2565)”

เมื่อเข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น โดยการลงทุนที่จริงในชุมชนทางมูลนิธิ ได้ทำกิจกรรมในชุมชนโดยการฝึกอบรมให้แนวทางความรู้ จัดเตรียมในการเลี้ยงดูลูก ทำให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาที่เข้าร่วมโครงการเกิดกระบวนการวิเคราะห์ปรับเปลี่ยนความคิด ในด้านเสริมความเข้มแข็ง ปลูกพลังบวกเมื่อตนเองได้รับอิทธิพลหรือการทำร้ายจากคำพูดที่เกิดขึ้น ต่อจิตใจหรือจากการกระทำต่อร่างกาย ซึ่งผลักดันและนำไปสู่ทัศนคติด้านบวกต่อตนเอง และสามารถสร้างแนวทางป้องกันผลที่ตามมาที่เกิดขึ้นกับสังคมและชุมชน โดยมีส่วนเสริมหรือช่วยเหลือแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นให้สามารถรับทราบถึงข้อมูล กระบวนการในการแก้ไขและป้องกันการ เกิดอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นกับตนเองและสังคม ดังคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“การพัฒนาศักยภาพของแกนนำแม่วัยรุ่นและปลูกฝังการมองในทางที่ดี ในตนเอง และเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ของการทำงานที่เสริมให้แกนนำแม่ วัยรุ่นพัฒนาตนเองและยังเป็นการดูแลพัฒนาการของเด็กให้มีการ ตระเตรียมและเชื่อมั่นในการควบคุมและเอาใจใส่ลูกของตนเอง (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 5 อายุ 18 ปี, พนักงานทั่วไป, 8 พฤษภาคม 2565)”

ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายหนึ่งกล่าวว่า

“การเข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น ซึ่งเข้าถึงความรู้ใน หลาย ๆ เรื่องนำมาปรับใช้ในครอบครัว นำมาใช้ในการเลี้ยงดูลูก ได้ประโยชน์ในหลาย ๆ เรื่อง เช่น การดูแลใส่ใจเด็ก วิวัฒนาการของเด็ก ในแต่ละช่วงอายุ ได้ค้นคว้าเรียนรู้เสริมในสิ่งที่เราไม่รู้ ได้ขอบเขต ความรู้ในการทำงานรูปแบบใหม่ กล้าที่จะกำหนดจุดมุ่งหมายในเรื่อง ต่าง ๆ มากขึ้น (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 10 อายุ 18 ปี, พนักงานทั่วไป, 19 กรกฎาคม 2565)”

การเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาตนเองเป็นแกนนำแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น สร้างมุมมองของ การดำเนินชีวิตในแบบที่แปลกใหม่ มีกระบวนการรับรู้ในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา การมุ่งให้แนวทาง การเป็นที่ปรึกษาซึ่งช่วยเหลือกัน รวมทั้งสนับสนุนแรงผลักดันให้แม่เลี้ยงเดี่ยว ท่านอื่น ๆ กลับมามีกำลังใจ พลังบวก ความแข็งแกร่ง และเป็นการสร้างเกาะป้องกันที่ดีให้กับ ตนเองและต่อสังคม ดังคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“สามารถพัฒนาตัวเองให้มีแนวความรู้ในการเลี้ยงดูมากขึ้น สามารถนำ ข้อมูล วิถีปฏิบัติมาบอกกล่าวกับครอบครัวให้ครอบครัวมีความรู้ในการ เลี้ยงดูเด็ก และอยากส่งต่อความรู้ให้กับครอบครัวอื่น ๆ ทำให้เราได้เห็น

ว่าครอบครัวอื่นเลี้ยงเด็กลักษณะอย่างไร และอธิบาย บอกกล่าวให้ความรู้ในสิ่งที่เรารู้แก่คนอื่น ๆ ที่กำลังเผชิญกับปัญหา (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 20 อายุ 19 ปี, พนักงานทั่วไป, 4 กรกฎาคม 2565)”

ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายหนึ่งกล่าวว่า

“การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา ให้มุมมองในการช่วยเหลือสังคมตามสิ่งที่ตนเองเป็นอยู่คือ เราเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นที่ผ่านประสบการณ์ในอดีตของชีวิต ก็สามารถนำประสบการณ์นั้นมาพัฒนาและชี้แนวทางในการดำรงชีวิตให้แก่แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นคนอื่น ๆ ได้ โดยผ่านประสบการณ์ ความรู้ของเรา เป็นการช่วยเหลือสังคมและมองว่าเป็นการพัฒนาสังคมของกลุ่มเล็ก ๆ ที่สามารถเป็นประโยชน์แก่สังคมประเทศได้ (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 17 อายุ 19 ปี, ลูกจ้างหน่วยงานราชการ, 3 กรกฎาคม 2565)”

ก่อนการเข้าสู่กระบวนการในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา โดยส่วนใหญ่ผู้คนในสังคมมักจะข้ามผ่านคำว่าจิตอาสา มองว่าการเป็นจิตอาสาทำได้ง่ายแค่การช่วยเหลือสังคมโดยทั่วไป แต่สำหรับกลุ่มเปราะบางทางสังคม การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอาจจะเป็นการผิดพลาดในชีวิตเยาวชนของตนเอง การจะก้าวผ่านอุปสรรคต่าง ๆ เป็นเรื่องที่ยากและถูกสังคมมองว่าเป็นคนไม่ดี ไม่กล้าพบเจอผู้คน ไม่กล้าแสดงออกด้านความคิด ไม่กล้าในการช่วยเหลือคนอื่นเพราะมองว่าตนเองยังไม่ดีพอ ทางมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิงได้มีการให้ความช่วยเหลือและฟื้นฟูศักยภาพของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นให้กลับมาอีกครั้งในรูปแบบของการเป็นจิตอาสาโดยช่วยเหลือกลุ่มบุคคลที่ประสบกับปัญหาเช่นเดียวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นดังกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ในช่วงก่อนที่ยังไม่มีโครงการพัฒนาแกนนำวัยรุ่น ตนเองได้เข้าร่วมประชุมในหมู่บ้านและรู้สึกไม่กล้าแสดงความคิดเห็น เพราะไม่กล้ากลัวพูดผิด แต่มาวันนี้คิดว่าการเป็นแกนนำแม่วัยรุ่นสอนให้เราพึ่งตัวเอง กล้าแสดงออก และยังได้แนวคิด มุมมองมาจากการประชุมอบรมต่าง ๆ ของโครงการนี้ กล้าเข้าหากกลุ่มบุคคลในชุมชน และทุกวันนี้ภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาด้านการใช้ชีวิต (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 7 อายุ 19 ปี, พนักงานทั่วไป, 11 พฤษภาคม 2565)”

ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายหนึ่งกล่าวว่า

“การเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการเป็นแกนนำแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นทำให้เราพัฒนาเรื่องการพูดมากขึ้น ทำให้เข้าสังคมได้มากขึ้น เพราะปกติถ้าไม่รู้จักหรือสนิทก็จะไม่เข้าหาหรือพูดด้วยเลย ทำให้เรากล้าแสดงออกมากขึ้น กล้าพูดกล้าทำ (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 9 อายุ 19 ปี, พนักงานทั่วไป, 25 พฤษภาคม 2565)

ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายหนึ่งกล่าวว่า

“จากที่ตนเองเมื่อก่อนเป็นคนที่ไม่ค่อยกล้าทำอะไร ตอนนี้เป็นแกนนำแม่เลี้ยงเดี่ยวทำให้กล้าแสดงออก กล้าออกความคิดเห็นมากขึ้น” (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 14 อายุ 17 ปี, ว่างงาน, เป็นแกนนำแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น, 14 มิถุนายน 2565)”

ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายหนึ่งกล่าวว่า

“ก่อนจะทำงานเป็นแกนนำแม่วัยรุ่นไม่กล้าทำ ไม่กล้าคุย อายคนอื่น รู้สึกตนเองแตกต่างจากคนอื่น ๆ หลังจากเข้าร่วมโครงการจึงมีโอกาสได้พูดคุยกับคนอื่น ๆ สนุกกับเพื่อน ๆ ที่ทำงาน รู้สึกมีการพัฒนาด้านการเข้าสังคม การพูดคุยกับคนอื่น การเข้าหาสังคม (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 12 อายุ 18 ปี, ว่างงาน, เป็นแกนนำแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น, 25 พฤษภาคม 2565)”

การก้าวสู่การเป็นจิตอาสาในรูปแบบของการนำประสบการณ์ในชีวิตของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นนำมาปรับเปลี่ยนและส่งเสริมในการเป็นตัวอย่งที่ดีให้กับสังคมและชุมชน เป็นเรื่องที่แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นเห็นถึงเป้าหมายที่อยากจะมีความก้าวหน้าและส่งเสริมการสร้างพลังในตนเองและครอบครัว และอยากส่งต่อประสบการณ์ การเปลี่ยนแปลง การพัฒนาตนเองโดยการนำประสบการณ์ ความรู้ที่ตนเองได้รับให้กับแม่เลี้ยงเดี่ยวรายอื่น ๆ ในชุมชน ซึ่งการสร้างเครือข่ายของโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น เป็นการขยายโอกาสในการทำงานและประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ทำให้มองเห็นถึงปัญหาโดยครอบคลุม อย่างละเอียดและชัดเจนแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด ดังคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ในตอนแรกทำงานในโรงงานเป็นเวลานานจึงได้ตัดสินใจลาออก และได้มีโอกาสจากคนที่รู้จักชักชวนให้เข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพของพ่อแม่วัยรุ่นของมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง

ได้มีการช่วยเหลือเด็กที่มีพัฒนาการช้า ช่วยเหลือแต่ละครอบครัวเท่าที่สามารถช่วยเขาได้ การเข้าร่วมโครงการเป็นแกนนำแม่วัยรุ่นทำให้เราสามารถเข้าใจลูกมากขึ้น ทำให้เราใจเย็นมากขึ้น ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์กันในครอบครัวมากขึ้น (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 10 อายุ 18 ปี, พนักงานทั่วไป 10 มิถุนายน 2565)”

ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายหนึ่งกล่าวว่า

“การเป็นจิตอาสาในช่วงแรกมีความแตกต่างคือ จากที่เมื่อก่อนเป็นคนที่ไม่ค่อยกล้าทำอะไร ตอนนี้ที่เป็นแกนนำแม่วัยรุ่นทำให้กล้าแสดงออก กล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น และได้มีโอกาสในการทำงานกับหน่วยงานอื่น ๆ เป็นประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้ความรู้ในการช่วยเหลือครอบครัวที่ยังไม่พร้อมมีลูก ครอบครัวที่มีเด็กอยู่ในช่วงวัยรุ่น และให้ความรู้กับผู้สู่วัยที่ต้องเลี้ยงเด็ก ประสบการณ์การเป็นแกนนำแม่วัยรุ่นทำให้ครอบครัวสมบูรณ์แบบมากขึ้น ทำให้ครอบครัวอบอุ่น และมีความรู้เพิ่มเติมในการเลี้ยงดูเด็ก (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 13 อายุ 19 ปี, ค้าขายออนไลน์, 26 มิถุนายน 2565)

การสร้างโอกาสทางสังคมของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น เป็นการสนับสนุนเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้กลับมาเห็นคุณค่าในตนเองและเป็นการเสริมกำลังในการพัฒนาเพื่อสาธารณชน โดยการสร้างพื้นที่โอกาสในการกล้าคิด กล้าทำ รู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และรู้สึกถึงความเท่าเทียมภายในสังคม โครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่นภายใต้มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิงได้เกิด ความเชื่อมโยงของโอกาสที่สำคัญในการกระตุ้นและผลักดันของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในสังคมที่มีอัตราเพิ่มขึ้นและลดลงอยู่เสมอ เป็นการมอบโอกาสที่ดีให้กับกลุ่มคนเปราะบางทางสังคมให้สามารถกลับมาเห็นคุณค่า ความเข้มแข็งในตนเองและสามารถพัฒนาทักษะความรู้จากการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาในโครงการ นำมาต่อยอดในการดำเนินชีวิตและส่งต่อโอกาสที่ดีให้กับบุคคลอื่น ๆ ในสังคมได้ ดังคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“การศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญ โดยตนเองอยากเรียนต่อปริญญาตรี เพื่อโอกาสวันข้างหน้าอยากจะมีคนเป็นผู้ใหญ่บ้าน เพื่อจะพัฒนาชุมชน และชาวบ้านให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยไม่หวังว่าจะเป็นโยชน์มากนัก เพียงใด (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 20 อายุ 18 ปีพนักงานทั่วไป, 3 กรกฎาคม 2565)”

ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายหนึ่งกล่าวว่า

“การเข้าถึงโอกาสและเกิดการสร้างโอกาสในการเข้าถึงสังคมมากขึ้นและยังเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในการใช้ชีวิตประจำวันของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นให้มองเห็นคุณค่าในตนเอง และเป็นการสร้างการยอมรับทางสังคมเพื่อให้สังคมยอมรับกับการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและให้โอกาสกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นทุกคนอย่างเสมอภาค (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 17 อายุ 19 ปี, ลูกจ้างหน่วยงานราชการ, 8 กรกฎาคม 2565)”

ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายหนึ่งกล่าวว่า

“การได้รับโอกาสจากการทำงานในการเป็นแกนนำแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นได้มีโอกาสลงพื้นที่เยี่ยมบ้านและพูดคุยสัมภาษณ์กับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นด้วยกัน (ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 15 อายุ 19 ปี, พนักงานทั่วไป, 4 กรกฎาคม 2565)”

ทางโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่นของมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง สร้างแนวทางในการส่งเสริมแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา ผ่านเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงาน โดยลักษณะการปฏิบัติงานจะเป็นการปฏิบัติงานที่ติดต่อกับหน่วยงานหรือองค์กร เพื่อเกิดการเกื้อหนุนให้ทางโครงการพัฒนาพ่อแม่พ่อแม่วัยรุ่นก้าวหน้ามากขึ้น โครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่นเป็นสื่อกลางที่ส่งเสริมและพัฒนาบุคคลากรเจ้าหน้าที่และแกนนำแม่วัยรุ่นกระตุ้นทักษะการเรียนรู้และกลายเป็นองค์เดียวกัน โดยมุ่งเน้นให้แกนนำแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นมีความก้าวหน้าและเติบโตจากประสบการณ์และแนวทางแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพ และมีการสร้างโอกาสในการต่อยอดจากการปฏิบัติงานในการเป็นจิตอาสา ซึ่งส่งเสริมการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาให้เข้าถึงโอกาสและแนวทางในการพัฒนาตนเองมากขึ้น

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง "การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา" ผู้วิจัยได้นำเสนอเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้

กระบวนการในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา

เป็นผลมาจากการผลักดันให้ตนเองเกิดแนวความคิดในการพัฒนาและแก้ไขปรับเปลี่ยนตนเองให้เป็นจิตอาสาช่วยเหลือสังคม โดยหาแนวทางในการส่งต่อแนวทางในการแก้ไขให้กับแม่เลี้ยงเดี่ยวรายอื่น ๆ และนำประสบการณ์ต่าง ๆ มากำหนดแนวทางให้มองเห็นถึงประโยชน์สำหรับการปฏิบัติตาม

ปัจจัยที่ส่งเสริมให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นตัดสินใจเข้าสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา

มองเห็นถึงการพัฒนาและโอกาสในการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น เป็นการเริ่มต้นมุมมองใหม่ ๆ ในชีวิต สร้างแนวความคิดในการสร้างคุณค่าในตนเองให้รู้สึกถึงการมีตัวตนทางสังคมและคุณค่าทางจิตใจ ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว และชุมชน

แนวทางในการส่งเสริมแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา

การสร้างแรงจูงใจคือแนวทางในการส่งเสริมการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา โดยมุ่งเน้นการแสดงถึงการพัฒนาตนเอง การสร้างโอกาสให้กับตนเองมากขึ้นและมีการสร้างแนวทางในการมองเห็นการช่วยเหลือสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ และมีการสร้างโอกาสในการต่อยอดจากการปฏิบัติงานในการเป็นจิตอาสา

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาเรื่อง “ความเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา กรณีศึกษามูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง” โดยมีวัตถุประสงค์หลักของการวิจัยมี 3 ประการ คือ ประการแรกคือ เพื่อศึกษากระบวนการของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา ประการที่สองคือ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมการตัดสินใจของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา และประการที่สามคือ เพื่อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยลักษณะเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 22 คน โดยแบ่งออกเป็น แม่เลี้ยงเดี่ยวที่อยู่ในระยะวัยรุ่นและเป็นสมาชิกของมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง จำนวน 17 คน และในส่วนของผู้จัดโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น บุคลากรและเจ้าหน้าที่มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิงประจำจังหวัดนนทบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชัยนาท จังหวัดนครนายกและจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 คน

โดยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการสัมภาษณ์เชิงเจาะลึกรายบุคคล ผู้วิจัยดำเนินกระบวนการสำหรับเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ทำการติดต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญผ่านการติดต่อรูปแบบลักษณะทางการและกึ่งทางการ ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อกับทางมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิงเพื่อทราบข้อมูลของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในมูลนิธิและเป็นสมาชิกของโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่นที่เป็นจิตอาสาในเขตพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ที่ทางโครงการจัดตั้งขึ้นและมีคุณสมบัติตามที่กำหนด และบุคลากรเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง โดยประเด็นแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์จะแบ่งประเด็นแนวคำถามเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ประเด็นคำถามบุคลากรและเจ้าหน้าที่มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง ขั้นตอนที่ 2 ประเด็นคำถามสำหรับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง โดยแบ่งประเด็นคำถามตามข้อวัตถุประสงค์ของการวิจัย และการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยเริ่มจากการนำข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์มารวบรวมและจัดการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้กระบวนการแนวความคิดวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับสามารถครอบคลุม ตรงประเด็นของแนวคำถามสอดคล้องกับรูปแบบความคิด และวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีการนำความรู้ทางทฤษฎี แนวคิด มาปรับใช้ในการอธิบาย การวิเคราะห์ข้อมูล ประมวลผลของเนื้อหาสาระข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ซึ่งขั้นตอนจากการได้รับข้อมูลจากการสัมภาษณ์และขั้นตอนการเก็บรวบรวมฐานข้อมูล โดยการเชื่อมโยงความสำคัญของเนื้อหาข้อมูลที่ได้รับกับทฤษฎี แนวคิด เพื่อเป็นการ

สร้างแนวคิดที่น่าเชื่อถือ ก่อนกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ได้ผ่านการตรวจสอบและอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ เมื่อวันที่ 22 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 กระบวนการในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา

ก่อนการเข้ากระบวนการที่สำคัญในชีวิตของการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา แม่เลี้ยงเดี่ยววัยทารกเมื่อต้องกลายเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ด้วยช่วงอายุของวัยและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ตนเองไม่เคยพบเจอทำให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นเกิดสภาวะความเครียด สิ้นหวัง ท้อแท้ เกิดการเก็บตัว ไม่กล้าเปิดเผยตนเอง และอาจจะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของตนเองและลูก ซึ่งเมื่อมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง มีการจัดโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่นโดยสืบเนื่องจากการปฏิบัติงานของทางมูลนิธิที่มีความสนใจและพร้อมสนับสนุนในเรื่องสภาวะทางเพศสำหรับทุกคน และการตั้งครรภีโดยที่ไม่มีความพร้อมของเยาวชนวัยรุ่นเป็นประเด็นที่น่าสนใจ จึงเกิดการดำเนินโครงการโดยมีจัดตั้งแกนนำแม่วัยรุ่นเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในการช่วยเหลือสังคม พบว่า แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นส่วนใหญ่เกิดแรงจูงใจและการกล้าตัดสินใจในการสร้างโอกาสทางเลือกที่ดีในการพบเจอกับสังคม ความสัมพันธ์ที่มีจุดประสงค์สำคัญร่วมกัน เป็นครั้งแรกให้กับตนเอง จึงส่งผลกระทบต่อแรงผลักดันให้เกิดความคิดที่อยากจะทำประสบการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่ตนเองพบเจอนำมาแก้ไขและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้กับแม่เลี้ยงเดี่ยวท่านอื่น ๆ จึงเป็นโอกาสในการสร้างแรงจูงใจให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นมีกระบวนการในด้านความนึกคิดที่ประสงค์อยากจะทำพัฒนาตนเอง มองเห็นถึงการเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนช่วยเหลือสังคมและสามารถนำความสามารถ ศักยภาพ ประสบการณ์ที่ตนมีถ่ายทอดเรื่องราวแรงบันดาลใจให้กับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นท่าน ๆ ให้เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาต่อไปได้

5.1.2 วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการตัดสินใจของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น สู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา

แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาเป็นจุดเริ่มต้นของการก้าวสู่คำว่าจิตอาสาอย่างเต็มตัว ซึ่งหากไม่มีโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่นของมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นคงจะไม่ได้มีโอกาสในการสร้างตัวตนหรือการได้รับโอกาสดี ๆ จากทางสังคมเพิ่มขึ้น การเป็นจิตอาสาสามารถปฏิบัติได้ทุกครั้งที่ ทุกเวลาแต่จะเป็นการปฏิบัติที่ขาดการสานต่อ หรือขาดเป้าหมายในการช่วยเหลือที่ชัดเจน ซึ่งจุดสำคัญของทางโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่นมีมุมมองและจุดมุ่งหวังที่อยากจะทำให้กลุ่มเปราะบางทางสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมพร้อมกับมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจึงตัดสินใจถึงการมองเห็นสิ่งที่ดีให้กับตนเอง เป็นการสร้างแรงบันดาลใจ แรงจูงใจ ให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น เกิดกระบวนการคิดที่อยากจะทำพัฒนาตนเอง โดยการนำประสบการณ์ที่ตนเองพบเจอนำมาพัฒนา และแก้ไขปรับปรุงให้แก่แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นท่านอื่น ๆ โดยปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในโครงการพบเจอจะมีหลากหลายรูปแบบ

โดยส่วนใหญ่แม่เลี้ยงเดี่ยวจะพบเจอกับปัญหาและอุปสรรคทางด้านสังคม ด้านสภาพจิตใจ ด้านการดำเนินชีวิต ด้านการศึกษา ซึ่งในการนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต การแก้ไขปัญหาภายในครอบครัว ปัจจัยที่ส่งเสริมการตัดสินใจให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นเห็นความสำคัญ คือ การเลี้ยงดูด้วยความสามารถของตนเอง การพึ่งพาตนเอง และสามารถเป็นต้นแบบให้กับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวท่านอื่น ๆ ในชุมชนซึ่งการเป็นแกนนำแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาสามารถเผยแพร่การบอกกล่าวถึงการพัฒนารอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนให้มีประสิทธิภาพ ถือเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยลดสถานการณ์ครอบครัวเปราะบาง และเสริมสร้างกระบวนการในการเป็นจิตอาสา

5.1.3 วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางในการส่งเสริมแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา

การเข้าร่วมโครงการของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา เป็นการเปิดจุดเริ่มต้นความสัมพันธ์ของการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและการเป็นจิตอาสาช่วยเหลือสังคม ซึ่งเป็นแนวทางส่งเสริมในการแสดงถึงสิทธิ โอกาส การพัฒนาเปลี่ยนแปลงตนเองในด้านการช่วยเหลือสังคม และบุคคลที่ประสบปัญหาเช่นเดียวกับตนเอง การส่งเสริมในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาทำให้มองเห็นโอกาสในการพัฒนา การส่งเสริมตนเองในด้านอื่น ๆ ในการดำเนินชีวิตให้มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น โดยมุ่งเน้นการก้าวหน้าและการพัฒนาส่งเสริมให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาสามารถพึ่งพาตนเอง และมีความเข้มแข็ง ความสมบูรณ์ ความพร้อม และช่วยลดสภาพปัญหาที่แม่เลี้ยงเดี่ยวพบเจอ

สภาวะความตึงเครียด การไม่กล้าเข้าสังคม ความกล้าแสดงออก ลักษณะของการปฏิบัติหน้าที่ของแกนนำแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นเป็นการสร้างคุณค่าในจิตใจของตนเอง การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับชาวบ้านในชุมชน และปรับรูปแบบในการดำเนินชีวิตให้ตนเอง พุดคุยสร้างความสัมพันธ์มิตรไมตรีต่อกันและแลกเปลี่ยนมุมมองความคิดกับผู้ที่ประสบกับอุปสรรคคล้ายกันกับตนเอง

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา กรณีศึกษามูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง สามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

5.2.1 กระบวนการในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา

จากการศึกษาประเด็นของกระบวนการในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น พบว่า แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นแรกเริ่มก่อนการเข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นดำเนินชีวิตโดยขาดการกำหนดเป้าหมายแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ชัดเจน เป็นเพียงการใช้ชีวิตหรือดำเนินชีวิตในการหาเลี้ยงชีพเอื้ออำนวยครอบครัวสำหรับการเลี้ยงดูลูก และแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นส่วนใหญ่เผชิญกับปัญหาในหลายด้าน เช่น การขาดความมั่นใจ การกล้าแสดงออก การจัดการกับอารมณ์ ความอ่อนแอเพราะบาง ขาดความมั่นใจในตนเอง และขาดการคิดวิเคราะห์ที่เป็นขั้นตอนในการควบคุมกับปัญหาที่เกิดขึ้น ทางมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิงเห็นคุณค่าการเกื้อหนุนกระบวนการในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา ซึ่งเมื่อแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นประสบกับปัญหาต่าง ๆ ในการเป็นครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และมีความตั้งใจในการเติบโตของและก้าวหน้ามากขึ้นของตนเองในการช่วยเหลือสังคม องค์กร และประเทศ โดยมีตนเองเป็นต้นแบบหรือเป็นกรณีตัวอย่างในการบอกเล่าข้อมูลให้กับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวอื่น ๆ จึงมีการเข้าเป็นส่วนร่วมในโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่นภายใต้มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง โดยมองว่าจุดประสงค์ของทางโครงการที่มีการบอกกล่าวหรือแสดงให้เห็นถึงความเหมาะสมและสอดคล้องกับเรื่องราว สภาวะปัญหาต่าง ๆ ที่ตนเองพบเจอ และสามารถบอกเล่าเรื่องราวอุปสรรคที่ตนเองเผชิญให้กับเจ้าหน้าที่หรือผู้เชี่ยวชาญของทางโครงการได้รับคำตอบและแนวทางในการแก้ปัญหาที่ตรงจุดมากขึ้น สามารถนำความรู้และประสบการณ์ในการทำงานมาปรับใช้และต่อยอดในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวอื่น ๆ ให้มีความเข้มแข็ง และสร้างแรงบันดาลใจให้ครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวอื่น ๆ ในการเป็นจิตอาสา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐชลิยา ถาวร (2558) ที่ศึกษาเรื่อง

“การศึกษากระบวนการเสริมพลังของแม่เลี้ยงเดี่ยวสู่การเป็นจิตอาสา” ซึ่งพบว่า การเข้าร่วมกระบวนการเสริมพลังเกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเอง เรียนรู้และเป็นประโยชน์ในการช่วยเหลือเลี้ยงเดี่ยวรายอื่น ๆ ที่ประสบปัญหาและตัดสินใจเป็นจิตอาสา

5.2.2 ปัจจัยที่ส่งเสริมให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นตัดสินใจเข้าสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา

แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นก่อนที่จะเข้าร่วมโครงการ มีลักษณะนิสัยเฉพาะตัวของบุคคลและปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญทางสังคมหลากหลาย แต่วิถีทางการดำเนินชีวิตที่ผ่านมาของแม่เลี้ยงเดี่ยวและครอบครัวการผ่านเรื่องราวในทุกบทบาทจนสังคมรอบข้างให้การยอมรับนับถือและสนับสนุนว่าเป็นครอบครัวที่ประสบผลสำเร็จในการสร้างครอบครัวให้แข็งแกร่งในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุขชาติ สร้อยเสน่ห์ (2553) ที่ศึกษาเรื่อง “ศึกษาประสบการณ์ด้านจิตใจของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในการเลี้ยงบุตร” ซึ่งพบว่า ความรู้สึกภายในจิตใจของตัวบุคคล หากเกิดการยอมรับของการกลายเป็นพ่อและแม่เลี้ยงเดี่ยว นำมาซึ่งแนวทางในการจัดการแก้ไขปัญหา โดยการปล่อยวางและตั้งเป้าหมายเป็นการกระตุ้นให้ตนเองรู้สึกถึงความสำเร็จ ความสุข และสิ่งที่อยู่รอบข้างตนเองถึงพลังบวกสร้างมิตรไมตรีจิตกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

การเข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่นภายใต้มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง เป็นลำดับขั้นตอนแรกเริ่มสำหรับการตัดสินใจของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสำหรับแรงจูงใจและการกระตุ้นให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นกลับมาฟื้นฟูสภาพจิตใจให้เข้มแข็งอีกครั้ง ทำให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นมองเห็นประโยชน์และความสำคัญของสิ่งที่เป็นอุปสรรคและพิจารณาแก้ไขสิ่งที่เกิดขึ้นโดยให้ความสำคัญทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ทำให้เกิดผลเท่า ๆ กันของครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและได้นำประสบการณ์ การเผยแพร่ความรู้ที่ตนเองได้รับส่งต่อครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นที่กำลังประสบปัญหา เพื่อช่วยเหลือและสร้างประโยชน์แก่ผู้อื่น ซึ่งแสดงออกถึงความรู้สึกในการทำเพื่อสังคมและส่วนรวม โดยอาศัยองค์ความรู้และข้อมูลที่ตนเองมีเป็นพื้นฐานและความสามารถของตนเอง

5.2.3 แนวทางในการส่งเสริมแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา

การเสริมสร้างแนวทางในการเปลี่ยนผ่านตนเองเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา มีแนวทางในการส่งเสริมโดยมุ่งเน้นการเสริมทักษะ การเรียนรู้ การนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต โดยสร้างแนวทางที่สังเกตเห็นถึงโอกาสทางสังคม โอกาสต่อยอดจากการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา การเข้าถึงสังคม การเข้าถึงการช่วยเหลือสังคมด้วยประสบการณ์การทำงานและประสบการณ์ชีวิตของตนเอง อีกทั้งยังมีการส่งเสริมแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและ

ครอบครัว โดยการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาของโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น ยังเป็นการสร้างแนวความคิดในการพัฒนาจิตใจ สร้างแรงบันดาลใจ สร้างกำลังใจในการพัฒนาตนเองให้รู้สึกถึงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาที่ประสบความสำเร็จ ความสมบูรณ์แบบเมื่อครอบครัวและชุมชนให้การยอมรับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นมากขึ้น สิ่งนี้ย่อมสร้างความมั่นใจและทำให้แกนนำแม่วัยรุ่นสามารถเลี้ยงดูลูกของตนเองได้อย่างดี สามารถก้าวข้ามปัญหา มีเป้าหมายในการดำเนินชีวิต สร้างโอกาสให้กับตนเองและสร้างโอกาสให้กับแม่เลี้ยงเดี่ยวรายอื่น ๆ ให้กลับสู่สังคมอย่างมีคุณค่าและประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกรวรรณ พุทธิวินิช (2559) ที่ศึกษาเรื่อง “การเสริมพลังอำนาจและการสนับสนุนทางสังคมของสมาชิกเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว” และพบว่า การเสริมพลังอำนาจให้แก่พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นด้วยการช่วยเหลือและสนับสนุนจากผู้ที่ประสบปัญหาเช่นเดียวกับตนเอง ทำให้พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวรับรู้วิธีการแก้ปัญหาและนำไปประยุกต์ใช้กับครอบครัวและส่งต่อกำลังใจสู่พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวรายอื่น ๆ

ทั้งนี้ มุลินธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิงยังเป็นการกระตุ้นพลังบวกและสร้างการเข้าถึงสังคมให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาได้ลงพื้นที่ พูดคุยกับชาวบ้าน นำความรู้ที่ได้มาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวรายอื่น ๆ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เป็นสิ่งที่ไม่สามารถซื้อได้ด้วยเงิน เป็นความภาคภูมิใจ ทำให้เกิดกำลังใจในการปฏิบัติงาน ทำให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาเรียนรู้และวิเคราะห์จัดการกับปัญหาได้อย่างมีระบบ เกิดการปรับเปลี่ยนมุมมองความคิด เห็นถึงความสำคัญของคุณค่าในตนเองมากขึ้น สามารถก้าวข้ามปัญหาต่าง ๆ ได้ และเป็นสิ่งที่แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสารู้สึกภูมิใจที่ตนเองผ่านช่วงวิกฤติในชีวิตมาได้ และการเป็นจิตอาสาของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นเป็นการเปิดโอกาสทางสังคมก้าวแรกในการได้เป็นส่วนร่วมของการทำประโยชน์โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน เป็นการตัดสินใจในการเป็นจิตอาสาด้วยความเต็มใจ โดยการให้ประสบการณ์ ความสามารถในการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาตนเอง สังคม และองค์กร

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การกระจายพื้นที่การทำงาน และรูปแบบการประชาสัมพันธ์การเข้าร่วมโครงการของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น เนื่องจากโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่นเป็นการดำเนินงานในพื้นที่ชุมชน หากทางมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิงดำเนินการจัดโครงการอย่างต่อเนื่อง ควรส่งเสริมการประชาสัมพันธ์รูปแบบของโครงการให้พัฒนาไปตามเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากขึ้น เช่น Application รายการโทรทัศน์ เป็นต้น เพื่อเพิ่มช่องทางในการติดต่อและการเข้าถึงบริการของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสามากยิ่งขึ้น

2. การปฏิบัติงานเป็นแบบเครือข่าย โดยสร้างการเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างกันของหน่วยงานและชุมชน โดยมีการทำให้เป็นระบบต่อกระบวนการของสิ่งจำเป็นในการวางแผนกำหนดให้กับสังคม อาทิเช่น การเงิน สื่อประกอบการเรียนรู้ อุปกรณ์ ครอบคลุมถึงสถานที่ตั้งของโครงการและสิ่งอื่น ๆ เพื่อให้ใช้ตำแหน่งหน้าที่ที่มีความเตรียมพร้อมปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ เว้นแต่ในบางกรณีถูกละเลยและไม่เป็นอย่างที่คาดของการสนับสนุนอย่างมีความเหมาะสม เป็นมูลเหตุให้เกิดการสนับสนุนครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวท่านอื่น ๆ เกิดอุปสรรค และไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถและสำเร็จลุล่วงได้

3. ควรเสริมทักษะที่เกิดการเรียนรู้และทักษะการช่วยเหลือผู้อื่นในการปฏิบัติงานให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่น ทักษะการฟัง ทักษะการให้คำปรึกษา ทักษะการสื่อสารด้วยหลักการ จึงจำเป็นต้องรับเอาความรู้เพิ่มเติมมาปรับใช้และเกิดความมั่นใจในการช่วยเหลือผู้อื่น

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษาความเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาในขอบข่ายบริเวณหรือพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง ที่มีการสนับสนุนจากหน่วยงานของภาครัฐหรือองค์กร

2. ควรมีการศึกษาในเชิงลักษณะปริมาณ เพื่อสอบถามประสบการณ์ในปัจจุบันด้านอื่น ๆ ของการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา เช่น ด้านรายได้ ด้านการศึกษา เป็นต้น

3. ควรศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องของลูกในครอบครัวของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา เพื่อทราบถึงการดำเนินชีวิตในด้านอื่นที่ปรากฏผลในระยะยาวของชีวิตจากครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและยินยอม

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย SWUEC-G- 075/2565E

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจาก คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและ ข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อโครงการวิจัยเรื่อง: การศึกษาความเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา กรณีศึกษามูลนิธิสร้างกำลังใจเรืองสุภาพ
ผู้หญิง

ชื่อผู้วิจัยหลัก: นางสาว ปวีณสิริ คงอินทร์

สังกัด: คณะสังคมศาสตร์

เอกสารที่รับรอง:

1. แบบเสนอโครงการวิจัย
2. โครงการวิจัย
3. เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย
4. หนังสือให้ความยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย

เอกสารที่พิจารณาทบทวน

1. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ 2 วัน/เดือน/ปี 22 กุมภาพันธ์ 2565
2. โครงร่างการวิจัย	ฉบับที่ 2 วัน/เดือน/ปี 22 กุมภาพันธ์ 2565
3. เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ 2 วัน/เดือน/ปี 22 กุมภาพันธ์ 2565
4. หนังสือให้ความยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย	ฉบับที่ 2 วัน/เดือน/ปี 22 กุมภาพันธ์ 2565

(ลงชื่อ).....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทันตแพทย์หญิงณปภา เอี่ยมจิตรกุล)

กรรมการและเลขานุการคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์

(ลงชื่อ).....

(แพทย์หญิงสุรีพร ภัทรสุวรรณ)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์

หมายเลขรับรอง : SWUEC/E/G-075/2565

วันที่ให้การรับรอง : 22/02/2565

วันหมดอายุใบรับรอง : 22/02/2566

ที่ อว 8718/

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

22 กุมภาพันธ์ 2565

เรื่อง ขออนุญาตผลการพิจารณาโครงการวิจัยเลขที่ SWUEC-G- 075/2565E

เรียน นางสาว ปวีณสิริ คงอินทร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ใบรับรองโครงการวิจัย SWUEC/E/G-075/2565

ตามที่ท่านได้ส่งโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาความเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา กรณีศึกษามูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง โครงการวิจัยเลขที่ SWUEC-G 075/2565E เพื่อรับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ท่านในมนุษย์ นั้น

คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ท่านในมนุษย์ ได้พิจารณาโครงการวิจัยดังกล่าว บัดนี้ คณะกรรมการฯ ให้การรับรองโครงการวิจัยดังกล่าวแล้วเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2565 รายละเอียดดังนี้

Certificate Number SWUEC/E/G-075/2565

Date of Approval 22 กุมภาพันธ์ 2565 (อายุใบรับรองโครงการวิจัย 12 เดือน)

Date of Expiration 22 กุมภาพันธ์ 2566

Continuing Review ทุก 12 เดือน (ครบกำหนดส่งรายงานครั้งแรก วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2566)

ในกรณีนี้ คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ท่านในมนุษย์ ใ้ขอความกรุณาให้ผู้วิจัยส่งรายงานความก้าวหน้าของกรวิจัยและต่ออายุการรับรองก่อนกำหนดวันหมดอายุ 30 วัน เพื่อให้เป็นไปตามวิธีดำเนินการมาตรฐาน (SOPs version 2.0) ของคณะกรรมการฯ ทั้งนี้รายละเอียดของเอกสารที่ให้การรับรองตามที่ปรากฏใน Certificate of Approval (Certificate Number SWUEC/E/G-075/2565) ที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(แพทย์หญิงสุวีร ภัทรสุวรรณ)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ท่านในมนุษย์

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

โทรศัพท์ 0-2649-5000 ต่อ 12430

โทรสาร 0-2259-1822

ภาคผนวก ข

เอกสารชี้แจงอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย โดยการตอบแบบสอบถาม
และพินัยสิทธิ์ผู้เข้าร่วมการวิจัย

เอกสารชี้แจงอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยโดยการตอบแบบสอบถาม
และการพิทักษ์สิทธิผู้เข้าร่วมการวิจัย
(Information sheet)

เรียน ผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน

ด้วยข้าพเจ้า นางสาวปวีณสิริ คงอินทร์ หัวหน้าโครงการวิจัย สังกัด สาขา/ภาควิชา การจัดการทางสังคม คณะ สังคมศาสตร์ มีความประสงค์ทำวิจัย/วิทยานิพนธ์เรื่อง “ การศึกษาความเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นนิจิตอาสา กรณีศึกษามูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง ” ซึ่งประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับคือ 1. เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นนิจิตอาสาเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นนิจิตอาสา

2. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการนำประสบการณ์ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นนิจิตอาสา

ท่านได้รับเชิญให้เข้าร่วมการวิจัยนี้เพราะ ท่านมีคุณสมบัติที่สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ ในการนี้ผู้วิจัยมีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเรื่อง “การศึกษาความเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นนิจิตอาสา กรณีศึกษามูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง” ซึ่งประกอบด้วยคำถาม 3 ส่วน จำนวน 22 ข้อ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประเด็นคำถามบุคลากรและเจ้าหน้าที่มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง

ส่วนที่ 1 ผู้จัดการโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น

- ความเป็นมาของมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิงเป็นอย่างไร
- ความเป็นมาของโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น ภายใต้มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิงเป็นอย่างไร

- รูปแบบโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น ภายใต้มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิงเป็นอย่างไร

- กระบวนการในการสร้างแรงจูงใจให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นนิจิตอาสาในโครงการของมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิงมีกระบวนการสร้างแรงจูงใจอย่างไร

- มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิงสร้างโอกาสทางสังคมให้กับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นนิจิตอาสาอย่างไร

ส่วนที่ 2 เจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงาน

- การทำงานในรูปแบบเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานของมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง ส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างไร

- ลักษณะของการทำงานภายใต้มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิงมีการทำงานในลักษณะใด รูปแบบใด

- การปฏิบัติในรูปแบบมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง ท่านพบเจอปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง

- กระบวนการในการสร้างแรงจูงใจในการเลือกปฏิบัติงานภายใต้มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิงมี

กระบวนการสร้างแรงจูงใจอย่างไร

- การทำงานในรูปแบบเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานของมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง สามารถนำประสบการณ์ที่ได้รับจากมูลนิธิไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างไร

ขั้นตอนที่ 2 ประเด็นคำถามสำหรับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง โดยแบ่งประเด็นคำถามตามข้อวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการตัดสินใจของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา

- ท่านคิดว่าสาเหตุของการกลายเป็นครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นส่งผลต่อการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาอย่างไร

- ท่านมีความคิดว่าการเปลี่ยนแปลงตัวเองเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา สามารถพัฒนาตนเองและครอบครัวอย่างไร

- ปัจจัยต่อการส่งเสริมการตัดสินใจของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาเกิดจากแรงจูงใจในปัจจุบันด้านอะไร

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 กระบวนการในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา

- กระบวนการที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา มีแนวความคิดหรือแรงจูงใจใดในการตัดสินใจ

- ท่านมีมุมมองเกี่ยวกับกระบวนการในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา ให้ประโยชน์หรือสร้างแนวทางในการดำรงชีวิตเช่นใด

- ท่านมีมุมมองเกี่ยวกับกระบวนการในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา ด้านการช่วยเหลือสังคมเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสู่การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา

- หลักจากแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นเข้าร่วมโครงการของมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นมีลักษณะการทำงานในรูปแบบจิตอาสาในมูลนิธิอย่างไร

- รูปแบบในการดำเนินชีวิตช่วงก่อนและหลังการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา มีรูปแบบการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงหรือแตกต่างกันอย่างไร

- การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา สามารถสร้างโอกาสทางสังคมให้กับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอย่างไร

- การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสา สามารถสร้างความเข้มแข็งภายในครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอย่างไร

- รูปแบบการดำเนินชีวิตของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาส่งผลกระทบต่อรูปแบบการใช้ชีวิตในชีวิตประจำวันเป็นอย่างไรบ้าง

- การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจิตอาสาส่งผลต่อการพัฒนาตนเองในด้านการดำเนินชีวิตอย่างไร
ใช้เวลาในการตอบ 30 นาที ผู้วิจัยจะขอรับแบบสอบถามคืนโดย การบันทึกเสียงขณะการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลทางวิจัย

เนื่องจากแบบสอบถามประกอบด้วยคำถามหลายส่วน จึงขอความกรุณาให้ท่านพิจารณาตอบตามความรู้สึกของท่านให้มากที่สุด โดยข้อมูลและคำตอบทั้งหมดจะถูกปกปิดเป็นความลับ และจะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ผลการศึกษาครั้งนี้โดยยกมาเป็นภาพรวมของการวิจัยเท่านั้น จึงไม่มีผลกระทบต่อผู้ตอบหรือหน่วยงานของผู้ตอบ เนื่องจากไม่สามารถ

นำมาสืบค้นเจาะจงหาผู้ตอบได้ ท่านมีสิทธิ์ที่จะไม่ตอบคำถามข้อใดข้อหนึ่ง หากท่านไม่สบายใจหรืออึดอัดที่จะตอบคำถามนั้น หรือไม่ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเลยก็ได้ โดยไม่มีผลกระทบต่อการทำงานใดๆของท่าน ท่านมีสิทธิ์ที่จะไม่เข้าร่วมการวิจัยก็ได้โดยไม่ต้องแจ้งเหตุผล

หากผู้เข้าร่วมวิจัยมีข้อสงสัยเกี่ยวกับการวิจัยหรือแบบสอบถาม สามารถติดต่อสอบถามได้ที่ สถานที่ติดต่อ paweensiri.pony@swu.ac.th ในวันและเวลาราชการ หรือ โทรศัพท์ที่ติดต่อได้ 092 391 8314

โครงการวิจัยนี้ได้รับการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สถาบันยุทธศาสตร์ทางปัญญาและวิจัย อาคารศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ชั้น 20 โทร 02-649-5000 ต่อ 11019 โทรสาร: (02) 259-1822

หากท่านได้รับการปฏิบัติไม่ตรงตามที่ระบุไว้ ท่านสามารถติดต่อประธานกรรมการฯหรือผู้แทน ได้ตามสถานที่และหมายเลขโทรศัพท์ข้างต้น

ขอขอบพระคุณที่กรุณาสละเวลาในการตอบแบบสอบถาม

ขอแสดงความนับถือ

(.....นางสาวปวีณสิริ คงอินทร์.....)

ชื่อผู้วิจัย

ภาคผนวก ค

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

ผู้ให้ข้อมูล	อายุ (ปี)	ภูมิลำเนา	อาชีพ	สาเหตุการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว
1	17	ชัยนาท	ว่างงาน , เป็นแกนนำแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	การนอกใจ
2	18	ชัยนาท	ค้าขายออนไลน์	การนอกใจ
3	18	ชัยนาท	ลูกจ้างหน่วยงานราชการ	การนอกใจ
4	18	ชัยนาท	ลูกจ้างหน่วยงานราชการ	แยกกันอยู่
5	18	ชัยนาท	รับจ้างทั่วไป	การนอกใจ
6	33	ชัยนาท	เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโครงการพัฒนา ศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น	-
7	19	ฉะเชิงเทรา	พนักงานทั่วไป	การนอกใจ
8	18	ฉะเชิงเทรา	ว่างงาน , เป็นแกนนำแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	แยกกันอยู่
9	19	ฉะเชิงเทรา	พนักงานทั่วไป	การนอกใจ
10	18	ฉะเชิงเทรา	พนักงานทั่วไป	การนอกใจ
11	31	ฉะเชิงเทรา	เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโครงการพัฒนา ศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น	-
12	18	นครนายก	ว่างงาน , เป็นแกนนำแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	การนอกใจ
13	19	นครนายก	ค้าขายออนไลน์	แยกกันอยู่
14	17	นครนายก	ว่างงาน , เป็นแกนนำแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	การนอกใจ
15	19	นครนายก	พนักงานทั่วไป	การนอกใจ
16	30	นครนายก	เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโครงการพัฒนา ศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น	-
17	19	เชียงใหม่	ลูกจ้างหน่วยงานราชการ	การนอกใจ
18	19	เชียงใหม่	พนักงานทั่วไป	แยกกันอยู่
19	18	เชียงใหม่	พนักงานทั่วไป	การนอกใจ
20	18	เชียงใหม่	พนักงานทั่วไป	การนอกใจ
21	34	เชียงใหม่	เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโครงการพัฒนา ศักยภาพพ่อแม่วัยรุ่น	-
22	48	นนทบุรี	ผู้จัดโครงการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่ วัยรุ่น	-

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2560). นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสนาสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2560 – 2564. สืบค้นจาก <https://online.fliphtml5.com/vmpw/odip/#p=2>
- กรมอนามัย สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์. (2564). รายงานประจำปี 2563 สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์. สืบค้นจาก https://rh.anamai.moph.go.th/web-upload/7x027006c2abe84e89b5c85b44a692da94/202101/m_news/32053/200929/file_download/5499b750564075b590cc442f64caae41.pdf
- กวรรณ พุทธิวิณิช. (2559). การเสริมพลังอำนาจและการสนับสนุนทางสังคมของสมาชิกเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว. (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์). สืบค้นจาก http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2016/TU_2016_5305034380_5337_4032.pdf
- ขวัญใจ พรหมประทาน. (2548). องค์ประกอบที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาล ตำบลในเขตอำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ลำปาง.
- จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์. (2562, มกราคม-เมษายน). สุขภาวะทางจิตของเด็กวัยรุ่นที่ครอบครัวแยกทาง. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพฯ, 35(1), 214-221. สืบค้นจาก <https://www.tci-thaijo.org/index.php/bcnbangkok/article/download/191017/133467>
- จิตดี ชาญวารินทร์. (2548). สถาบันครอบครัว : พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิรนนท์ พิมสถาวร. (2556, มกราคม-มิถุนายน). ลักษณะและรูปแบบการดำเนินชีวิตของมารดาในครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 40(1), 85-97.
- เจาะลึกระบบสุขภาพ. (2563). สสส. ปั่น “โมเดลแกนนำแม่วัยรุ่น” เสริมทักษะการเลี้ยงลูก. สืบค้นจาก <https://www.hfocus.org/content/2020/06/19663>
- ชฎากาณท์ เรื่องศิริไพศาล. (2560). ชีวิตการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของเด็กวัยรุ่นไทยที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ. (สารนิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต). สืบค้นจาก <https://ci.tu.ac.th/uploads/ci/academic-work/research-project/57chayakan.pdf>

- ชนันรัตน์ ชุตไธสง. (2560). การปรับตัวของประชาชนในเหตุการณ์ความไม่สงบ เขตพื้นที่เซฟโซน
ถนนรวมมิตร จังหวัดยะลา. (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ (Master's thesis)).
(มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา). สืบค้นจาก
<https://kb.psu.ac.th/psukb/bitstream/2016/12480/1/420443.pdf>
- ชาญเดช วีระกุล. (2553). ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานกับขวัญในการปฏิบัติงาน
ของบุคลากรสังกัดสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินภูมิภาคที่ 5 จังหวัดอุบลราชธานี.
(ปริญญาานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, อุบลราชธานี.
- ชาญศิลป์ วาสนานุกูมา. (2546). แรงจูงใจและความต้องการความสมหวังในชีวิตของการเป็น
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัย
ศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- ชาย โพรธิตา. (2552). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์
พรินติ้ง.
- ณัฐกา สงวนวงษ์. (2561). ความหมายและการเสริมพลังอำนาจภายในของแม่เลี้ยงเดี่ยวใน
สังคมไทย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ. (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ).
สืบค้นจาก [http://ir-
thesis.swu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/294/1/g561150034.pdf](http://ir-thesis.swu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/294/1/g561150034.pdf)
- ณัฐชลิษา ถาวร. (2558). การศึกษากระบวนการเสริมพลังของแม่เลี้ยงเดี่ยวสู่การเป็นจิตอาสา.
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). สืบค้นจาก
[http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2015/TU_2015_5505030139_3386_3654.
pdf?fbclid=IwAR0-wg5p1pHUv1Vq7IDOX15GZRpU7-eDPra0nWqFO-
TzYtFFiRPSq5OglvY](http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2015/TU_2015_5505030139_3386_3654.pdf?fbclid=IwAR0-wg5p1pHUv1Vq7IDOX15GZRpU7-eDPra0nWqFO-TzYtFFiRPSq5OglvY)
- ณัฐภรณ์ แก้วขาว. (2544). จิตบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครัว (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ:
บริษัทเฟื่องฟ้าพรินติ้ง.
- ดวงหทัย บุรณเจริญกิจ. (2560). แนวคิดสตรีนิยมและขบวนการทางสังคมของผู้หญิงในประเทศไทย
: วิเคราะห์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ข้อถกเถียงและยุทธศาสตร์. สืบค้นจาก
<https://library.fes.de/pdf-files/bueros/thailand/13364-20170526.pdf>
- ตระกมลณี อรรถมานะ. (2550). พฤติกรรมองค์การทฤษฎีและการประยุกต์ (พิมพ์ครั้งที่ 3).
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นพรัตน์ เพ็ชรนุ้ม. (2550). การหย่าร้างกับวัยรุ่น. สืบค้นจาก

<http://www.thaipediatrics.org/Media/media-20200527131810.pdf>

ปราพนธ์ เทพพิสุทธิ. (2564). เตรียมลูกเพื่อเผชิญกับการหย่าร้างของพ่อแม่. สืบค้นจาก

<http://www.thaipediatrics.org/Media/media-20200527131823.pdf>

ปวีณ์นุช ธงไชย. (2554). เป็นพ่อแม่หลังชีวิตคู่แยกทาง : มุมมองด้านกฎหมาย, มติหญิงชายวาทกรรม. เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์.

ปวีภัทร นิธิตันวัฒน์. (2560, กรกฎาคม-ธันวาคม). การตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ของวัยรุ่นที่อาศัยอยู่ในอำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่ เขตชุมชนใกล้เมือง. วารสารวารสารมนุษยศาสตร์, 13(2), 64-71. สืบค้นจาก [https://he02.tci-](https://he02.tci-thaijo.org/index.php/LPHJ/article/view/158885/114980)

[thaijo.org/index.php/LPHJ/article/view/158885/114980](https://he02.tci-thaijo.org/index.php/LPHJ/article/view/158885/114980)

ปิยะนารถ สรวิสูตร. (2558). เป็นพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวอย่างมีคุณภาพ. สืบค้นจาก

<https://thaipsychiatry.wordpress.com/2012/11/27/เป็นพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว/>

พรรณเพ็ญ ศิริวรรณ. (2551). จิตวิทยาธุรกิจ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระไพศาล วิสาโล. (2550). เมื่อดอกไม้บานสะพรั่งทั้งแผ่นดิน. กรุงเทพฯ: เครือข่ายพุทธิกา.

พิทยา สายหยุด. (2544). ความมั่นคงของครอบครัวไทยที่มีสมาชิกต่างชาตินในจังหวัดอุดรธานี. (ปริญญาานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

พิไลวรรณ บุญล้น. (2564, มกราคม - มิถุนายน). แรงจูงใจการทำงานจิตอาสาตามหลักพุทธจิตวิทยาของบุคคลหลากหลายอาชีพในสังคมไทย. วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์, 7(1). สืบค้นจาก [https://so03.tci-](https://so03.tci-thaijo.org/index.php/human/article/download/247720/169651/906958)

[thaijo.org/index.php/human/article/download/247720/169651/906958](https://so03.tci-thaijo.org/index.php/human/article/download/247720/169651/906958)

ภาวิณี เทพคำราม. (2556). รู้จัก “มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง”. สืบค้นจาก

[%20.html">https://www.thaihealth.or.th/Content/2459-รู้จัก%20มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง">%20.html](https://www.thaihealth.or.th/Content/2459-รู้จัก%20มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง)

มานะ จิราวัฒน์นนท์. (2547, กรกฎาคม-พฤศจิกายน). พิธีรัฐไทยผ่านกฎหมายครอบครัว. วิชา, 5(1).

ยินดี พาณิชย์. (2553). มนุษย์สัมพันธ์ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนอักษรบัณฑิต.

รุ่งทิภา แสงหิรัญ. (2564). มติหญิงชายกับการค้าเสรี. สืบค้นจาก [http://focusweb.org/](http://focusweb.org/publications/Thai/1999/gender-and-free-trade-12-99.html)

[publications/Thai/1999/gender-and-free-trade-12-99.html](http://focusweb.org/publications/Thai/1999/gender-and-free-trade-12-99.html).

วฤชพร ธีรัฐจิโรจน์. (2560). ครอบครัวทางเลือกและการคงอยู่ของสถาบันครอบครัว. 10(2), 1817-1827.

วัชรพล บุญฤทธิวิทยา. (2551, กรกฎาคม-พฤศจิกายน). ความอบอุ่นของ ครอบครัวไทยความสุขที่ยั่งยืน. เศรษฐกิจและสังคม, 44(1), 26-33. สืบค้นจาก

<https://opac.kku.ac.th/catalog/BibItem.aspx?BibID=b00398283>

วิชัย วงศ์ใหญ่. (2564). จิตอาสา. สืบค้นจาก

http://www.curriculumandlearning.com/upload/Academicpapers/8_1435646596.%20จิตอาสา.pdf

วิไลวรรณ คำส้อยทอง. (2545). เพศและวัฒนธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประชาธิปไตยแรงงาน.

ศุภลักษณ์ ศรีสุวรรณ. (2548). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม. (ปริญญาานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.

สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ. (2545). พฤติกรรมองค์กร : ทฤษฎีและการประยุกต์ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2531). ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวทางใช้เบื้องต้น. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์.

สัมมา ธรณีย์. (2553). ทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.

สายสวรรค์ วรกิจโกศา. (2552). สัมพันธภาพในครอบครัวไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครปฐม: เอ็นแอนด์เอ็นก็อปปีแอนด์พริ้นติ้ง

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2560). หลักจริยธรรมการทาวิจัยในมนุษย์. สืบค้นจาก

<http://www.crecthailand.org/html/th/index.php>

สิริรัตน์ อุ่มสกุล. (2557). สถานการณ์ครอบครัวไทย : กรณีศึกษาครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, 5(1).

สุชาวดี สร้อยเสน่ห์. (2553). ทฤษฎีครอบครัวเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

สุภาพร กิตติพงศ์. (2548). บทบาทของผู้ชายกับปัญหาครอบครัวไทยในปัจจุบัน. สืบค้นจาก

<http://www.psychiatry.or.th/JOURNAL/v4336f.html>

อรอุมา อสัมภินวัฒน์. (2562). เมื่อต้องเป็นพ่อเป็นแม่ (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ เพื่อนอักษร.

อัจฉรา เปี่ยมปิติ. (2546). ประวัติแนวความคิดภูมิศาสตร์สมัยคลาสสิก. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อารียา จินมหันต์. (2552). การกลายมาเป็นแม่ที่เลี้ยงลูกโดยลำพังในสังคมไทย : กรณีศึกษาหญิงชนชั้นกลางคนหนึ่ง. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อุทัยกาญจน์ ณะเพทย์. (2552). กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจในครอบครัวที่เป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสุขภาพจิต ตำบลเจริญราษฎร์ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา. (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาโท) (Master's thesis). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สืบค้นจาก

https://archive.lib.cmu.ac.th/full/T/2552/hp0252ut_tpg.pdf

เอกราช ปัญญา. (2564). นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสนสถานครอบครัว พ.ศ. 2547-2556. สืบค้นจาก

<http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER3/DRAWER076/GENERAL/.PDF>

ภาษาอังกฤษ

Billings. (1981). พฤติกรรมการเผชิญความเครียดในมารดาของเด็กออทิสติก (ศิริณี มหามาตย์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Clayton, A. P. (1976). *ERG Theory of Motivation Clayton Alderfer's revision of Abraham Maslow*. New York Harper and Row.

Folkman. (1984). ความเครียดและการจัดการกับความเครียดของเยาวชน ในอำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน (ประสิทธิ์ ลีระพันธ์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.

Friedman. (2003). *Family Nursing: Theory and Practice* (5th ed.). New Jersey: Upper Saddle River.

Herzberg, F. (1959). *The Motivation to work*. New York: John Wiley and Sons.

Luce, L. (1985). *This Sex Which Is Not One*. New York: Cornell University Press.

Maslow, A. H. (1970). *Motivation and Personality*. New York: Harpers and Row.

McClelland. (1985). *Human Motivation*. Chicago: Scott, Foresman.

McMaster. (1982). McMaster Model of Family Functioning: A view of the normal family.

Retrieved from <https://psycnet.apa.org/record/1987-98581-005>

Mowen. (2560). อิทธิพลของแรงจูงใจที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานกลุ่มธุรกิจระบบท่อส่งก๊าซธรรมชาติบริษัท ปตท. จำกัด(มหาชน) (รณฤทธิ์ สีชมนั่งศุ, ผู้แปล).

Pinder. (2554). พฤติกรรมผู้บริโภค (ชูชัย สมितिไกร, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Robbins. (2552). พฤติกรรมองค์กร การสมัยใหม่: แนวคิดและทฤษฎี (พิมพ์ครั้งที่ 7) (ส. ศฤกษ์วานิช, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Satir, v. (1991). *The Satir Model Family Therapy and Beyond*. Palo Alto, CA: Science and Behavior Books.

Simon, H. (1976). *Administrative Behavior* (3rd ed.). New York: The Free Press.

Stinnett. (1977). โปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัวไทย (ทิพย์วัลย์ สุรินยา, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

Thomlison, B. (2001). *Family Assessment Handbook*. New York BROOKS/COLE.

Vroom. (1964). ทฤษฎีความคาดหวังของวรูม (Vroom 's Expectancy Theory). สืบค้นจาก <http://wararut2509.blogspot.com/2011/01/vroom-s-expectancy-theory.html>

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ปวีณสิริ คงอินทร์
วัน เดือน ปี เกิด	07 มกราคม 2540
สถานที่เกิด	พัทลุง
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2563 ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาเพื่อการพัฒนา จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

